

ПОЛИТИКИ

Немачка 5.80 DEM, Швајцарска 5.00 CHF, Аустрија 40.00
ATS, Шведска 28.00 SEK, Македонија 65.00 ДЕН,
Словенија 250 SIT, Русија 3.50 USD, Хрватска 12.00
HRK, БиХ 2.00 KM, Грчка 750 GRD, 2.00 ЦГ DEM

ISSN 0032-339-x

9 770032 339010

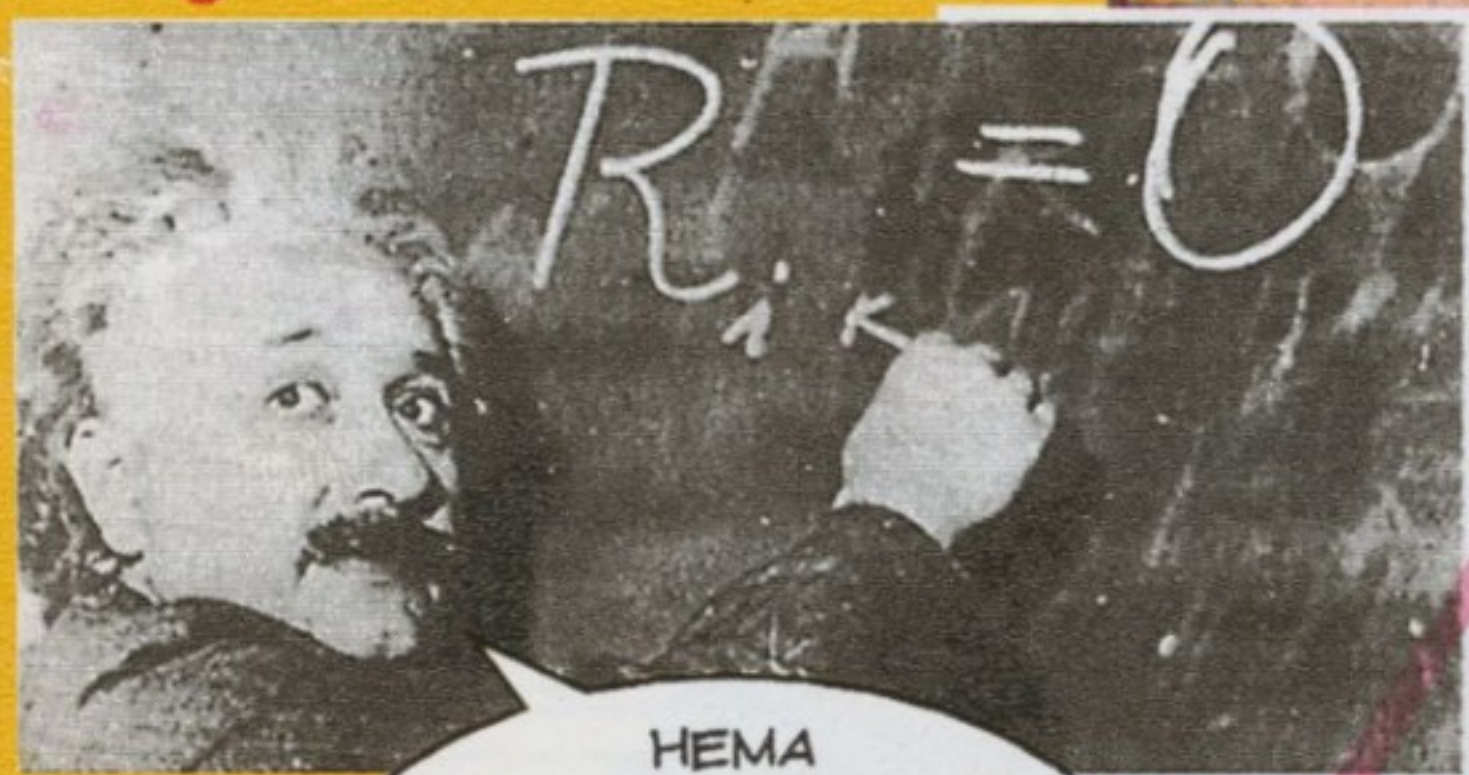
ЗАБАВНИК

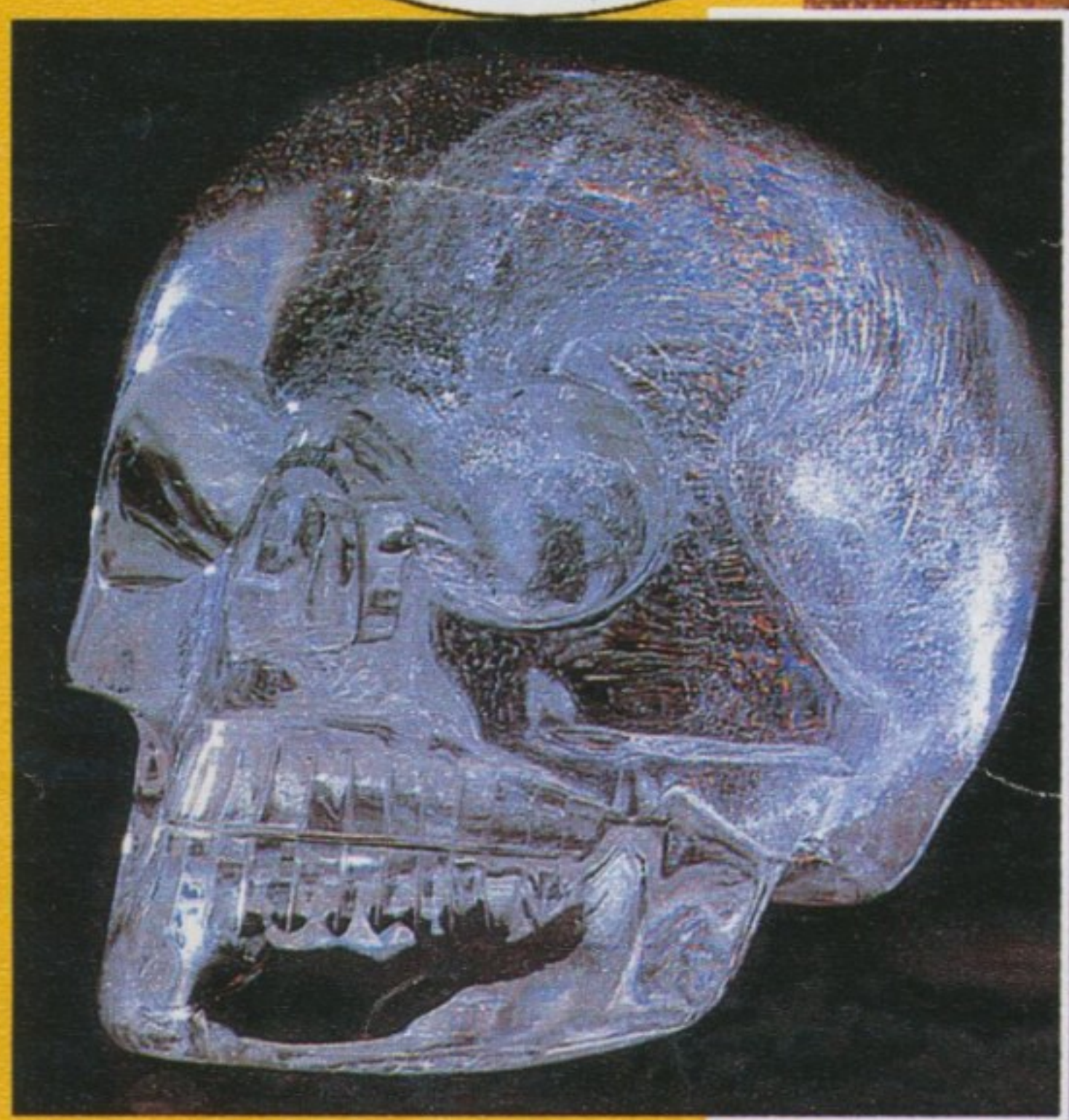
27. 7. 2001. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXIII • ЦЕНА 40 ДИНАРА • БРОЈ 2581

ЊЕГОВ СВЕТ

Albert Einstein

НЕМА
ВЕЛИКОГ ОТКРИЌА
И ВЕЛИКОГ НАПРЕТКА
СВЕ ДОК НА СВЕТУ
ПОСТОЈИ И ЈЕДНО
ЈЕДИНО НЕСРЕЌНО
ДЕТЕ!

ТАЈНА КРИСТАЛНИХ ЛОБАЊА

ГРЧКА МИТОЛОГИЈА

ЕВРОПА НА ЛЕЋИМА БИКА

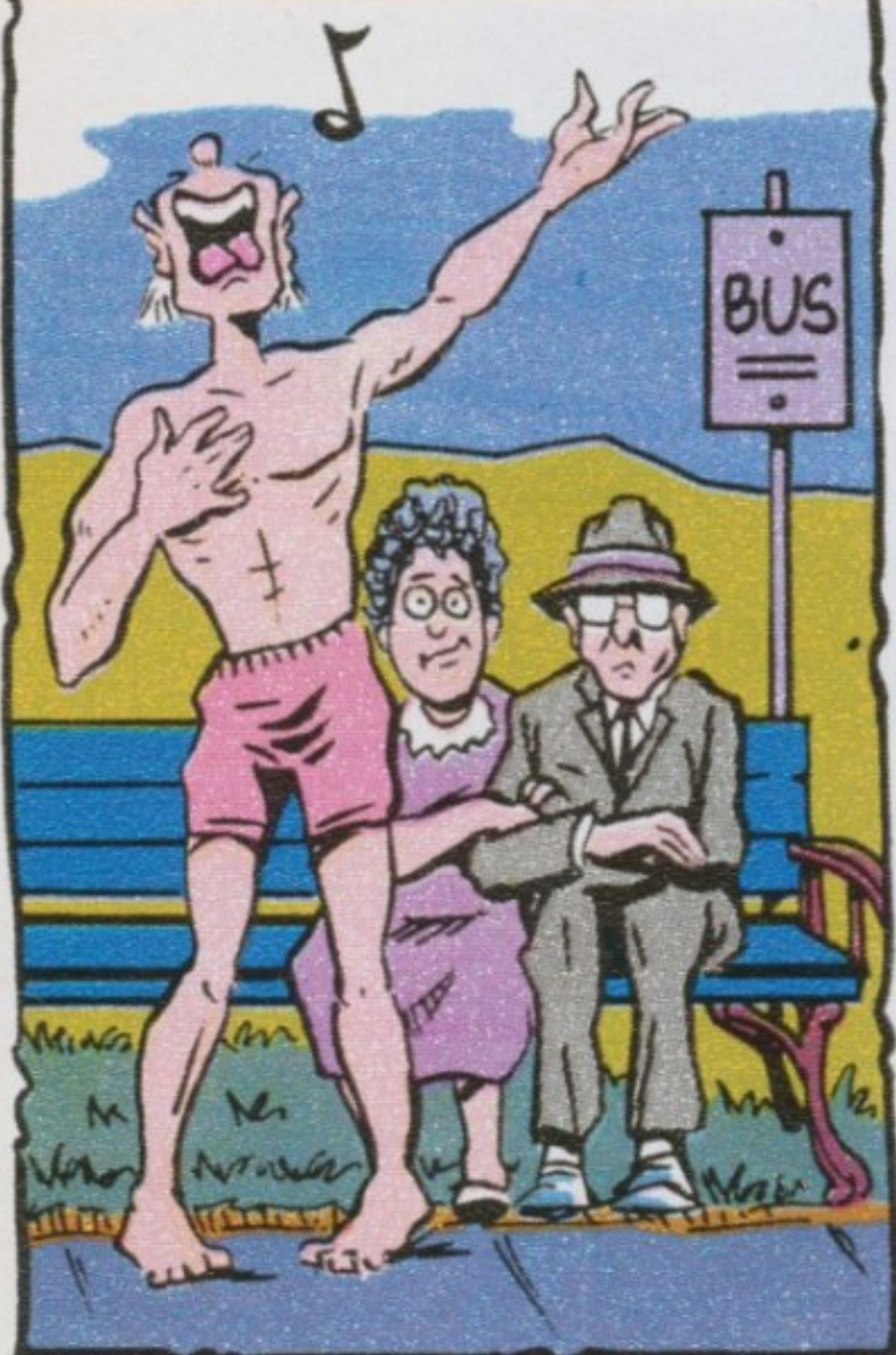
U ovom broju Zabavnika
novo NESQUIK iznenađenje!

За све од 7 до 107

ПЕВАЊЕ НА ЈАВНОМ МЕСТУ У КУПАКЕМ КОСТИМУ

БИЛО ЈЕ ЗАКОНОМ
ЗАБРАЊЕНО У САРА-
СОТИ, ФЛОРИДА.

3869 КИЛОМЕТАРА ЗА 56 ДАНА

ПРЕПЛИВАО ЈЕ У АТЛАНТСКОМ
ОКЕАНУ, ОД ЗЕЛЕНОГ РТА У СЕНЕ-
ГАЛУ ДО ОУСТИНСА НА БАХАМИ-
МА, ГИ ДЕЛАЗК ИЗ ФРАНЦУСКЕ.

ГЛУМАК
БЕЛА ЛУГОШИ
ПОЗНАТ ПО
УЛОГАМА ДРАКУ-
ЛЕ, У ЖИВОТУ
СЕ УЖАСАВАО
И
СОПСТВЕНЕ
КРВИ.

●●● дрво које најдуже мо-
же да издржи сушу је бао-
баб – *Adansonia digitata*, го-
ростасна биљка афричких
савана. Ово дрво, до 25 ме-
тара високо и пречника до
10 метара, у деблу „чува“
залиху од преко 160.000 ли-
тара воде ■

●●● сваких тридесет се-
кунди људи у свету подигну
190 тона прашине ■

●●● због изузетно густог
саобраћаја у Токију се раз-
даљине по граду брже пређу
бициклом него било којим
другим превозом ■

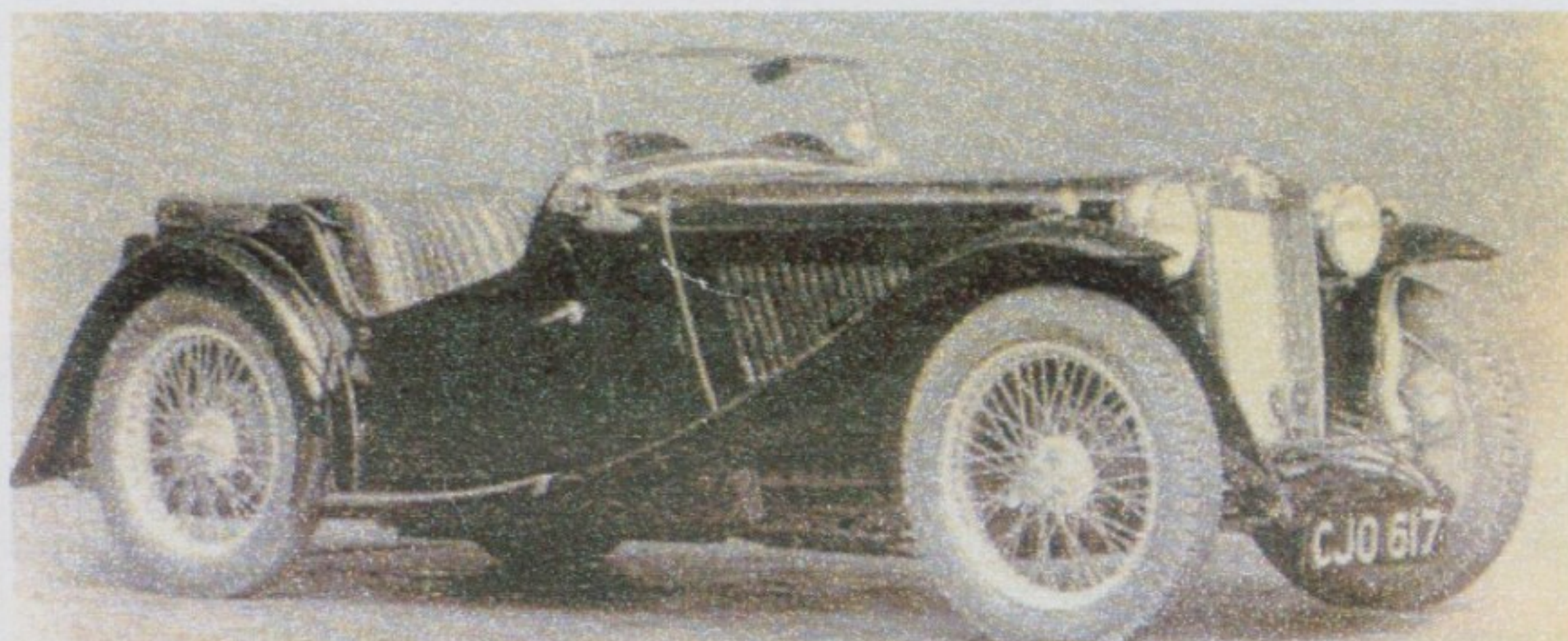
●●● „Махабхарата“,
класичан индијски еп
који садржи 2109 пе-
вања и много више
од 100.000 дистиха,
осам пута је дужи од
„Илијаде“ и „Одисе-
је“ заједно, старогрч-
ких јуначких епова
који се приписују Хо-
меру ■

●●● када је 1955. го-
дине Џим Хенсон на-
правио прву лутку
која ће се временом

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

●●● скраћеница МГ, познате британске фа-
брике за производњу аутомобила, до-
бијена је од речи „Moris
Garage“ (Морисова
гаража) ■

умножити и прерасти у чуве-
ну Мапет породицу, Кермит је
имао лик гуштера. Кермита,
који тек 1968. године постаје
жабац, Хенсон је направио од
распараног мајчиног капута и
две пинг-понг лоптице које су
служиле уместо очију ■

●●● једна миља садржи
63.360 инча ■

●●● јула 1903. године први
пут је одржан бициклички
крос познат као „Тур д
Франс“ ■

●●● у САД постоје градови
необичних имена као Випинг
Вотер (Вода која јеца) у држа-
ви Небраска, Шај Би-

вер (Стидљиви дабар)
и Кокт Хет (Шешир с
дигнутим ободом) у
Пенсилванији, Рамбо
Ривијера у Арканзасу
и Лефт Хенд (Лева ру-
ка) у Вирџинији ■

●●● у Торонту по-
стоји преко 140 про-
фесионалних позори-
шних и играчких тру-
па које годишње при-
реде преко десет хи-
љада представа ■

DIK
BROWNE

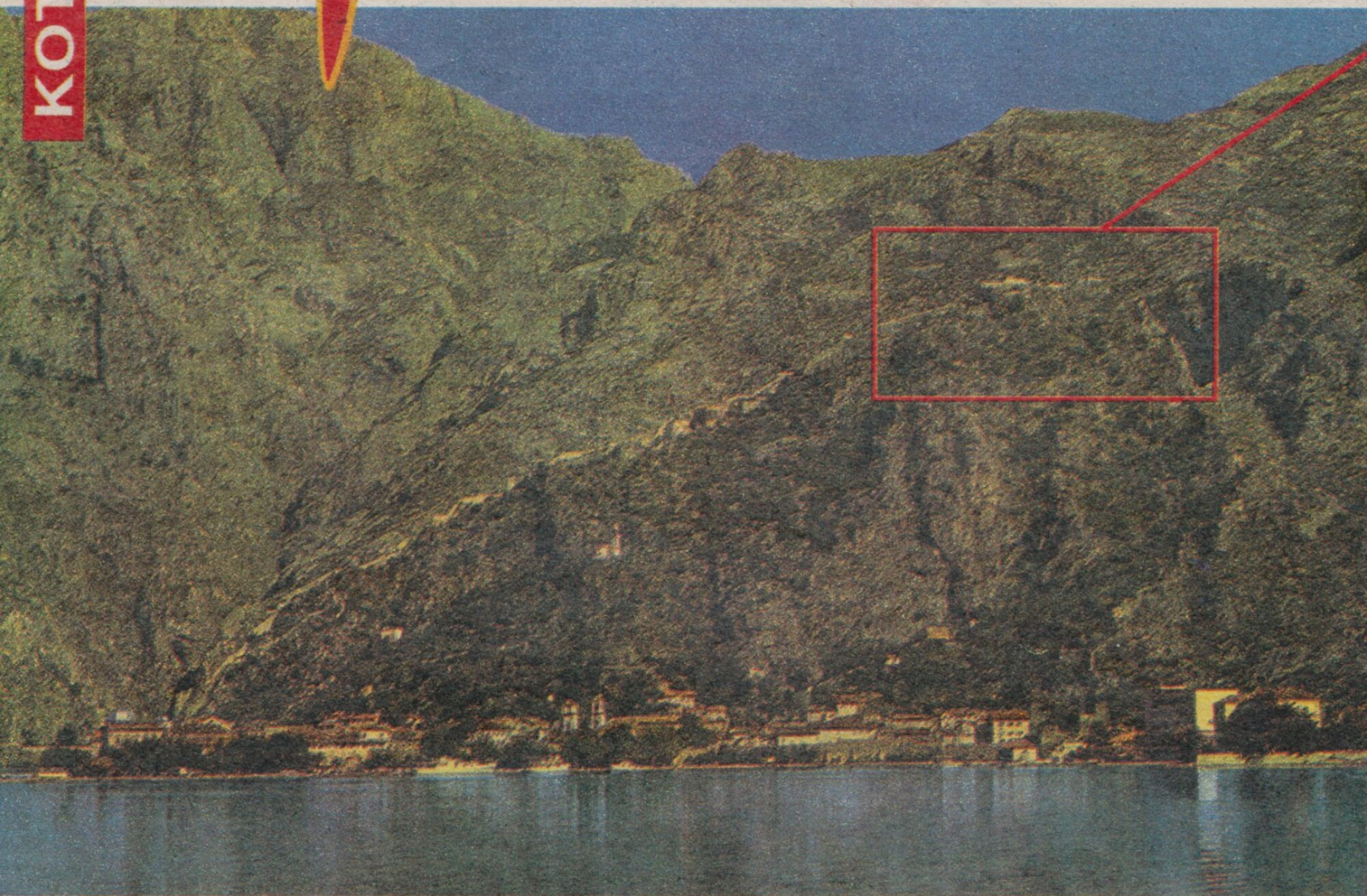
ХОГАР СТРАШНИ

СТЕПЕНИШТЕМ У НЕБО

Утврдама око Котора ништа нису могли ни многи нападачи ни чести земљотреси. Највише захваљујући овом утврђењу, данас се град налази на Листи светске природне и културне баштине...

Залив пред Котором белео се од једара на 80 галија које је предводио злогласни гусарски вођа, а тада званични адмирал турске морнарице Хајрудин Барбароса. Био је четрнаести дан осмог месеца године 1539. Освајач Херцег-Новог сад је желео и Котор под султановом заставом. Млетачка војска, заједно са свим грађанима, већ се месецима, након вести о паду Херцег-Новог, спремала на отпор, даноноћно утврђујући своје већ тврде утврде. Након три дана процењивања, ултимату-

ма и окршаја под зидинама, Барбароса се повукао.

Године 1571, такође августовских дана, и Партат-паша је покушао да освоји Котор. И његове жеље су се разбиле о зидине града.

Најупорнији је, међутим, био скадарски паша Мехмед Варлац. Било је то, опет почетком августа, лета 1657. Он је на Котор насрнуо и с мора и с копна, са више од 5000 војника. На врх брда изнад тврђаве Свети Иван изнео је тридесетак топова и ударио на браниоце. Гранате су падале по крововима кућа и тешко оштетиле утврде које је око 1000 млетачких војника и грађана током ноћи успевало да, колико-толико, поправи. Ко зна како би се ова, два месеца дуга, опсада завршила да на турској страни није било херцеговачког санџак-бега Али-паше Ченгића. Као млетачки тајни повереник, он је Которанима редовно достављао планове Турака и чак утицао да топови не буду непогрешиво тачни.

И тако је, по ко зна који пут у својој вишевековној историји, Котор спасен захваљујући изузетном утврђењу о коме и говори ова прича. Ово је, поред осталог, понајвише допринело да варош 1979. године доспе на Листу светске природне и културне баштине УНЕСКО-а.

Дебео 16, висок 20 метара

Разуме се да утврде и бедеми око Котора нису настали одједном, у даху. Овај јединствени пример одбрамбене архитектуре на Средоземљу развијао се постепено током столећа, од илирске градине (castrum) на врху брега Свети Иван (Санђовани – 280 метара над морем) до данашњег развијеног и рашчлањеног облика, одређеног током 17. и 18. века.

Развој и облик утврђења, односно бедема Котора, био је условљен географ-

ским особинама уског троугластог простора између кратких токова подморског крашког врела Гурдић и речице Шкурде, на коме се развијало средњовековно градско језгро, и стено-

садашње урбано средиште од тврђаве на врху брда.

Златно доба Немањића

Мада је за време владавине Илира и Римљана Котор био некако по страни –

обавештавају хроничари – „пообара и разруши и измени славу њихову и слику пустоши и истреби грчко име“. Немања је у њему подигао и двор, а Немањићи су скоро пуна два века

(1185–1371) столovali Котором. Уосталом, за све то време он је био њихова прва трговачка варош, главна извозна и увозна лука преко које се одвијала целокупна трговина према Западу.

Није, зато, необично што су Немањићи и те како допринели да се Котор добрано утврди те из тог времена и потиче знатан део данашњих которских утврда и бедема. Уосталом, то је и доба кад град по коме је цео залив добио име бележи свој пуни процват, а Которани постају важне личности на двору Немањића. Од протовестијара краљева и царева до дипломата (породица Бућа) и градитеља најлепших

српских средњовековних споменика (фра Вито Которанин и црква манастира Дечани).

Заштићени пуж голаћ

Ипак, за данашњи изглед которских утврда најзаслужнији су Млечани који су скоро четири века владали не само Котором и Боком, од 1420. до 1797. године. Одбрамбене зидине и куле у том су раздобљу и добиле облик који још траје и који Котор издваја од осталих медитеранских градова.

У том раздобљу настала су и данас особена Главна, односно Морска врата, те Сјеверна врата која су ланчаним мостом преко реке Шкурде омогућавала улаз у град (а саграђена 1540. у спомен на неуспели напад Барбаросе) и, коначно, Јужна врата или Врата од Гурдића чији су улаз чувале чак три капије. У страху од турске опасности, Млечани су упорно подизали и куле уз утврђења које су, и онда је био такав обичај, носиле имена которских провидура (Рива,

Овај јединствени пример одбрамбене архитектуре на Средоземљу развијао се постепено током столећа: поглед са врха брда Санђовани, 280 метара над морем

витог масива брега Свети Иван, потпуно одвојеног дубоким кланцем од планина у залеђу. У том и таквом окружењу расло је и настало и данас препознатљиво обележје најзначајнијег града Бококоторског залива.

Укупна дужина свих сачуваних зидина (а већим делом су очувани) премањује четири километра, дебелина им је између 2 и 16 метара, док висина местимично досеже и 20 метара. Важно је напоменути и да су градитељи вешто користили природне стрмине и литице брега Свети Иван, као и токове речица Гурдић и Шкурда, те обалу мора.

Како исписује вредни хроничар Котора Јован Ј. Мартиновић у својој књизи „Сто которских драгуља“, остаци претпостављене илирске градине или евентуалног римског утврђења на врху брда Свети Иван уништени су познијим преградњама, али већ од 9. века наше ере византијски извори јасно разликују појам „доњи град“, односно

о чему, уосталом, сведочи и податак да се у то доба Бококоторски залив звао Рисански залив – археолози су утврдили да су се око њега и тада градиле утврде, каштели. Међутим, тек под Византијом град добија на значају, а самим тим расте и брига за његове одбрамбене могућности.

Историја упућује да је посебну бригу о утврђивању Котора показао цар Јустинијан, у 6. веку. Не без разлога. Наиме, било је то време сеобе народа, кад су Авари и Словени кренули у освајање животног простора, често доспевајући до самих обала источног Јадрана, озбиљно угрожавајући тада моћну Византију. Уз то, у 11. веку нису безазлени ни притисци Дукље, односно Зете и њене династије Војислављевића који су често умели да Котор ставе под своју власт.

Крајем 12. века, међутим, велики рашки жупан Немања успева да се докопа Котора и сачува га, док све остале освојене приморске градове – како

Бембо, Балијер, Корнер, Марката, Кампана, Ренијер...), неприкосновене власти тадашњег Котора.

Према врху брда Свети Иван грађене су нове и утврђиване старе зидине на чијем је крају (врху) била подигнута снажна самостална тврђава Каштел. Извори с почетка 16. века наводе да је на бадему било укупно 1200, односно, по другима, 830 зубаца (merletti) за заклон људства, што би могло да значи да је само посада тврђаве имала толико војника.

Колико су ови бедеми на брду били важни за одбрану града, најбоље сведочи једна од бројних карата которских утврђења коју је, за потребе генералног провидура Антонија Ренијерија, 1768. године изградио инжењеријски потпуковник Мозер де Филсек. На њој је набројано четрдесетак положаја, батерија и заклона на спољњем ободу тих бедема, те десетак положаја, лунета и касарни унутар брега Свети Иван, док је око бедема градског језера наведено само неколико објеката.

Одређена утврђења которских одбрамбених зидина изведена су и у 19. веку, у време аустријске окупације Котора, чак и током Другог светског рата. Према потребама и могућностима оних који су веровали да ту, ако се ваљано утврде, могу дуго да остану. Време је, по ко зна који пут, показало да онај који дође силом по правилу силом и одлази...

Док су данас бедеми и цитаделе око градског језера надхват свима који то пожеље, дотле су утврде према Санђованију, због своје неприступачности, намењене храбријима и издржљивијима. Ваља им за тај ужитак избројати 1350 степеника из центра града до самог врха и тако, бар погледом и кораком, склопити прстен зидина око Котора.

А ако уз степениште сретну готово црног пужа голаћа, у науци познатог под називом *Clausilia Catharensis*, није згорег да знају да је то врста која пузи без кућице. Можда и због тога што которске утврде могу да се заштите од уљеза ■

Петар Милатовић

шест

Највећи умови протеклог миленијума:

Сваки човек може да погрешити, чак и такав великан какав је Ајнштајн. Он ће то искрено признати једног четвртка, 4. новембра 1915. године, када је, стојећи испред својих колега из Академије наука Пруске, рекао: „У току ових последњих година трудио сам се да

изградим једну општу теорију релативитета... Веровао сам да сам открио јединствени закон гравитације, који ће бити у складу и са теоријом општег релативитета... али направио сам грешку.” Испоставило се да је Ајнштајн пуне три године ишао путем једне погрешне математичке поставке!

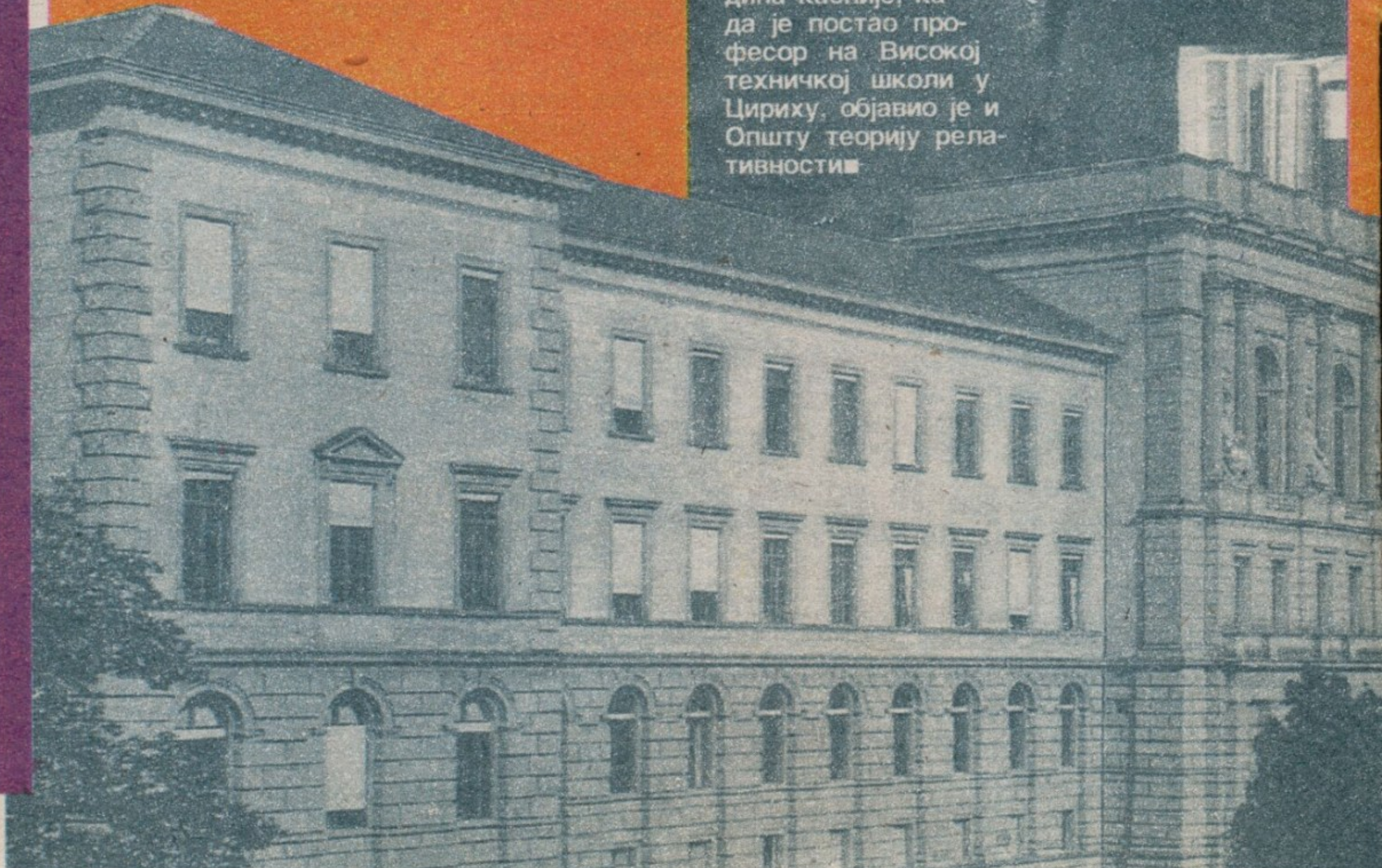
После „неколико лоших тренутака” Ајнштајн се поново хвата у коштац са својим једначинама, али сада на другој основи. У току само седам следећих месеци, у једном болном и исцрпљујућем научном трку, он успева, и пролази кроз циљ. Његови „Основи опште теорије релативитета”

ЊЕГОВ СВЕТ

Једноставно и јасно напуштање установљених схватања о простору и времену – то су последице невероватне научне хипотезе Алберта Ајнштајна о општој релативности коју је започео 1905. године. У читавој историји науке ниједна теорија није у толикој мери променила човеков поглед на свет

МЛАДИ ГЕНИЈЕ

Алберт Ајнштајн је имао само 26 година када је објавио Ограничену теорију релативитета. Десет година касније, када је постао професор на Високој техничкој школи у Цириху, објавио је и Општу теорију релативности ■

АЛБЕРТ АЈНШТАЈН

појавили су се у јануару 1916. године у часопису „Annalen der Physik“. Ајнштајн је тада ликовео: „То је највеће задовољење у мом животу.“ Он сматра да је његова теорија тако лепа и усклађена да „било који појединац, ако је заиста разумео, неће одолети њеном шарму“ – усхићено ће изјавити.

Међутим, мало је било оних који су били у стању да открију њен „шарм“; Ајнштајнова општа теорија је, причало се тада, исто толико привлачна колико и недокучива! Ипак, касније ће се показати да ниједна теорија, можда у читавој историји науке, није у толикој мери променила човеков поглед на свет. Она је довела у питање дотадашња схватања не само о недодирљивој општој Њутновој гравитацији него и о суштини материје, простора, времена, па на крају и свемира.

Бриљантно потврђена

Већ славан, Ајнштајн ће у току следеће четири године придобити и ширу јавност у толикој мери да ће постићи митску популарност. Наиме, 6. новембра 1919. године, на свечаном отварању новог заседања Краљевског друштва у Лондону, велики физичар Џозеф Томпсон обелоданио је да је Општа теорија релативитета управо бриљантно потврђена једним опитом, боље речено природном појавом. Заправо, чувени енглески астроном Артур Едингтон, који је боравио у Гвинеји да би тамо снимао потпуно помрачење Сунца, оданде је донео фотографске плоче са којих се јасно видело да су се светлосни зраци, потекли са две удаљене звезде, савили, то јест искривили пролазећи поред Сунца!

Помрачење Сунца омогућило је да се јасно уоче нови, промењени положаји ових звезда

јер је Месец потпуно закљонио Сунчев блесак. Једноставније речено, изгледало је као да је Сунце размакло звезде пролазећи између њих. То је, наравно, немогуће (само је привидно) јер су звезде врло далеко од Сунца и практично мирују. Једино могуће објашњење је да су се светлосни зраци, који у ствари и одређују ликове ових звезда (јер потичу са њих), искривили пролазећи близу Сунца. А то је управо и предвидео Ајнштајн својом теоријом и до тада несхватљивим појмом могуће закривљености простора! Сурадник су све новине света изашле с крупним насловима описујући овај догађај као „револуцију“, помињући Ајнштајна као „новог Њутна“...

Ниједном научнику није се више ласкало и дивило као тада Ајнштајну. Тамо где се он појављивао долазиле су

гомиле људи само да виде генија. Ниједно откриће није било толико популарисано. Чак се ни сам Ајнштајн није устручавао да на прилично поједностављен начин објашњава и нијансе из своје теорије.

Он и јесте био геније, али су се овај пут његови револуционарни научни ставови наслонили на гледишта потекла од једног другог генија, од Галилеја, оца савремене науке!

До 17. века цео свет је, следећи Аристотела, веровао да је „мировање природно стање тела“. Галилеј је први показао да су и кретање и мировање тела релативни појмови. За њега је природно стање тела стање кретања (самим тим што се Земља окреће око Сунца). По његовом мишљењу, појаве и закони су исти, без обзира да ли мирујемо или се крећемо равномерно праволинијски.

Ево једног примера из свакодневног искуства. Сви знамо да ће, док путујемо великом брзином возом или авионом, чај који нам сипају падати у шољу на исти начин као и кад мирујемо, то јест када смо код куће. Педесет година касније на овом Галилејевом принципу

Њутн заснива закон инерције који гласи: једно тело које не трпи никакво дејство силе, или мирује или се креће једнако праволинијски.

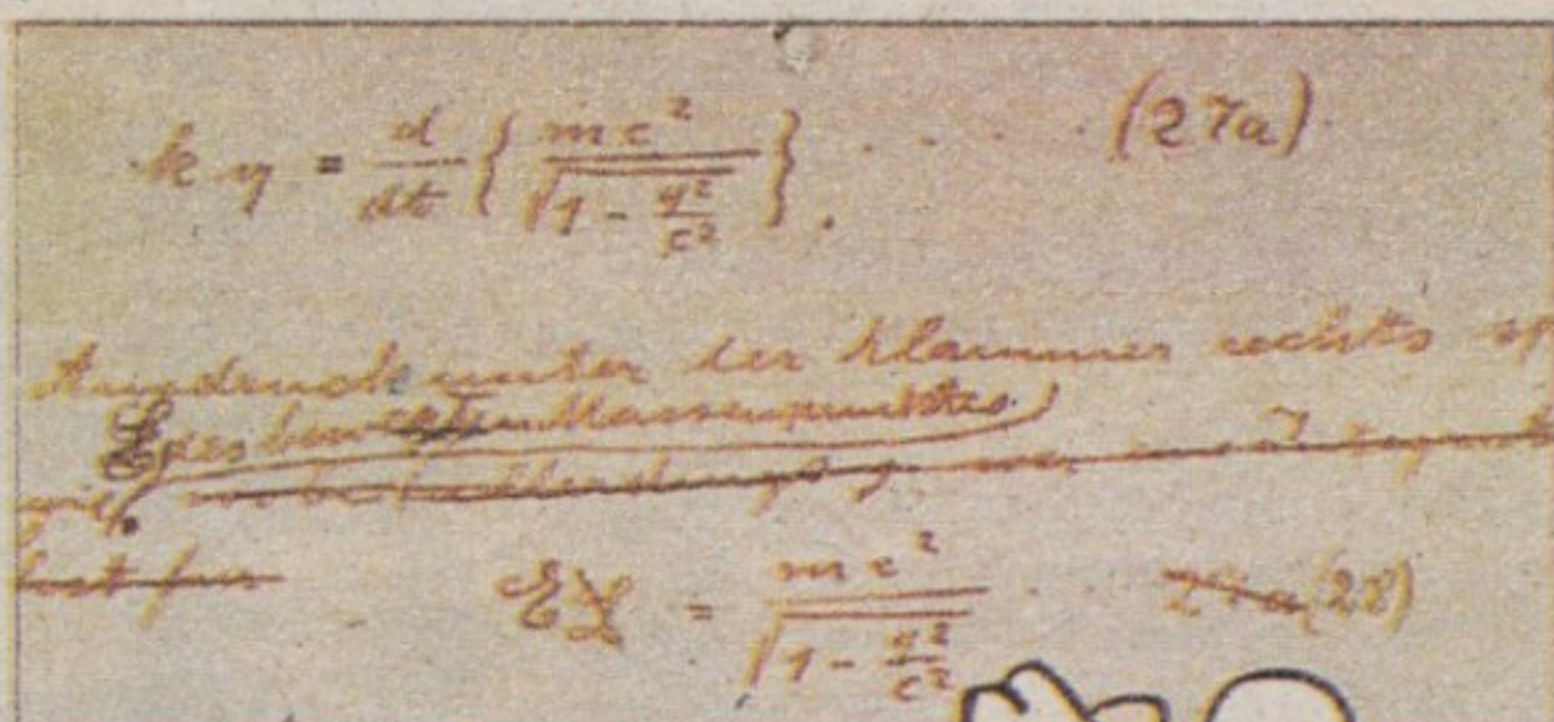
Али, 19. век је донео победу електромагнетизма, науке о светлости и пољима нематеријалне природе. Његов оснивач, генијални шкотски физичар Џејмс Максвел, доказао је постојање електромагнетних таласа (међу које спада и видљива светлост) и који се простиру... брзином светлости. Ова брзина је не-

ИСПУШТЕНА ШАНСА

Физичар Хендрик Лоренц (слика доле) 1904. године, а математичар Анри Поенкаре (горе) 1905. године, представили су једначине које су биле исте као и Ајнштајнове из Ограничене теорије релативности, али је само Ајнштајн знао да их објасни...■

променљива, без обзира да ли се креће извор светлости или посматрач. Но, и у Галилејевој и у Њутновој механици остала је необјашњена једна противречност, то јест, немогућност да се правилно објасни како ће један исти догађај видети особа која мирује, а како особа која се креће равномерно брзином (дакле, када се особе налазе у различитим „инерцијалним референтним стањима“). Про-

ЧУВЕНА ЈЕДНАЧИНА

Једначина $E=mc^2$ до које је дошао 1905. године постаће чувена тек много касније. У то време нико није схватао њен стварни значај, нити је очекивао њене последице■

– Забога, господине, не могу да верујем да ви уопште нисте у току с новим Ајнштајновим теоријама!■

блем се, дакле, састојао у томе како објаснити реаговање светлости (електромагнетног зрачења) са материјом, када се појава посматра из стања – миновања, односно, кретања.

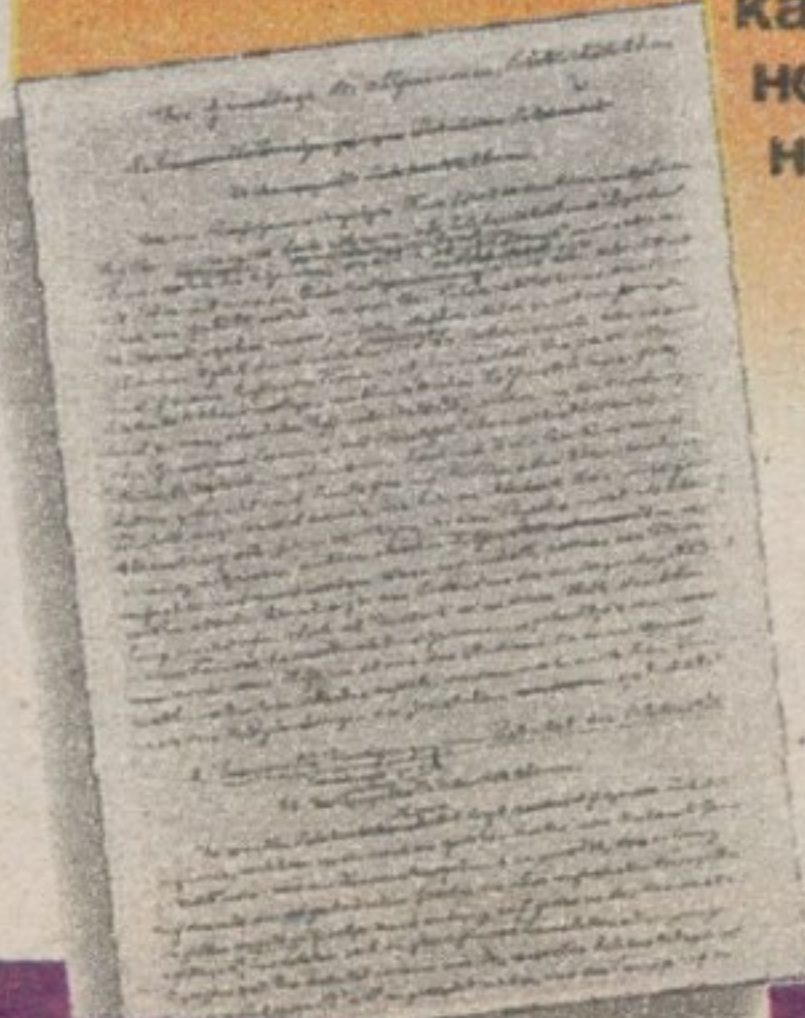
Почетком 20. века сматрало се да се електромагнетни таласи шире у једној нематеријалној и непокретној средини названој етер. Физичари су се узалудно надали да ће поменути противречност моћи да објасне понирући у сложену природу етера, повезујући механику и електромагнетизам. Овај научно неразрешив чвор ипак ће разрешити један млади, двадесетшестогодишњи службеник Бироа за патенте из Берна (Швајцарска) – Алберт Ајнштајн. И то на какав начин!

Проблем ширења светлости

Млади Ајнштајн – који је тобоже био лош ученик – стекао је изванредно знање из физике студирајући на

СВЕМИР У ЈЕДНАЧИНАМА

На првој страни „Основа опште релативности“ Ајнштајн излаже основне поставке своје теорије. Затим ће приказати једначине које ће изменити свет...■

ПУТОВАЊЕ КРОЗ РЕЛАТИВНОСТ

у угледном Политехникуму (Виша техничка школа) у Цириху. То знање касније је (у слободном времену) сам продубљивао и унапређивао. Проблеми са простирањем светлости заокупљали су га одавно: још у 16. години он се питао како би му изгледао светлосни зрак ако би се померали и он и зрак? Десет година касније, у току научне расправе са колегом и пријатељем Мишелом Бесоом, решење му је једноставно синуло.

Сутрадан је у свој дневник записао: „Хвала! Решење сам проблем. Решење је у проналажењу суштине времена. **Време не може бити непроменљиво!**“ Неколико недеља касније он је научној ревији „Annalen der Physik“ послао три текста, а међу њима и један са скромним називом „О електродинамици тела у покрету“. Овај ће постати познат под именом „Ограничена (специјална) теорија релативности“.

Етер је избачен

Да би изградио своју теорију, Ајнштајн је пошао од две поставке које је нарочито ценио: принципа константе брзине светлости и принципа релативности. Он је чак проширио принцип релативности на механику и целу физику (укључујући и електромагнетизам). Могао је да се одрекне и класичног гледања на пој-

ПРОСТОР – ВРЕМЕ, ТО ЈЕ ОНИ

Ајнштајнов бивши професор математике Херман Минковски омогућио је побољшање Ограничене теорије релативности дефинишући поље „простор – време“ (у четири димензије)■

ГАЛИЛЕЈЕВА РЕЛАТИВНОСТ

У једном броду који пливи равномерном брзином (наводи Галилеј) појаве су исте као и кад не пливи (стоји у луци): лептири лете у свом кавезу (и не сударају се са зидовима кавеза), а кугла (ћуле) пада са врха јарбола у његово подножје (а не уназад)■

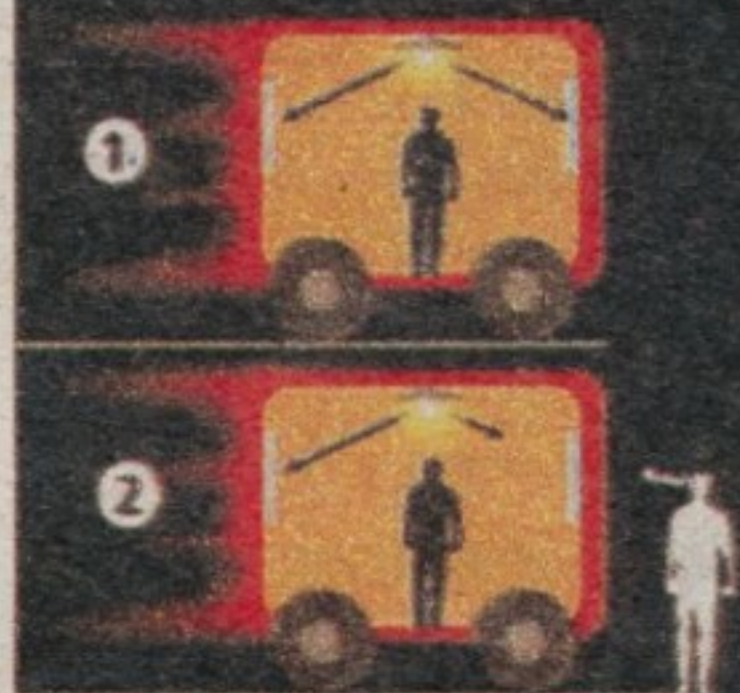
ЊУТНОВА ИНЕРЦИЈА

У одсуству силе, тела остају непокретна, или настављају да се крећу непромењеном брзином (равномерно праволинијски). Њутнов закон инерције управо је произашао из Галилејеве релативности■

АЈНШТАЈНОВА РЕЛАТИВНОСТ

Једна светлосна „блескалица“ налази се на таваници, у средини вагона. Њена светлост одбија се од два огледала причвршћена на бочним зидовима. За путника у вагону оба блеска су истовремена (сл. 1). Међутим, за посматрача који се налази изван воза, одблесци нису истовремени! Светлост прелази различите путеве, краћи према левом (задњем) огледалу, јер јој се то огледало због кретања воза приближава, а дужи према десном (предњем) огледалу, јер јој се то огледало изистих разлога удаљава. Зато ће посматрач прво видети одблесак са левог огледала (2) а потом и са десног – дакле два временски одвојена одблеска. Значи, истовремени догађаји за путника (једног човека) нису то и за посматрача изван воза (другог човека)! Наравно, ова појава је због велике брзине светлости, а мале брзине воза неучљива (занемарљива). Међутим, за атомске и васионске просторе, у којима владају брзине светлости (или њој блиске), ове величине нису занемарљиве■

мове времена и простора. И одрекао се! Закључио је да, ако су два догађаја за једног посматрача истовремена, неће то бити и за другог, ако се овај други креће равномерном брзином у односу на првог. И један и други су у праву, и један и други греше, јер истовременост није непроменљив (апсолутан), већ релативан појам. Време (трајање), такође! А последице су зачуђујуће!

Најпре, избацивање етера, за кога је Ајнштајн на марги-

ни напоменуо да је „сувишан“. Тиме је само потврдио налазе које су огледима већ добили Мајклсон и Морли. Још значајније – време и простор постају променљиве (релативне) величине. Нису више независне, напротив, у међусобној су вези. У једном систему који се налази у врло брзом кретању у поређењу са другим, време као да се шири а простор сужава. Сва мерења времена и простора зависе од процене да ли се два одвојена догађаја

дешавају истовремено или не. „Кључна је теорија мерења а не теорија материје“. Али, последица која је и данас најпознатија је она коју је Ајнштајн записао у постскриптуму, четири месеца после изласка његовог чланка. То је једначина $E=mc^2$. Она доводи у директну везу енергију неког тела са његовом масом, то јест, свако тело масе m садржи у себи енергију (E), која је производ масе (m) и брзине све-

ЗАКРИВЉЕНО ПРИВЛАЧЕЊЕ

Према општој теорији релативности, сваки сателит трпи гравитационо привлачење звезде око које кружи – следећи закривљеност коју она прави■

ГРАВИТАЦИОНА ВАРКА

Када се нека велика маса која једно кријачи околина, то јест поље, простор – време (овде црна рупа, (1)) нађе између једне звезде (2) и нас (3), светлост звезде (њен лик) криви се под утицајем закривљења и ствара двојну слику звезде на нашем телескопу (4). То је такозвана „гравитациона варка“ (обмана)■

БРЗИНА СВЕТОСТИ ЈЕ НЕПРОМЕНЉИВА

За посматрача са земље (споља), брзина ракете (1) лансиране са авиона једнака је збиру брзина саме ракете (у односу на авион) и брзине авиона. Међутим, брзина светлости (највећа могућа) коју зрачи ракета не сабира се са брзином светлости коју емитује авион (добили би брзину светлости већу од 300 хиљада километара у секунди)■

$$E=mc^2$$

Ово изједначавање масе и енергије, последица је ограничене релативности: маса (m) може се претворити у енергију (E), као при судару две честице (1). Или обрнуто, енергија се може „материјализовати“, претворити у честице. Ова једначина је „открила“ нуклеарну енергију. (Нажалост, и атомску бомбу) ■

ЦРНА РУПА

Понекад је материја јако згуснута, тако да се сабија у саму себе под утицајем сопствене гравитације. Ова „дуби“ своју околину (простор – време). То је црна рупа (1), која не допушта ничему да из ње изађе, чак ни светлости (зато је невидљива). Она ствара таласе поремећаја поља, простор – време, гравитационе таласе. Астрономи су доказали да црне рупе заиста постоје ■

ЛИФТ ЗА РЕЛАТИВНОСТ

У току 1907. године Ајнштајн је замислио да се налази у једном лифту чији се кабл нагло прекинуо (слика десно). У току падања кабине ка земљи све ће се догађати као да нема Земљине теже, лебдеће и он и кугла! Супротно томе, замислите космонаута који се налази у кабинџу у бестежинском стању (слика лево). Ако се кабина вуче нагоре, константним убрзањем (повећавањем брзине), космонаут ће бити привучен према поду кабине као да на њега делује сила Земљине теже! Ова два замишљена огледа показују чврсту повезаност гравитације и убрзања. А то је суштина Опште теорије релативности ■

ПАРАДОКС БЛИЗАНАЦА

Близанац бр. 1 одлази веома брзим свемирским бродом („фотонском“ ракетом), на далеко путовање, док његов брат, близанац бр. 2, остаје на Земљи. Кад се близанац бр. 1, после више десетина година вратио, био је мање стар од свог брата који није напуштао Земљу! За њега је време спорије текло (због веома велике брзине којом се кретао). Овај парадокс је последица ограничене релативности ■

дрик Лоренц и чувени француски математичар Анри Поенкаре дошли до исте формуле математичким путем, али су је сматрали за вештачку математичку величину, па и даље задржавају и простор и време као и етер. (Слично је било и са Планковим открићем кванта.) Оваква, генијална, способност закључивања издвојила је Ајнштајна од осталих научника, не само 20. века. Можда би и поменили научници, или неки други, ипак извели исте закључке, али их је он све преухитрио.

Међутим, друга теорија релативности, до које је дошао десетак година касније, потпуно је његово дело. Већ 1907. године схвата да своју „ограничену теорију релативности“ треба да прошири. Припремајући један текст за објављивање, вратио се на појам релативности ограничене на једнолично (равномерно) праволинијско кретање. А онда се запитало: једноличност у односу на шта? Зашто би се ова врста кретања издвајала од осталих и придавао јој се посебан значај? „Ако се више не може позивати на појам брзине као на нешто независно, зашто би упркос томе требало наставити са таквим схватањем у случају убрзања?“ За Ајнштајна више није било двоумљења – појам релативности се мора проширити (генерализовати) на све врсте кретања, без обзира да ли су равномерна (једнолична) то јест без убрзавања или са убрзавањем. Тај ће га закључак водити ка стварању једне опште (генералне) теорије релативности. ■

тлости на квадрат (c^2). Или другачије речено, ако неко тело прими енергију његова се маса увећава (да би се одржала једнакост, пошто је брзина светлости непроменљива), и обрнуто, ако емитује (отпушта) енергију, маса му се смањује. Маса и енергија су само два вида испољавања јединствене стварности.

У то време, изгледа, нико од научника није схватио значај ове једначине, нити

АЈНШТАЈН СУПЕРСТАР!

Мало је открића која су била толико популарисана као релативност. Ајнштајн се трудио да се одужи за своју славу објашњавајући лично своје теорије публици ■

шта се у њој крије. Иако је изазвала занимање осталих физичара, није им у почетку била убедљива, а вероватно ни разумљива. Како иначе другачије објаснити чињеницу да су и Холанђанин Хен-

Ограничена (специјална) теорија релативности била је у складу са Њутновом теоријом гравитације. И математичари Анри Поенкаре и Херман Минковски (утемељивач „четврте димензије“ – времена) такође су испитивали могућност да гравитациону силу сместе у оквир релативности. Ајнштајн је предосећао да се суштина проблема налази баш ту. Управо ту се крила, како ће сам касније рећи, најсрећнија идеја његовог живота.

И гравитација је релативна

Поново се зачетак идеје протеже до Галилеја и Њутна и заснива се на „маси инерције“ и „маси тежине“. Инерциона маса неког тела противи се његовом кретању: што је неко тело масивније, то је потребна већа сила да би га покренула. А тежина тела („маса тежине“) својство је на коме се заснива гравитација (на исти начин на који електрична сила делује на наелектрисање).

Поново себи поставља питање: који је разлог да се ове две врсте маса изједначавају? А класична физика је управо то урадила, и то без доказа (a priori). Једнакост на коју више нико није обраћао пажњу није му давала мира: „Овај постулат (нешто што се прихвата без доказа) приказао ми се у свом дубоком значењу... Посумњао сам да се у њему крије кључ схватања да је и гравитација релативна и да је у некаквој вези са било којом врстом убрзаног кретања.“

Два носећа стуба, који ће држати његову Општу теорију релативности,

ЖИВОТНИ ПУТ

Алберт Ајнштајн рођен је у Улму 14. марта 1879. године. Младост проводи у Минхену, где је његова породица имала малу радњу за прављење електричних машина. Није проговорио до своје треће године, али је још као млад показивао необичну радозналост о свему што је у вези са природом и способност да разуме тешке математичке проблеме. У 12. години сам је научио Еуклидову (тродимензионалну) геометрију. Мрзео је претерану строгост и немаштовити дух који је владао у гимназији у Минхену. Када му је отац банкротирао одвео је целу породицу у Милано (Италија). Ајнштајн је тада имао 15 година и користи прилику да не иде у школу. Већ после годину дана креће сам у живот. Завршава средњу школу у Арауу (Швајцарска), а затим уписује Вишу техничку школу у Цириху. Ни овде му се нису допадали начини предавања

градива. Зато је често напуштао предавања и то време користио да сам изучава физику и да свира виолину. Дипломирао је 1900. године. Због таквог понашања његови професори нису имали високо мишљење о њему и нису га препоручили за универзитетски посао. Зато је Ајнштајн у почетку морао да ради као учитељ на замени. У току 1902. године добија посао истраживача у Патентном уреду у Берну, а 1903. године жени се Милевом Марић, која је била његова школска другарица на Високој техничкој школи. Из тог брака имао је два сина. Пошто је докторирао 1905. године, остаје још четири године у Патентном уреду.

Његово прво професорско место на универзитету било је тек 1909. године у Цириху. Затим 1911. године одлази у Праг, па се 1912. године враћа у Цирих. Када избија Први светски рат он се налази у Немачкој, јер је добио место професора на Универзитету у Берлину. Милева Марић и деца се склањају у Швајцарску. Пролазе пуне четири године, у току којих они не успевају да се окупе, што ће бити један од разлога за њи-

Милева Марић са синовима Хансом Албертом и Едуардом Ајнштајном

хов развод по завршетку рата. Ајнштајн 1915. године постаје директор Кајзер Вилхелм института за физику у Берлину, Светску славу стиже тек 1919. године, после помрачења Сунца које је експериментално потврдило његову Општу теорију релативности. Постаје најпопуларнији научник света, па и медијска личност број 1. Те године се поново жени, овај пут својом даљом рођаком. Ајнштајн је 1921. године добио Нобелову награду за физику, али не за своје теорије релативности, већ за велики допринос који је дао у развоју квантне физике.

Пошто је био Јеврејин, а живео у Немачкој у којој је био у порасту антисемитизам (нетрпељивост према Јеврејима), иако је био славан, до-

тако су „пободена“ 1907. године. То су „принцип једнакости“ – између гравитације и убрзања и општеважећи – „принцип релативности“. Али, изграђивање саме теорије биће споро и постепено, поготово што се те године Ајнштајн одваја од истраживања гравитације и пуне три године посвећује доказивању и пропагирању Планкове квантне теорије схватајући њен универзални значај. И ту ће његов допринос бити кључан, па ће баш за тај рад 1921. године добити Нобелову награду

(о том доприносу већ смо писали у једном од прошлих бројева).

Тек кад је 1911. године изабран за професора у Прагу, Ајнштајн се враћа проблемима гравитације. Она по његовом мишљењу нема пуно заједничког са привлачном силом, како ју је објаснио Њутн. Гравитација и није сила у правом смислу речи – она је, по Ајнштајну, чисто геометријски појам!!! Једна врста изобличеног поља које чине простор и време, где је време нова, четврта димензија. Другачије речено, једна закривљеност (удубљење) проузроковано материјом, а које повратно делује на материју. Тако су, поново, физички појмови из основа променили своја дотадашња значења. По Ајнштајну, ова нова четвородимензионална геометрија (поље), простор – време, такође је релативна (променљива) јер је у узрочној вези са појавама које је окружују. Она је „мекана“, обликована материјом коју садржи. Што је маса већа, веће је и удубљење поља око ње.

Нека велика маса, на пример звезда, „угиба“ („дуби“) простор – време и приморава оближње објекте – планете, али и светлост – да следе ово закривљење, мењајући своје путање. Гравитација

делује (путује), брзином светлости!

Тако је ова нова теорија укинула постојећу Еуклидову тродимензионалну геометрију простора (дужина, ширина, висина) и увела у употребу нову, четвородимензионалну. То је геометрија закривљеног и деформацијама подложног поља, простор–време.

Ајнштајн 1912. године прелази у Цирих, постаје професор на Вишој техничкој школи (Политехникуму) где је некад био студент. То ће му омогућити да се повеже са врским математичарем Марселом Гросманом који је присталица нееуклидовске геометрије. Ајнштајну је била неопходна ова сарадња како би својој теорији дао математичку подлогу. Биле су потребне врло сложене математичке једначине, које ће повезати масу и закривљено („меко“) поље, простор – време. После великих напора и повремених неуспеха Ајнштајн у децембру 1915. године успешно приводи посао крају.

Ако је сама теорија била довршена у току 1916. године, опчињавајуће последице појавиће се касније. Родиће се потпуно нова, модерна космологија (наука о свемиру). Захваљују-

МАЈКА ВЕЛИКОГ ПРАСКА...

Ајнштајнова релативност (овде је у посети америчкој опсерваторији Маунт Вилсон) изнедрила је теорије Великог праска и ширења свемира. Развила се потом релативистичка астрофизика на стањена масивним објектима као што су црне рупе, пулсари...

живљавао је разне непријатности, чак и исмевање његових теорија релативности. Мржња према њему достиже врхунац доласком Хитлера на власт 1933. године. Одузимају му све титуле па је приморан да се исели у Америку и да се одрекне немачког држављанства. Добија посао на Универзитету у Принстону. Тих година се доказала и његова Ограничена теорија релативности ($E=mc^2$), јер су прво 1934. године, Ирена и Фредерик Жолио-Кири открили вештачку радиоактивност, а затим су, пре свега Ото Хан (у Немачкој) и Енрико Ферми (у Италији), разбијајући атомско језгро урана, открили постојање нуклеарне енергије.

После почетка Другог светског рата 1939. године и масовних злочина који су уследили, првенствено према Јеврејима, он напушта своје миротворачке ставове и ставља се у службу борбе против нацизма. Свестан да је немачка наука у стању да направи разорну атомску бомбу, подстакнут од својих колега, он пише упозоравајуће писмо америчком председнику Рузвелту. Сматра се да је ово писмо одиграло пресудну улогу у решености америчке владе да тајно от-

почне са програмом („Манхетн“) на изради америчке (прве) атомске бомбе. У том пројекту ће учествовати многи познати физичари, укључујући и избегле Европљане Енрика Фермија и Нилса Бора, али не и он. Ајнштајн за тај план није ни знао да постоји. Све време је покушавао, безуспешно, да створи „уједињену теорију поља“.

По завршетку Другог светског рата, који је окончан бацањем америчких бомби на јапанске градове Хирошиму и Нагасаки, он се јавно залаже за разоружање. (Тих педесетих година нуклеарне силе су постале и СССР и Енглеска, а у току је био рат у Кореји.) Светски лидери га 1952. године предлажу за првог председника Израела, али он ту почаст одбија рекавши: „Политика је за тренутак, наука за вечност“.

Живи повучено у Принстону, весла на оближњем језеру и свира виолину. Те године (1952) њему је у част један хемијски елемент добио име: „ајнштајнијум“. Последњих неколико година свог живота бори се са болешћу, али ипак на крају губи битку и умире у болници у Принстону 18. априла 1955. године.

Њи општој теорији релативитета, сада је цео свемир могао успешно да се објашњава Ајнштајновим једначинама. „Космичка разматрања“, чланак који је Ајнштајн објавио 1917. године, а нарочито радови Руса Александра Фридмана и Белгијанца Жоржа Леметра, довешће до појаве теорије о ширењу свемира, то јест теорије Великог праска, Биг-бенга.

У ЦЕНТАР

Прошло је више од 80 година откако је Ајнштајн „погодио у центар“. Све новине су се трудиле да поједностављено објасне релативност времена.

Општа теорија релативитета заиста је била плодно тло јер је на њој изникла и цела релативистичка астрофизика. Могли су да се изнедре и такви „објекти“ као што су пулсари и црне рупе, огромне количине масе, које око себе жестоко мењају четвородимензионално поље, простор – време.

У наше доба, сада захваљујући сателитима, савременим опсерваторијама и компјутерској технологији, човек је завирио и у најудаљеније делове васионе. А Ајнштајнова Општа теорија релативитета живља је и плодотворнија него икад јер су је савремени уређаји доказали са великом тачношћу. Можемо ли да замислимо шта би данас могао један Ајнштајн?

Постоји ли ишта што овом генију није успело? Постоји! У својим позним годинама Ајнштајн се одвојио од квантне теорије и покушавао, безуспешно, да створи „уједињену теорију поља“. Та теорија требало је да буде његов „завршни ударац“. Била је покушај да се уједине све четири познате врсте сила: слабе, јаке, електромагнетне и гравитационе и представе као делови поља веће или мање јачине.

То би заиста било превелико!

Припремио Горан Војиновић

РЕКЛИ

Albert Einstein

О БОГУ

Не верујем у теолошког бога који награђује добро, а кажњава зло.

О ДЕМОКРАТИЈИ

Мој политички идеал је демократија. Поштујмо сваког човека као биће и не правимо ни од кога идола.

О МАШТИ

Машта је важнија од знања.

О РАЗГОВОРУ

Вече у коме се сви присутни у свему слажу, изгубљено је.

О РЕЛАТИВНОСТИ

Када човек седи један сат са лепом девојком, то му изгледа као минут. Али нека седи један минут на врућој пећи – то му изгледа дуже од једног сата. То је релативност.

О САДАШЊОСТИ

Савршенство средстава и збрка циљева, изгледа, по мом мишљењу, обележавају наше доба.

О САВЕСТИ

Не чините никад ништа што се противи вашој савести, па чак ако то од вас и држава тражи.

О СИЛИ

Сила је одувек привлачила људе ниског морала, и верујем да, без изузетка, генијалне тиране наслеђују ниткови.

О НЕМЦИМА И ФРАНЦУЗИМА

Ако моја теорија буде призната, и ја успем – Немци ће рећи да сам Немац, а Французи да сам Јеврејин. У спротивном, ако не успем – Французи ће рећи да сам Немац, а Немци да сам Јеврејин.

О ЖЕНИ

Веома ми је драго што моја друга супруга, за разлику од прве, о науци не зна ништа.

О УСПЕХУ

Када су га на једном скупу студенти запитали која је његова формула за успех, Ајнштајн је написао на парчету хартије:

$$a=x-y+z.$$

Зачуђеним студентима је објаснио: а је успех, х је рад, у је забава, а з је ћутање (размишљање).

ПУСТОЛОВИНА СА МАДАГАСКАРА

Већ на самом уласку у мадагаскарско сеоце Антамбато обузе ме чуђење. Нико не излази да нас дочека и поздрави, и нико, пошто смо се сместили у „свратишту за придошлице“, не доноси традиционалну кокош и пиринач. Уместо тога чује се снажно лупање у бубањ, страшно, испрекидано, слично ратном оглашавању там-тама. Шаљем своје пратиоце из племена Бург да извиде о чему се ради. Када се после неког времена врате, пратећи неколицину збуњених старца, слушам низ извињења. Правим се да сам бесан, јер обичаји на Мадагаскару тако налажу, потом се наш спор изглађује. Али се сељани и даље необично понашају: врте петама, растројени су, непрестано кришом ослушкују мукле ударе там-тама.

— Шта је то, дођавола — питам Жана, дечака Креолца, који ми служи као преводилац.

Ни Жан не зна. Док кувар не скува кокошку, крећемо да испитамо случај. Залазимо у лавиринт сеоских колибица. Све су пусте — јер цело село, и стари и млади, сакупило се на оближњем пашњаку и о нечему жучно расправљају. Стоје у неколико група, док бубањ бесно подстиче сукоб. Мадагаскарска села по правилу су тиха, мирна, ово узбуђење у Антамбату сигурно је изазвано неким важним и необичним догађајем — чак ни моја „бела појава“ не стишава жагор и расправе. После извесног времена пратиоци из племена Бург разјашњавају ми загонетку.

Непослушна девојка

Најбогатији сељак у Антамбату, власник великог стада говеда, има жену и двогодишње дете. Дете недавно поболева и уплашени родитељи ишли су по савет врачу. Врач је из бачених зрнаца прочитао сумор-

ну судбину: дете је озбиљно болесно, нема му спаса, а пошто је његова мајка већ неплодна и не може имати деце, богати Тсидсо одлучио је да у кућу доведе другу, млађу жену. Пророчка зрна су му чак и назначила која је то жена, млада Раманана, једна од најлепших девојака у селу. Али онда се догодила беспримерна ствар. Девојка се смело побунила против „божанске“ одлуке и изјавила да има изабраника. У складу са обичајима њено противљење је изазвало општи гнев сељана. То несретну раманану, девојку, није поколебало. Отишла је по савет другом врачу, који борави у суседном селу Бериотра. Овај

није могао да поништи или промени одлуку свог колеге, али су његова „мудра зрна“ унела битну исправку — девојка ће постати Тсидсова друга супруга, али тек ако тако одреди давнашњи обичај предака: **трка за брак**.

Трка за брак

Тсидсо треба по обреду да гони девојку Раманану, па ако је стигне и улови, би-

ће његова. А ако је не стигне, биће слободна. Сви су се сложили са оваквом одлуком магичних зрна. Све то треба да се одигра овог поднева — отуда узбуђење.

И сам сам се узрујао. Тсидса већ познајем, био је у групи старијих људи који су ме дочекали, добро је зашао у године, коса му је проседа. Када угледам девојку, окружену двома младим

пријатељицама, верујем да је старац никада неће стићи. Видим да је потиштена и потпуно сам на њеној страни. На Мадагаскару жене су махом машине за рађање, све остало у њиховом животу је споредно. Мора себе да добије у предстојећој трци — помислим.

Догађај почиње после поднева. Када Тсидсо скине

ПОВЕЋНИК
ЗАБАВНИК

27. 7. 2001.

Пољски истраживач Аркади Фидлер изнео је низ својих занимљивих договора у књизи „Острво заљубљених мајмуна“

махнитало. Зачас на пашњаку остајемо мој млади пратилац и ја. Ослушкујемо звуке гоњења, они се час приближе, час опет удаље, али остају у довољној близини, очито међу сеоским кућицама. У једном моменту опажамо девојку. Искоче из сенке једне и скрива се у сенци друге куће. Заварала је по-

сазнати да је мушкарац који ју је одао био баш њен отац!

Призор који сам у почетку пратио са занимањем и саосећањем, сада у мени подстиче ужаснутост. Јер се он из полузабаве претвара у бруталну хајку, лов на девојку, као лов на некакву зверку. Што гонидба дуже траје, опажа да Раманана све ви-

одгонетне. Када Тсидсо протрчава поред групе девојака, једна од њих му баца кладу под ноге, он пада колико је дуг, псује, бесни, губи неколико десетина корака. Младеж помаже бегуници, али је и њен гонич упоран.

У једном тренутку девојка напушта село и са узвишице на којој стојимо, пратимо потеру. Мушкарац пристиже Раманану и хвата је за gleжањ ноге. То, међутим, није крај. Девојка се некако отргне и наврат-нанос бежи према шумарку који је прима у своје наручје. Помислих да ће гонитељ одустати – али он се не предаје. Нестају, само до мог пратиоца и мене допиру звуци хајкача пратилаца. Онда се све умири. Пролазе дуги минути, пола часа неизвесности.

После једног часа, из шумице се појављују њих двоје: враћа се он, напред, за њим она, освојена, послушна, покорна. Нису јој помогле младе, крепке ноге, стигао ју је. Иза њих корача уморна група сељана.

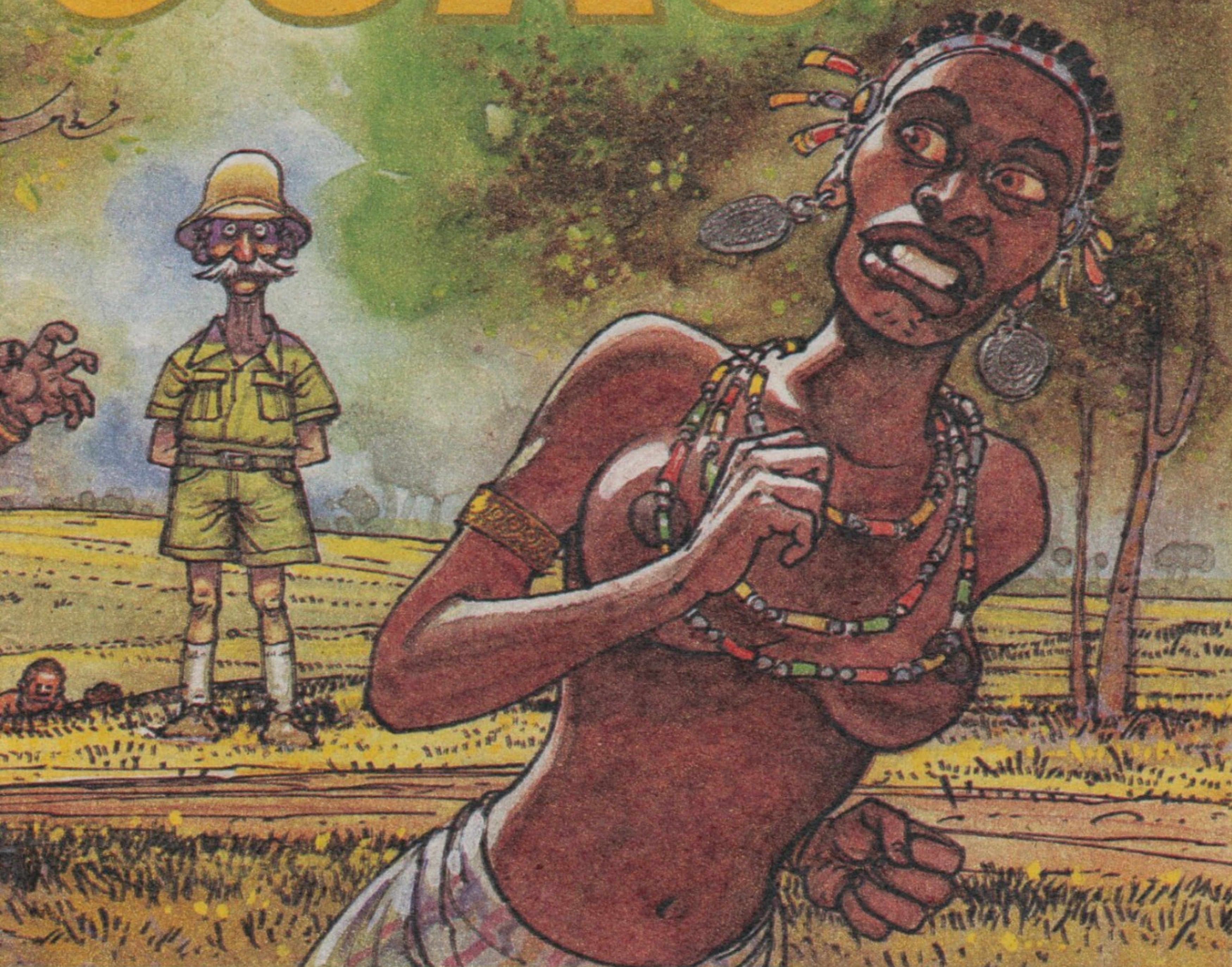
Занимљиво: на Тсидсовом лицу нема знакова победе али ни у њеним очима не опажамо очај. Корачају као да су већ дуго сло-

жан брачни пар. Обоје су у дроњцима, она не скрива своју наготу, отупела је, корача попут неког аутомата. Пресуда је дакле пала, девојка се покорила. Живот у селу Антамбату поново ће тећи својим уобичајеним током. Тсидсово прво дете сад може да умре. Раманана ће му родити другу децу, његове синове и кћери ■

В. Фумети

тринаест

ХОЈКУ

Илустровао Бобан Савић

кошуљу, разочарано констатујем да му је тело у сјајној форми. Али не губим наду.

На знак неког старца Раманана скаче као газела и креће. Нестаје међу сеоским кућама, па се изгуби из погледа. После неколико секунди пуштени Тсидсо граби, просто кидише за њом. А за њим и цело село, бучно, кличући, смејући се као по-

теру, јер галама допире с друге стране села. Уморна је, с напором хвата ваздух, рачуна да њено склониште неће бити брзо откривено.

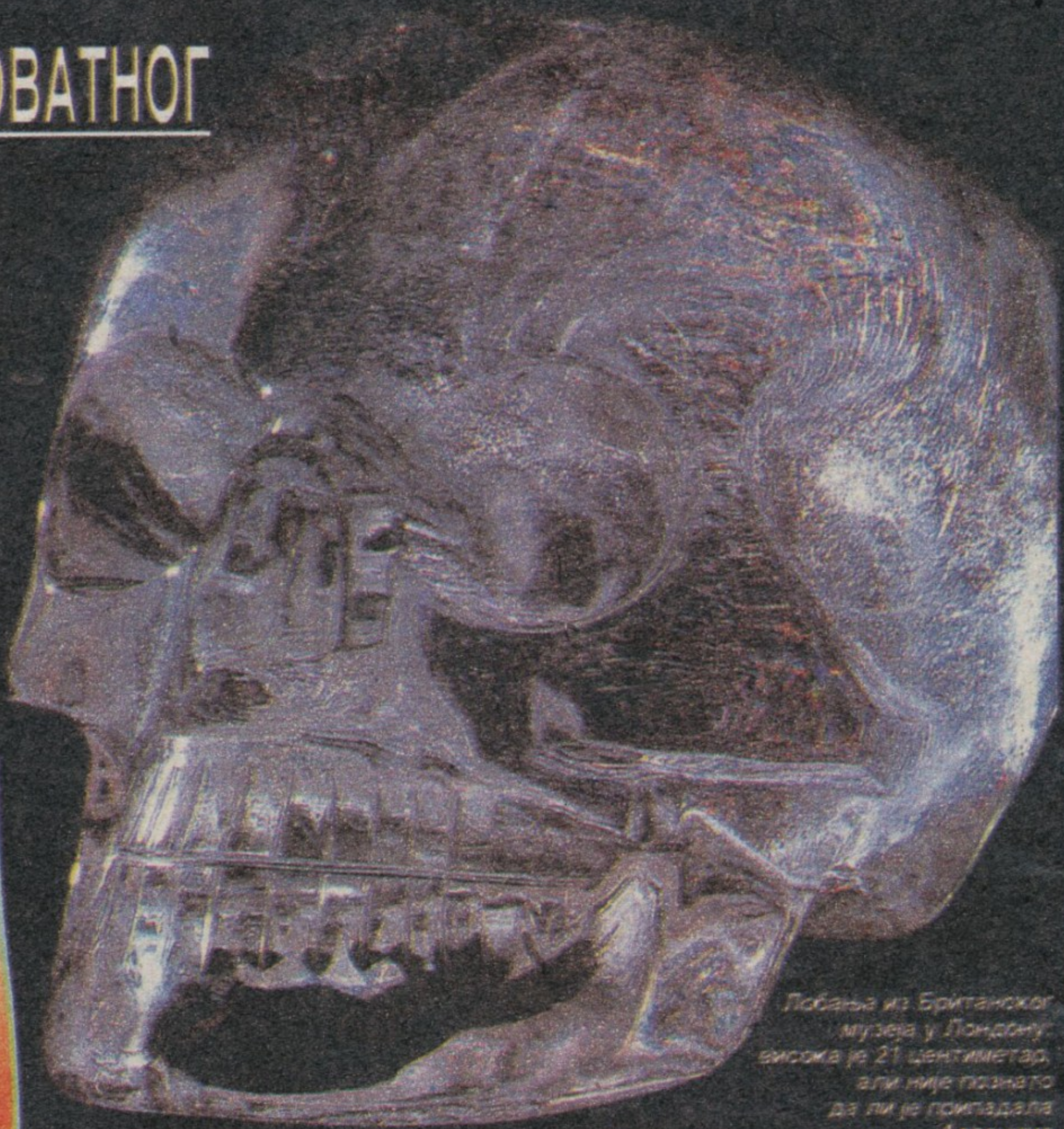
Ужас и помирење

Нажалост, врло кратко се одмара. Некакав мушкарац ју је издалека опазио и усмерио потеру у њеном правцу. Поново је прогоне, поново се губи међу кућама. Касније ћу

ше губи снагу – страх и живци јој полако одмаху. Помислим како бих својим посредовањем могао да прекинем мршварење, али шта ће бити када одем из села? Девојка припада његовом малом, затвореном свету, прикована је за ове обичаје. Једино сама може да се спасе. Повремено ме чуди зашто не зајди у поље, него остаје у селу. Али и та тајна се ускоро

С ОНЕ СТРАНЕ ВЕРОВАТНОГ

ТАЈНА

Лобања из Британског музеја у Лондону, висока је 21 центиметар, али није познато да ли је покладала Астецима

КРИСТАЛНИХ

ЛОБАЊА

... и других необичних предмета чије порекло крије невероватне, узбудљиве, тајанствене приче за које нико још није утврдио да ли су истините

четрнаест

Ч садашњост нам понекад личи на тајну, загонетку која никада неће понудити кључ за своје решење, а шта тек рећи за прошлост? Од тога како смо „прочитали“ историју са свим њеним тајнама, зависи и какав ће бити ток нашег живота. Да све буде још сложеније, међу истинске тајне прошлости уметнуте су (у садашњости!) и многе лажне.

И лечи и убија

Једна од легенди старих Маја каже, наводно, да ће „нова космичка ера“ наступити онога тренутка када

се на окупу буде нашло тринаест кристалних лобања. За постојање тих лобања необичне израде већ се зна мада је њихово порекло само делимично истражено. Зашто их има тринаест и када ће се заједно наћи на једном месту? Да ли предмети уопште могу да имају натприродне моћи?

Прича о кристалним лобањама узбудљивија је од многих криминалистичких пустиловина које је описала Агата Кристи...

Једна од тринаест необичних лобања од кристала власништво је Ен Мичел-Хејсис, Енглескиње у годинама. Њена младост подсећа на пустиловину у стилу Индијане Џонса: госпођа Ен тврди, наиме, како је лобању нашла она сама, на свој седамнаести рођендан – 1927. године међу рушевинама старих Маја у Хондурасу. Вођа експедиције страствених археолога у потрази за тајанственим предметима био је њен отац Фредерик Мајк Мичел-Хејсис. Када је

ПОДВУКНИ
ЗАБАВНИК

27. 7. 2001.

КОПЉЕ СУДБИНЕ

Копљем судбине назива се нож који је Лонгин забо у ребра распетог Исуса Христа. Оно се данас чува у музеју Хофбург у Бечу. Верује се да ова реликвија има натприродне моћи. Некада је Копље судбине било у власништву цара Константина и Карла Великог омогућавајући им својим тајним моћима велике војне победе. Они који су склонили да долазак на власт Адолфа Хитлера објасне окултним појавама и радњама, тврде да је Адолф проводио сате и сате размишљајући над Копљем судбине. Када је 1938. године дошао у аустријску престоницу, одмах се побринуо да из музеја Хофбург узме Копље судбине. Копље су у Беч вратили Американци. 30. априла 1945. године ■

млада и неустрашива Ен нашла лобању, отац је „крстио“: Lubantuum.

Кристална лобања с покретном вилицом (која је нађена три месеца касније) описана је као древни, обредни предмет. Из извесних разлога, који су само њима знани, чланови породице Хеџис дуго година нису желели ни да проговоре о свом открићу. Тек 1954. године отац Мајк је цео догађај потанко описао у књизи успомена.

„По повратку у Енглеску“, написао је он, „понеосмо ту чудновату Лобању судбине. Предмет је стар 3600 година. Према легенди, лобању је користио свештеник Маја за време обреда. Када би свештеник путем ње призивао смрт, смрт би неизбежно долазила. Лобања је нека врста отелотворења зла, међутим, моја намера није да објашњавам ту необичну појаву“, закључио је Фредерик Мајк Мичел-Хеџис.

Без обзира што су успомене господина Хеџиса криле тајновиту причу о кристалној лобањи, пред-

мет је наредних неколико година остао завијен у новинску хартију, негде у мраку оставе у кући Мичел-Хеџисових. Онда је Ен одлучила да позове редакцију „Дејли експреса“...

Било је то 1962. године, три године после смрти Мајка Мичел-Хеџиса: тајанствена прича о лобањи

звук звона и појање мушког хора, како испушта необичан мирис... а нада све да изазива необичне визије, доноси здравље, али и узнемирава. Ен је изјављивала како је лобања и њеном оцу неколико пута спасла живот будући да је био веома болестан, а никада није желео да иде

Ен Мичел-Хеџис са истраживачима. Десно је лобања коју је, како тврди, нашла на свој 17. рођендан, а начиниле су је још древне Маје

прострујала је светом. Најпре тихо, па све гласније, говорило се и писало о чудесним моћима Лобање судбине: како се сама помера, како из ње допире

да се лечи! Такође, она је признала да лобања може и да убије, само уколико то затражите од ње, као што је био случај са неким афричким врачом кога

УКЛЕТИ ДИЈАМАНТ

Према легенди, прва жртва дијаманта Хоуп био је индијски свештеник који га је пре пет стотина година украо из храма Рама Ситра у Бурми. Због крађе је најпре био мучен на најстрашнији начин, а потом убијен. Дијамант је доспео у Европу средином 17. века. Свим власницима доносио је несрећу: од министра финансија Луја XIV, који је умро у оковима у затвору, до краљице Марије Антоанете осуђене на гилотину.

Катарину Велику погодио је шлог управо када се докопала драгуља. Средином 19. века власник дијаманта постао је ирски банкар Хенри Томас Хоуп који је био довољно mudar да га одмах уступи султану Абдулу Хамиду.

Они који су склонили да верују у натприродне појаве убеђени су да је пад Отоманског царства проузроковао уклету драгуљу!

Двадесетих година нашег века дијамант је постао власништво Смитсонијан института у Вашингтону. Посетиоцима Музеја саветује се да дијамант посматрају са удаљености јер може да донесе несрећу. Има ли боље рекламе? ■

МУМИЈА 22542

На првом спрату Британског музеја у другој „египатској сали“, под бројем 22542, чува се „Покров гроба непознате принцезе из XXX династије“. Према мишљењу бројних припадница прича о натприродним силама, овај предмет је отелотворење зла. Његова прва жртва био је службеник Музеја задужен за одржавање тог одељења. Сматра се да је кажњен смрћу јер је нарушио миленијумски сан непознате принцезе у саркофагу. Први смртни случај забележен је крајем 19. века, а уследило је још дванаест несрећних случајева који су имали исти исход – смрт! ■

МАГИЧНО ОГЛЕДАЛО

Чаробњак на двору краљице Елизабете I (1533–1603) био је извесни Џон Ди који је изводио враџбине уз помоћ свог магичног црног огледала начињеног од углачаног минерала антрацита. Џон Ди је тврдио како му је огледало подарило Биће светлости и да је кроз огледало успевао да види друге светове и ступа у везу са бићима која их настањују. Крајем 17. века његови разговори (кроз огледало) на језику који је називао „енокијанским“ објављени су у посебној књизи. Као и огледало, чувају се у Британском музеју у Лондону! ■

је тата Мајк проклео, а лобања му одмах „послала“ гром.

Врло брзо за кристалну лобању почеле су да се занимају присталице окултних наука. Најгласнији је био калифорнијски сатаниста Антон ле Веј који је саопштио сопствено откриће везано за кристалну лобању: она је ђаволског порекла!

Као печурке

Без обзира на прашину која се дигла, Ен Мичел-Хејс ипак се приклонила стварном, а окренула леђа свету натприродних појава. Лобању је дала на испитивање у компјутерску компанију „Хјулит-Пакард“, која се бави електронским истраживањима. Тако је научно доказано да је предмет брушен и углачан помоћу песка и воде, а начињен од кварцног блока, најмање три пута већег од лобање. Лобања потиче из преколумбовског доба. Ен је била задовољна. У међувремену је ипак почело да се говорка како је причу о

необичној лобањи њен отац, археолог фанатик, заправо – измислио.

Бомба је „експлодирала“ тек касније: испоставило се да лобању није нашла седамнаестогодишњакиња 1927. године, већ да је Мичел-Хејс, године 1944, купио од лондонског антиквара Сиднија Бернија који је, опет, набавио више година пре тога. Кристалну лобању наводно су, 1936. године, упоредили са сличном, чуваном у Британском музеју. Испоставило се да потичу из исте радионице, али да су астецког порекла. Године 1943. драгоцен предмет нашао се на аукцији код „Сотбија“. Купац је био антиквар Берни. Ен Мичел-Хејс бранила се како је знала и умела мада прилично безуспешно. Лобања је тако сврстана међу лажна открића, тако честа у 20. веку.

Било како било, лобање су на различитим странама света почеле да ничу као печурке. Додуше, не баш као печурке, будући да их се накупило само тринаест. Вла-

сници осталих кристалних лобања су Музеј човека у Паризу, Смитсонијан институт у Вашингтону, али и приватна лица. Занимљива је прича Џо Ен Паркс која је кристалну лобању добила у наслеђе од оца. Њему је лобању наводно поклатио тибетански лама! А Ник Ноћерино, власник једне лобање, тврди да је, захваљујући својим натчулним способностима, открио кристални предмет у месту Гереро у Мексику. Креолска племкиња Норма Редо такође тврди како је лобања у поседу њене породице још од средине 19. столећа. Нико, међутим, није упознат са правим пореклом предмета иако су сви спремни да се заједу у његове натприродне моћи.

Нова космичка ера

Најновија претпоставка личи на неку од епизода „Досијеа икс“: кристалне лобање нису са Земље. У древна времена њих су на нашу планету спустила бића из космоса! Постоји запањујуће велики број присталица ове теорије.

О кристалним лобањама објављен је велики број научних радова. Међу њима се истиче истраживање америчке научнице Џејн Мекларен Волш која тврди да су мање лобање настале у 16. веку, а веће потичу из друге половине 19. столећа, те су свакако лажне. Сматра такође да су лобање употребљавали Шпанци као неопходни предмет за враџбине.

Археолози Британског музеја утврдили су да лобање несумњиво воде порекло из Бразила. У једној области Бразила још од 15. века обрађиван је кристал.

До тренутка када ће се заједно наћи тринаест лобања, односно до почетка нове космичке ере, остало је још времена. Тако бар тврде шамани из Гватемале, познаваоци Другог рачуна древних Маја. Сунце ће, према њима, заувек заћи управо у Централној Америци и то 21. децембра 2012. године ■

М. О.

Корачао сам, узбрдо, ни брзо ни споро (а шта је за младост споро?) ногу пред ногу, из села, и нисам журио јер сам тачно знао колико ми времена треба до куће обичним, за неког тек мало убрзаним, ходом и чинило ми се да бих био задовољан да тако и стигнем: неће бити прекасно и до поласка у Београд још ћу и одспавати неколико сати. Довољно. Довољно да будем бодар на вежбама код Кошутећа, а у аутобусу од Паланке до Београда мало ћу читати последње лекције и бићу спреман ако ме нешто буде питао.

Удахнуо сам дубоко фрушкогорски ваздух, пријатан, свеж тек да се примети да је ноћни, скоро умиљато податан пролећним мирисима из околних воћњака и, задовољан, пратећи пут узбрдо, убрзао корак. Возила на путу није било, по обичају, само покоје угледао бих с брда у даљини како ми наилази у сусрет, заправо фарове, али од њега не би било вајде – оно би хрлило неком сремском месту, а ја бачкој страни.

Визић је био слепо црево

У даљини сам видео и светла Паланке и сетио се приче моје девојке како постоји стари пољски пут којим су некад Визићани једино и ишли у Илок и Бачку Паланку те да је неколико километара краћи од овог асфалтног.

Чезнутљиво сам погледао у даљину и повремено се освртао надајући се да ће можда наићи неко возило и повести ме бар део пута. Ипак ми се чинило дуго да два сата пешачим, сам, у мркој и додуше непоречииво лепој ноћи. Кад би се могло скратити!

Но, био је то тек делић мојих мисли или осећања, онога што ме је носило, просто издизало изнад земље и давало снагу да скоро сваког викенда тако пешачим, од Визића до Паланке, тих дванаестак километара (без

ПОДНИШНИ
ЗАБАВНИК

27. 7. 2001.

КУЋА У ЖИТУ

Онда се музика појачала и један вилински пар изашао је из светлом посутих улазних врата куће и заплесао. Обоје су били свечано обучени: она у светлуцавој хаљини као у роману Агате Кристи, а он у црном смокингу. Приметио сам да су обоје прозрочно лепи

пречице) без трунке спознаје односно свести да ја то, у ствари, сваког викенда напуштам светлост велеграда, све оно што ми пружа удобност судентског живота и долазим у то мало фрушкогорско село само да бих био близу своје девојке не марећи ни да ли ћу у повратку по тамној ноћи озепсти, прокинути, да ли ће ме неко напасти, неко псето, залутали сезонски радник или било ко други. Ех, шта може младост, каже се.

Изглед да ме ко повезе били су сасвим мали јер је Визић тада био готово слепо црево зато што је мало ко користио „партизански пут“. Тек кад бих изашао на пут који спаја Нештин и Илок, неке наде је ипак било.

Али, овај пут није ми се чекало дотле. Скренуо сам на пречицу, на пољски пут.

Можда је тај осећај у грудима који сам носио од часа када сам је упознао, моју девојку, одредио да скренем с асфалтног пута. Можда. Можда тај испуњени балон среће у мојим грудима за који

сам већ подуго знао да уме да ме занесе, отргне из времена и пребаци у неко друго, најчешће с њом, у њено време, можда ме је он упутуио – али сигурно није недостатак физичке кондиције јер сам је имао довољно још од редовних гимназијских одбојкашких тренинга, довољно да пешачим и двапут више.

Да ли сам био радостан? Био сам радост на две ноге. Радост која хода.

Нисам могао да верујем очима

После отприлике километра од скретања на пречицу (на сату је прошло десетак минута) и неколико запињања на бусене траве и грудве земље, угледао сам прво нејасно, а онда и поуздано треперење светиљки недалеко, са стране од ове цомбасте творевине што се звала пут. Зачудио сам се јер сам из приче знао да је једно словачко сеоце подалје од пута, да се не може видети. И да ту више никаквих насеља нема.

Како сам прилазио ближе, тако су се светла појачава-

ла, угледао сам прво ред белих блиставих лампиона уз живицу од чемпреса, онда наслутио још један такав паралелан, уз другу ограду, а потом се јасно кроз ковану шипкасту капију указала бела кућа, с белом великом мермерном терасом и неколико белих столова, баштенских, са чипкасто израђеном пластиком столица. На столловима су били бели столњаци, један уредно и свечано постављен за вечеру, са свећњацима.

Мало је рећи да нисам могао да верујем својим очима!

Штипао сам се, говорио да је ово двадесети век, да су чудеса давна прошлост, затварао сам и отварао очи, али није помогло. Слика није ишчезла.

Лепо је преда мном стајала та кућа и све јасније сам чуо како се равницом ширила, разлегала музика, све до превоја Фрушке горе којим сам се малопре спустио. Предивни, умирујући тактови „An der schönen blauen Donau“.

Питао сам се шта да радим.

Да ли сам се плашио, тако сам на непознатом путу? Не, нисам. Искрено. Мени је цео тај крај у срцу био познат и драг и нисам имао никакво предосећање, ни тада, ни уопште. Осећао сам само како се знојим од брзог хода, па сам успорио, а онда и стао.

На лепом плавом Дунаву...

Призор није био сан, већ чињеница. Испред мене је у њиви још зеленог али великог жита стварно била та кућа, приземна али не мала, ограђена пространим правилним правоугаоником од живице, крај које је била цветна алеја а да чудо буде веће – и осредњи базен у ком се мрешкала ноћним лаганим ветром узнемирана вода. Онда се музика појачала и један вилински пар је изашао из светлом посутих улазних врата куће и заплесао. Обоје су били свечано обучени: она у светлуцавој хаљини у стилу Агате Кристи, а он у црном смокингу. Приметио сам да су обоје прозрочно лепи.

Не знам колико сам се дуго двоумио шта

Илустровао Алекса Гајић

да радим, да откријем своје присуство или да продужим даље....

А онда, једна примисао, да ми се можда тако нешто никад више неће десити у животу (као што и није) одлучила је уместо мене. Кад су се стишали тактови „Плавог Дунава“, назвао сам им добро вече. Приметили су ме и позвали да уђем.

Различите су дефиниције времена, од научних до уметничких. Моја скромна је да је време као и живот: растеже се, развлачи, до пуцања, распростире до бескраја а онда као да се све сажме у неколико тренутака, у један осећај или сан. Такав је био и разговор са овим чудним фрушкогорским паром. Сазнао сам доста од њих јер смо о много чему разговарали, па и откуд

они ту, да дуго ту живе, а све ипак за кратко време (пошто су ме одвезли кући стигао сам и да одспавам до поласка у Београд) и на крају остао с утиском да се то пролетња вилинска ноћ поиграла са мном.

И са идејом да вештице можда такође постоје. Али, да виле о чијем су се јављању бескрајно и вековима по Срему испредале приче и приче – постоје сигурно, у овом на-

шем свету, око нас, можда друкчије обучене, можда огрнуте плаштом невидимом који скидају само за одабране, можда скроз скривене, али постоје, пуне љубави и сигурно се откривају само истим таквим људима – онима који воле свет, као што сам га и ја волео тада, с двадесет и неком ■

Ангелина Арбутовић

ПОСВЕТНИЦИ
ЗАБАВНИК

27. 7. 2001.

ЖИВОТ ПИШЕ ДРАМЕ

У зору 19. априла 1995. године Тима Меквеја су пробудили сунчеви зраци. Спавао је у кабини изнајмљеног камиона „рајдер“ на само пола метра од бомбе тешке 3500 килограма. Он је пошао да владу Сједињених Америчких Држава научи памети. И за Руби Риц, и за Вако, и за високе порезе, и за закон о оружју, и за сву горчину која му се у животу накупила.

Чим је појео сендвич, изашао је да још једном прегледа камион. Био је веома уредан и

вредан и они који су га познавали нису га сматрали ни на-
праситим ни злим човеком. А он се, четири дана пре свог 27. рођендана, спремао да дигне у ваздух канцеларијску зграду пуну људи које није ни познавао!

Проверио је и полуаутоматски пиштољ „глок“ који је држао у футроли код срца. Могао је да испали 16 хитаца

без поновног пуњења и Тимоти је био спреман да га употреби против сваког ко се испречи између њега и његове намере.

Носио је избледеле црне фармерке, војничке чизме и ветровку преко своје омиљене мајице. На њеној предњој страни налазила се слика Абрахама Линколна, а испод ње оно што је Вилкис Бутс на

латинском узвикнуо када га је убио: Sic semper tyrannis (Тако пролазе тиранци).

Позади на мајици била је слика дрвета с кога капље крв и цитат Томаса Џеферсона: „Дрво слободе мора се повремено освежити крвљу патриота и тирана“.

Тимоти Меквеј је сео за волан и кренуо према Оклахома Ситију.

БОМБАШ ИЗ ОКЛАХОМА СИТИЈА

Током истражног поступка и суђења Тимоти Меквеј је ћутао, па се није знало шта га је нагнало да почини тако ужасан злочин. Новинари Лу Мајкл и Ден Хербек из листа „Бафало њуз“ успели су да уђу у ћелију смрти и чују његову исповест

Федерална зграда у
Оклахома Ситију
после експлозије

Возећи аутопутем поштовао је ограничење брзине. Намеравао је да активира бомбу тачно у 9 ујутро јер је хтео да се федерална зграда „Алфред П. Мара“ напуни људима.

Јунак „Рата звезда“

У тој згради налазиле су се канцеларије агенција које је највише мрзео: Биро за алкохол, дуван и ватрено оружје, Управа за борбу против наркотика, Тајна служба, Управа за социјално осигурање... И све су припадале америчкој влади.

Да би оправдао оно што је намеравао да уради, призвао је у сећање „Рат звезда“, свој омиљени филм из детињства. Себе је поистоветио с Луком Скајвокером, витезом херојем чији је напад на Звезду Смрти врхунац драме.

У Оклахома Сити, град са 460.000 становника, ушао је око 8.50 часо-

ва. На семафору је у уши ставио тампоне. Зауставио се уз ивицу улице и упаљачем запалио фитиљ који ће за пет минута активирати бомбу. Наставио је да вози и само блок зграда пре циља запалио је и други, краћи фитиљ.

Пришавши месту које је још раније изабрао за бомбу, паркирао је камион тачно испод прозора једног обданишта. Фитиљи су горели. Изисао је, закључао камион и полако се удаљио.

Одбројавао је секунде. До нуле је дошао на око 150 метара од места на коме је оставио камион-бомбу. „Сада ће експлодирати!“, помислио је и потрчао. Чуо је заглашујући прасак и осетио удар који га је подигао неколико центиметара увис.

Наставио је да корача и стигао до места где је био паркиран аутомобил, жуте „меркјури“, за бекство. Сео је за волан и пошао на север, према Канзасу.

Меквејева бомба убила је 168 особа укључујући и 19 деце старе пет или мање година.

Без регистарских таблица

Меквеј се поиграо са судбином када је са „меркјурија“ скинуо регистарске таблице државе Аризоне. Помислио је да ће га уз пут неки полицајац због вожње без таблица зауставити, али се надао да ће дотле прећи границу Оклахоме.

На међудржавном аутопуту 35, око 100 километара од Оклахома Ситија, угледао је аутомобил полицијске патроле и поред њега полицајца.

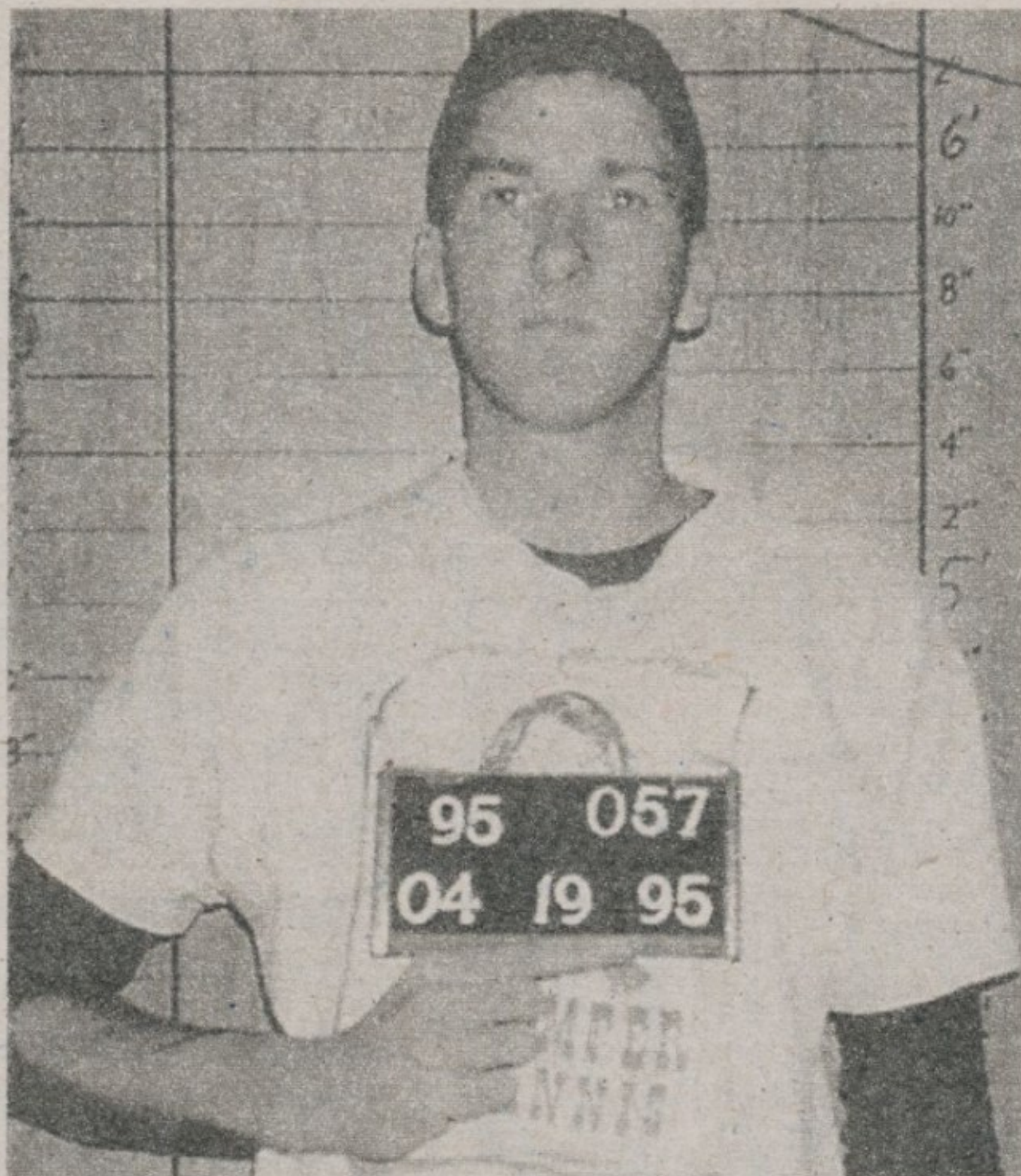
Двадесетак минута касније у ретровизору је видео тог истог полицајца у аутомобилу који је пројurio траком поред њега. Полицајац је био Чарлс Хенгер. Док је возио на север, приметио је жути „меркјури“ без таблица, претекао га је и дао му знак да стане.

Меквеј је зауставио и изисао из кола. Хенгер такође. Да је Хенгер носио униформу федералне полиције, Меквеј би га одмах убио. Против државних полицајаца није имао ништа. „Немате регистарске таблице?“, питао је Хенгер.

„Немам“, одговорио је Ме-

квеј. „А полису осигурања?“ „Ни њу. Данас сам купио овај ауто.“ „Покажите ми регистрацију и рачун од куповине“, наставио је полицајац. „Немам ни то, али ту ми је дозвола“, одговорио је Меквеј и машио се новчаника.

Хенгер је тада приметио избочину испод његове ветров-

Тимоти Меквеј снимљен у окружном затвору у својој омиљеној мајици са сликом Абрахама Линколна и натписом

ке. „Шта вам је то?“, упитао је. „Пиштољ“, мирно је одговорио Меквеј. Хенгер је опипао „глок“, извукао свој пиштољ и уперио га у Меквеја. „Полако подигните руке увис!“, наредио је држећи на нишану Меквејеву главу.

Полицајац га је разоружао, ставио му лисице на руке и наредио да уђе у полицијска кола. Одмах је позвао диспечера и тражио компјутерску проверу Меквеја и броја „глока“. Пиштољ није био украден. Меквеј није био хапшен и није имао полицијски досије.

Не деца!

Око 11 пре подне Меквеј се нашао у канцеларији Окружног затвора у Перију у Оклахоми. Приведен је због напуњеног ватреног оружја у аутомобилу, незаконитог поседовања пиштоља, вожње без регистарских таблица и немања доказа о осигурању.

У затвору су тражили име и адресу рођака коме могу да јаве ако се разболи или се нешто догоди. Меквеј је дао име свог пријатеља Џејмса Николса. У Меквејевој возачкој дозволи фарма Џејмса Николса у Мичигену била је уписана и као његова кућна адреса.

У канцеларији затвора био

је укључен телевизор и у вестима извештаји и слике ужаса проузрокованог подметнутим бомбом. Меквеј се правио да на то не обраћа пажњу, а гутао је сваку реч.

Траг се када је чуо да је страдало и обданиште и да је 19 деце погинуло. Он није имао намеру да убија децу и

није ни знао да се тамо налазило и обданиште.

Много касније психијатри ће рећи да је на поступке Тимотија Меквеја утицао његов несрећни живот: развод родитеља, трауме из Заливског рата, трагедија у Вакоу...

Један обичан момак

Тимоти Меквеј није се много разликовао од милиона младих Американаца средње класе. Одрастао је у породици фабричког радника, волео је телевизију, биоскоп, бејзбол, стрипове о разним суперменима, изласке. Живео је у западном делу државе Њујорк.

Његова мајка Мики, туристички агент, желела је да путује, да се шали, да се дружи. Отац Бил био је тих и повучен. Радио је у фабрици и по десет сати дневно. Материјалних тешкоћа нису имали.

После тринаест година брака родитељи су се растали остављајући деци да сама одлуче код кога ће живети. Кћерке Пати и Џенифер остале су с мајком. Тимоти је изабрао оца „да не би био сам“, како је рекао.

Истина је да Тимоти није био близак ни са оцем ни са мајком. Пошто су радили по цео дан, виђао их је само увече и с њима никада није озбиљно поразговарао. Сву своју љубав Тимоти је поклатио деди по оцу Еду Меквеју који му је ту љубав узвраћао без икаквих услова.

Деда га је научио да барата пиштољима и он је убрзо постао одличан стрелац. У школи је пролазио добро захваљујући свом високом коефицијенту интелигенције. Имао је девојку с којом се растао после матуре. Године 1988. ступио је у војску.

Није био рођени убица

У Форт Бенингу, на тромесечној војној обуци, спријатељио се с тридесеттворогодишњим Теријем Николсом из

Мичигена. Николс је био омањи, проћелав човек с наочарима, али рођени вођа. И није крио своју мржњу према америчкој влади.

После Форт Бенинга и Меквеј и Николс стигли су у Форт Рили у Канзасу у Прву пешадијску дивизију. Ту су нашли новог друга војника Мајкла Фотијера из Аризоне који је делио њихове политичке ставове.

Меквеј је био сјајан војник и најбољи стрелац у батаљону. Претпостављени су му предложили да пређе у елитне специјалне снаге познате као Зелене беретке. Пре него што је стигао то да учини, Ирак је напао Кувајт и војници су послати у Заливски рат.

Тимоти Меквеј је мрзео мешање Сједињених Америчких Држава у ствари малих земаља. Али, мрзео је и Садама Хусеина, насилног, окрутног тиранина који се обрушио на свог мањег и слабијег суседа.

У Саудијску Арабију стигао је јануара 1991. Када је убио првог човека у свом животу, непознатог ирачког војника, осетио је узбуђење које се брзо претворило у гађење према самом себи. Тимоти Меквеј није био рођени убица.

Покољ коме је присуствовао у овом кратком рату испунио га је тугом и одвратношћу. Убијати ирачке војнике било је сувише лако и неправично.

Обрадовао се када је марта 1991. стигло наређење да се врати кући и у Форт Брагу у северној Каролини придружи обуци за специјалне снаге. Назад је добио прилику да пређе у Зелене беретке. Будућност му се смешила.

У Форт Брагу је осетио да није спреман. Три месеца у Персијском заливу сломила су га и физички и психички. Није још имао ни 23 године, а осећао се као старац. После три године сјајних успеха у војсци одлучио је да је напусти. Кући се вратио с гомилом одликовања.

Америчке трагедије

У лето 1992. године догађаји у Руби Рицу у држави Ајдахо доказали су му да су његове теорије тачне. Федерални агенти су тамо 21. августа отворили ватру на склониште Рендија Вивера, белог сепаратисте осумњиченог да продаје незаконито оружје владином доушнику.

Пре него што је Вивер ухваћен и ухапшен, погинули су му и жена и син. Меквеј није био једини који је после овога сматрао да је Америка постала полицијска држава.

Тимоти је тада напустио очеву кућу и следећих 26 месеци провео путујући из једне америчке државе у другу и посећујући разне сајмове оружја. Тада се догодило оно што

га је веома погодило и, вероватно, пореметило.

Фебруара 1993. федерални агенти упали су у кућу и цркву верске секте Бранч Дејвидијанс у месту Вако у Тексасу да би одузели недозвољено оружје. Дошло је до пуцњаве у којој су четири агента погинула. Погинуло је и шест припадника секте, међу њима и вођа Дејвид Кореш.

Нико у Америци није помније пратио догађаје у Вакоу од Тимотија Меквеја који је, најзад, тамо и отишао. А 19. априла, у гостима код друга из војске Терија Николса и његовог брата Џејмса на фарми у Мичигену, видео је на телевизији како куће и црква секте у Вакоу горе у подметнутим пожару.

Овај пожар прекретница је у животу Тимотија Меквеја који га је доживео као оличење бахатости федералних агената према људима, оличење зла које се стекло у влади САД.

Напустио је рад на фарми који му се свидео и месец дана касније отпутовао у Аризону у посету другом пријатељу из војске Мајклу Фортијеру.

Време за акцију

А онда је дошла последња кап која је прелила чешу. Септембра 1994. забрана поседовања аутоматског оружја постала је званичан закон. Ти-

ђе. Пред кућом је Фортијер угледао камион и у њему заједничког пријатеља из војске Терија Николса. Одвезли су се до магацина и Фортијер је ту видео кутије са експлозивом које су Меквеј и Николс украли из каменолома у Канзасу.

Федералну зграду у Оклахома Ситију Меквеј је изабрао из више разлога. Велики паркинг на другој страни спречиће смрт и повреде људи из оближњих зграда које нису биле федералне. И захваљујући отвореном простору око зграде, телевизијске слике ужаса до кога ће доћи биће јасне и сви ће их добро запамтити.

Крајем новембра умро је Тимотијев деда Ед Меквеј и он се вратио кући да би присуствовао сахрани. Ова смрт дубоко га је ожалостила али, на неки начин, и ослободила. Сада је мирно могао да изврши своју мисију без страха да ће то његовог деду потрести и сломити.

У петак 14. априла 1995. Меквеј се уписао у књигу мотела „Дримленд“ у Џанкшн Ситију у Канзасу и као своју дао адресу Николсових у Мичигену. Сутрадан је камион „рајдер“ изнајмио под лажним именом Роберт Клинг.

На сам дан Ускрса требало је да се нађе с Теријем Николсом, али се овај није појавио.

Позвао га је телефоном и убедио га да дође. Заједно су увече стигли у Оклахома Сити.

Меквеј је паркирао жути „меркјури“ неколико блокова од зграде коју ће дићи у ваздух и на ветробрану оставио цедуљу: „Молимо, не дирати. Одвучи ћемо га до 23. априла“.

Потом су он и Николс отишли на Грери Лејк. Ту су, у камиону, направили бомбу и ту су се, после обављеног посла, растали. Тада су се последњи пут видели на слободи. У среду 19. априла Тимоти Меквеј је направио пакао у Оклахома Ситију.

Џон Доу 1 и Џон Доу 2

Меквеј се 21. априла пробудио у затворској ћелији зачуђен што федерални агенти још нису дошли по њега. Зар нису у „меркјурију“ нашли бели коверат са антивадним члан-

Тимоти после матуре са својим дедом Едом Меквејом

цима и исечцима?

За то време на стотине федералних агената трагало је широм САД за нечим што би их довело до бомбаша.

Готово сви, од обичних грађана до највиших политичара, били су уверени да су зграду подигли у ваздух страни терористи. Зар није експлозија у „Светском трговачком центру“ била дело арапских терориста из околине Њу Џерсија?!

Први траг била је 125 килограма тешка задња осовина камиона „рајдер“ која је приликом експлозије прелетела цео блок зграда и треснула на један „форд“. На њој је био утиснут серијски број возила. Приликом копања по рушевинама нађен је и стражњи браник истог возила с неоштећеним регистарским таблицама државе Флориде.

Компјутерске провере откриле су предузеће за изнајмљивање камиона из Мајамија на Флориди, њену филијалу у Џанкшн Ситију у Канзасу где је камион изнајмљен и човека по имену Роберт Клинг који га је изнајмио.

Само осам сати након експлозије радници гараже у којој је камион био изнајмљен помогли су сликару FBI да скицира Роберта Клинга и човека који је био с њим у друштву. Та двојица могућих осумњичених означена су као Џон Доу 1 и Џон Доу 2.

Федерални агенти кренули су с тим скицама од врата до врата у Џанкшн Ситију и стигли и до мотела „Дримленд“. Девојка на рецепцији препознала је у Џону Доу 1. недавног госта мотела, али га није знала по имену Роберт Клинг већ као Тимотија Меквеја како се уписао у књигу.

Сетила се и камиона „рајдер“ и старог, жутог „меркјурија“. Агенти су, најзад, нашли човека за којим је трагала цела Америка. А преко адресе у књизи гостију нашли су његовог пријатеља Терија Николса.

Почео је невиђени лов на човека пре него што се неко сетио да провери и затворе. Тимоти Меквеј је компјутерском провером нађен у затвору два дана после експлозије. Његова фотографија обишла је

свет.

Без извињења и кајања

Велика федерална порота подигла је 10. августа 1995. оптужницу против Тимотија Меквеја. Оптужен је за употребу оружја за масовно уништавање у циљу убиства невиних људи као и за уништавање имовине Сједињених Америчких Држава.

Меквејев адвокат захтевао је психијатријски преглед свог брањеника. Лекар, који је с Тимотијем провео 25 сати, није приметио ни трага кајања док је оптужени равнодушно причао о злочину.

„Очекујем да будем осуђен на смрт“, рекао је Меквеј психијатру. Био је у праву. Јуна 1997. порота федералног суда у Денверу у Тексасу прогласила га је кривим и осудила на смрт.

Његов саучесник Тери Николс осуђен је на доживотни затвор мада је упорно тврдио да није крив. Мајкл Фортијер добио је 12 година затвора зато што није пријавио намеру Тимотија Меквеја за коју је знао.

Тимоти Меквеј погубљен је 11. јуна 2001. године убризгавањем у вену смртоносног отрова. Извршење смртне казне гледали су преко интерне телевизије рођаци жртава експлозије у Оклахома Ситију и неки новинари.

Али, широм света дошло је до великих протеста. Људи наше планете, углавном они млађи, сматрају да је смртна казна обично убиство с предумишљањем и захтевају њено укидање у свим земљама ■

Припремила
Бојана Дожић

Пати Меквеј постала је медицинска сестра која спасава животе. Њен брат Тимоти изабрао је супротан пут

моти, страствени колекционар и продавац оружја, осетио је да му је у опасности сам живот. Куцнуо је час да нешто предузме!

Поверио је пријатељу Мајклу Фортијеру своју намеру да подигне у ваздух неку федералну зграду и позвао га да му се придружи. Овај је одбио.

Меквеј је 4. октобра 1994. у Кингмену у Аризони изнајмио челични орман у једном магацину. Затим се вратио код Фортијера и рекао му да иза-

(6)

БЛУЗ СА ДРУШТ

ИЗ

„Када сам узео гитару у руке, одмах ми је кренуло. Схватио сам да је то инструмент за мене. Све што сам до тада научио од музике могао сам да применим на гитари“, сећа се Горан Потиф, један од најбољих југословенских џез-гитариста

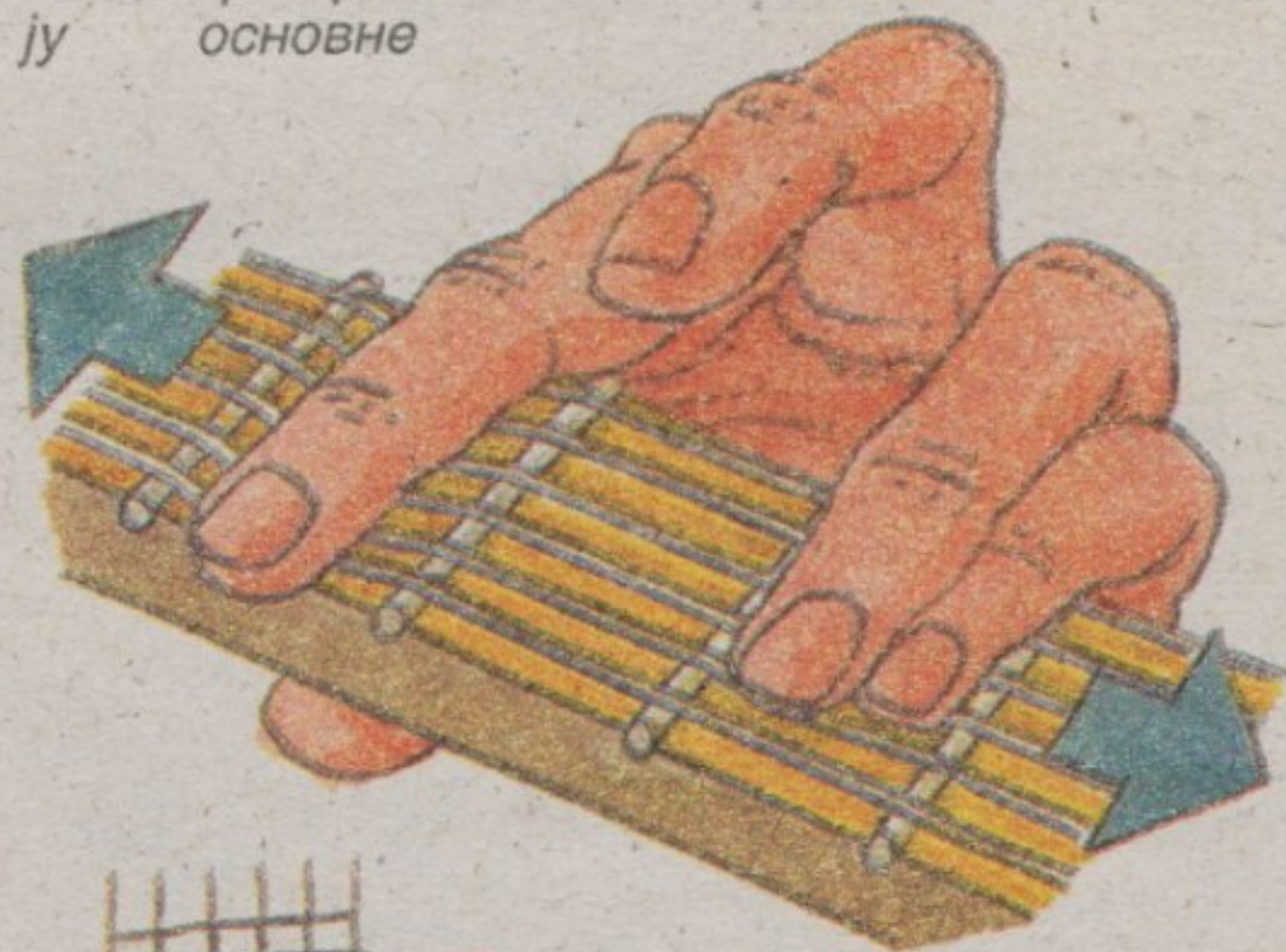

Горан Потиф
(Снимио Ел Гвојос)

његовог унутрашњег света, или, боље речено, суштина тог света, сасвим је једноставна. Он припада оној посебној категорији гитариста – самоуких, што такође говори о његовом великом таленту, али и чврстој вољи.

„Гитару сам почео да свирам одавно, негде при крају основне

гитаре. Међутим, нисам био баш срећан са класиком. Радије сам се окупљао са друштвом из краја, нас неколико гитариста: свирали смо блуз. Тада је то било у моди. Лепо нам је било. У време када сам почео да свирам соло пресудно су на мене утицали и одласци у тадашњи џез-клуб Дома омладине у Београду. Моји родитељи нису професионални музичари, мада су врло музикални. Мајка је свирала клавир и флауту из хобија, а отац је волео да слуша стари, традиционални џез – Луја Армстронга, Нет Кинг Кола, памтим још из

Илустрација Растка Ђирића

Фис-мол

Молски акорд: фис-м, као „баре хват“, на другом прагу. Уколико исти прсторед леве руке применимо на првом прагу, то ће онда бити ф-м. На трећем прагу, дакле, г-м, на четвртном гис-м, на петом а-м, и тако даље. Кажипрст леве руке треба да чврсто притиска свих шест жица како би сваки тон био „чист“.

Горан Потиф, солиста Биг бенда Радио-телевизије Србије, међу добрим познаваоцима џеза важи за водећег овдашњег џез-гитаристу, несумњиво веома обдареног музичара. Упркос бројним похвалама које врло често добија за своје изванредно свирање,

овај 38-годишњи Београђанин, готово стидљиво, напомиње да његово истраживање могућности које пружа џез-гитара још није завршено.

Осмех на лицу Горана Потифа, његов „заштитни знак“, чини га различитим од многих колега музичара. Да ли је тај смешак знак да је овај гитариста задовољан својим животним избором – гитаром? Горанова прича о томе како је гитара постала део

школе. Пре тога сам учио клавир, али мање успешно. Када сам узео гитару у руке, некако ми је одмах кренуло. Схватио сам да је то инструмент за мене. Све што сам до тада научио од музике, могао сам да применим на гитари.

Одушевљен и обесхрабрен

Одлучио сам да узимам приватне часове класичне

детинства омоте њихових плоча.

Моје друштво и ја, сви смо волели да слушамо гитару, без обзира на музички жанр. Сећам се да смо слушали „Alman Brother's Band“... Али први гитариста који ме је задивио био је амерички џез-гитариста Џо Пас. Када сам чуо његов соло-албум „Виртуозо“, био сам одушевљен. Истовремено и обесхрабрен.

ПОДРУЖНИК
ЗАБАВНИК
27. 7. 2001.

ТВОМ КРАЈА

То је било време учења гитарске технике, па сам помислио: „Никада ништа слично овоме ти нећеш моћи да одсвираш“. Џо Пас је био можда тај који је пресудио да се одредим за џез-музику и озбиљно савладам технику, мада сам касније схватио да је Вес Монгомери, у ствари, онај „прави дас“ џез-гитаре. Џим Хол такође.

У то време волео сам да слушам и проучавам гитаристе. У почетку и оне који нису свирали само џез: Ђанга, Пета Метинија, Џона Скофилда... Можда је, технички гледано, најбољи гитариста Џон Меклафлин. Могу да кажем да сам тек после те фазе одушевљавања инструменталистима, заиста заволео џез. Вежбао сам стално. Гитара ми је без престанка била у рукама. Сакупио сам обимну литературу за гитару, школе и методе свирања – све што се могло наћи.

Касно сам професионално почео да се бавим музиком. Много сам вежбао, стално мислећи да никада нећу мо-

КАПОДАСТЕР

Каподастер, или капотасто, односно каподастро, малени је комад метала или тврдог дрвета, причвршћен попреко на врату, уместо прага на гитари. То је механичко помагало за свирање у тоналитетима с много предзнака или у честим високим позицијама. Када се каподастер помери, он скраћује све жице за полустепен. Овом олакшицом најчешће се служе гитаристи аматери, док концертни гитаристи у таквим случајевима примењују „баре хват“ ■

од гитаре може живети. Основали смо чак и бенд – „Џезави“.

Вежбање, вежбање, вежбање...

И данас много вежбам, с тим што сада и много радим, у Биг бенду и Оркестру Јована Маљковића. Радио сам и са младим гитаристима, у летњим музичким камповима. Не знам да ли бих имао стрпљења да учим оне који тек почињу, који нису савладали основну технику, што подразумева владање инструментом и теоријом музике, а то је неопходно за импровизацију.

Током свих ових година колико свирам гитару често сам мењао технику. Пажљиво сам посматрао све гитаристе, на концертима, када су

БАРЕ ХВАТ

У техници свирања на гитари или лаути, „баре хват“ је веома чест и врло важан. Реч је о попречном хвату кажипрста преко жица. На тај начин се ствара вештачка кобилица, неопходна за свирање акорда у високим позицијама и тежим тоналитетима ■

ћи да свирам довољно добро. Студирао сам машинство, радио разноразне послове. Радио и свирао. Стизали су међутим први позиви за свирање, са Драшкоцијем, Швагером, Маљковићем... Много сам научио од људи са којима сам свирао џез, оних који нису били гитаристи. Имао сам и подршку родитеља, мада је и мени, као и њима, било тешко да схватимо да се

гостовали у нашој земљи, али и проучавао видео-снимке, посебно Кесиља и Бенсона.

Младим гитаристима препоручио бих да слушају музику, да уче да препознају различите приступе гитари. Да покушају да пре него што се одреде за свој начин свирања упознају што више других гитариста. Не можда лично, већ начин на који свирају“ ■

М. Огњановић

КОШ БЕЗ ГРЕШКЕ

Да би постигао кош са линије слободног бацања, кошаркаш би требало да лопту баца одоздо. Ово мишљење на изврстан начин поткрепљују и научна истраживања о спорту, али и пракса. Рик Бери, бивши амерички играч баскета, славу дугује чињеници да је слободна бацања увек изводио на посебан начин – одоздо. Постотак Беријевих успешних бацања био је висок, чак деведесет одсто, док многи врсни кошаркаши не успевају да дођу ни до 70 одсто искоришћених слободних бацања. Тај помало необични начин извођења слободних бацања примењивао је савршено и наш прослављени Радивоје Кораћ, али и Јосип Фарчић, познат као Генерал, центар „Партизана“ седамдесетих година.

Питер Бранкацио са Бруклинског колеџа у Њујорку, САД, израчунао је да је угао од 45 степени између бачене лопте и обруча онај најбољи. Осим тога, бацање лопте одоздо омогућава да се тачно погоди средиште мреже тако да лопта не одскочи и оде изван обруча када у њега удари ■

Уобичајен начин
извођења
слободних
бацања

Шут
одоздо

Лопти је лакше
да уђе у кош ако
је угао под којим
пада 45 степени

Са смањеним углом,
кош као да је спљоштен

ЛЕПОТИ ЦАРИЦУ

Године 1546. руски цар Иван Васиљевич Грозни разаслао је по Русији следећи указ: „У име Ивана Васиљевича, владара свих

Руса, овај се указ упућује вама кнежевима и бољарима који живе на удаљености од педесет до двеста педесет врста од Новгорода. Иван Васиљевич изабрао је те и те... и поверио им задатак да погледају и прегледају оне ваше кћери које могу доћи у обзир да постану цареве невесте. Они од вас који имају неударене кћери морају сместа поћи у Новгород. Они који са-

крију своје кћери и не покажу их нашим бољарима, навући ће на себе велику немилост и биће страшно кажњени.“

Право да се такмиче имале су све здраве и лепе девојке, без обзира на то да ли су богате или сиромашне, племенитог рода или из народа.

Када би тако цареви изасланици пробрали девојке, најлепше међу њима које су ушле у други, ужи круг, слате

су цару на увид. Онда би цар изабрао себи лепотицу која му се највише допала и женио се.

Први руски цар који је на такав начин добио жену био је Василиј Иванович. На исти начин и Иван Грозни изабрао је своју прву жену, Анастасију

Романову. Занимљиво је да је у избору треће жене Ивана Грозног у првом колу учествовало чак две хиљаде девојака. Након многих прегледа и естетских анализа број се смањио на два туцета, а после најужег избора остало је још туце лепотица. И онда

чу за

Руски цареви петнаестог и шеснаестог века бирали су себи жене на веома необичан начин: изасланици царског двора трагали би за лепотицама по целој Русији и кад би се сакупио довољан број, у тадашњој престоници Нижњем Новгороду одржавало би се такмичење у лепоти...

више нису помогле никакве процене – све су биле више него лепе. Ипак, требало је изабрати једну. Најзад, после дугог премишљања, цар се одлучио за Марфу Собакину, а како је желео да сав тај силни труд око лепотица још некако искористи, изабрао је

том приликом и невесту свом сину Ивану.

Колико се тај обичај поштовао показује и ова прича кнеза Голицина: „Када је“ каже он, „цар Алексеј Романов, који је кратко време пре тога постао удовац, свратио у посету бољару Матвејеву, а овај му показао и представио младу Наталију Наришкину која је код њега живела као сироче, цар се на први поглед у њу заљубио и после неколико дана се вратио да је проси за жену. Матвејев се бацио пред цара на колена и стао га заклињати да не прекрши древни обичај, да прво организује такмичење у лепоти па да онда себи изабере невесту.“

Алексеј је пристао да то уради, то јест да организује такмичење. У Кремљ је стигло шездесет девојака и ту се у ствари одржало лажно такмичење јер се већ знало ко ће победити. Наталија Наришкина постала је Алексејева жена и будућа мајка Петра Великог.

Тако су у Русији, као у земљи из бајке, најлепше жене постајале царице ■

Љубиша Вићановић

Више ништа не очекујем од судбине која предност даје искључиво младости, док зрело доба и старост сматра ужасним – пише у својим „Сећањима“ већ остарели и посустали Ђакомо Казанова у забаченом чешком замку Дућов.

Посетиоце овог замка на њега данас подсећа само једна стара фотеља: у њој је писао своја „Сећања“, у њој се, у 73. години, и угасио живот овог великог пуστοлова и највећег заводника 18. века, који се неку деценију раније као метеор кретао европским дворovima. У Лондону је био гост Џорџа II, у Берлину Фридриха II, у Санкт Петербургу Катарине II... Где год да се појавио, био је неизбежни учесник дворских и љубавних сплетки, због чега је често изазиван на двобој.

Рођен 1725. године у Венецији, у породици путујућих глумаца, своје слободноумно образовање, уз дар за музику и језике, веома вешто користи у високом друштву. Уз господствен из-

ПОСЛЕДЊЕ УТОЧИШТЕ ВЕЛИКОГ ПУСТОЛОВА

глед и висину од метар и деведесет то иде много лакше. Шта све није био у свом бурном животу: секретар кардинала Аквавиве, музичар у позоришту, млетачки војник, новинар, писац, преводилац, директор краљевске лутрије у Паризу, полицијски достављач, а кажу да се бавио и магијом. Уз све ово, увек је имао времена за освајање и завођење лепшег пола, па је и данас његово име симбол за све велике заводнике.

У 12 свезака „Сећања“, писаних на француском језику, Казанова даје веома верну и значајну слику о та-

дашњим приликама на европским дворovima, али кад пише о себи, то је већ нешто друго. Себе приказује као јунака и највећег и неодољивог освајача женских срца. Као-бегунац из венецијанског затвора Пјомби, написао је о томе књигу („Историја мог бега из тамнице Пјомби“), као и књигу о пуστοловинама браће Зановић коју је лично познавао. Написао је и утопистички роман „Икозамерон“ и превео Хомерову „Илијад“.

Мало је вероватно да би данас славни Казанова икога занимао као писац да није био најпознатији заводник свога доба, а управо због тога не чуди велики број посетилаца чешког замка Дућов. Стара и обновљена фотеља у којој је 1798. године преминуо Ђакомо Казанова најзначајнији је експонат овог замка ■

В. Н.

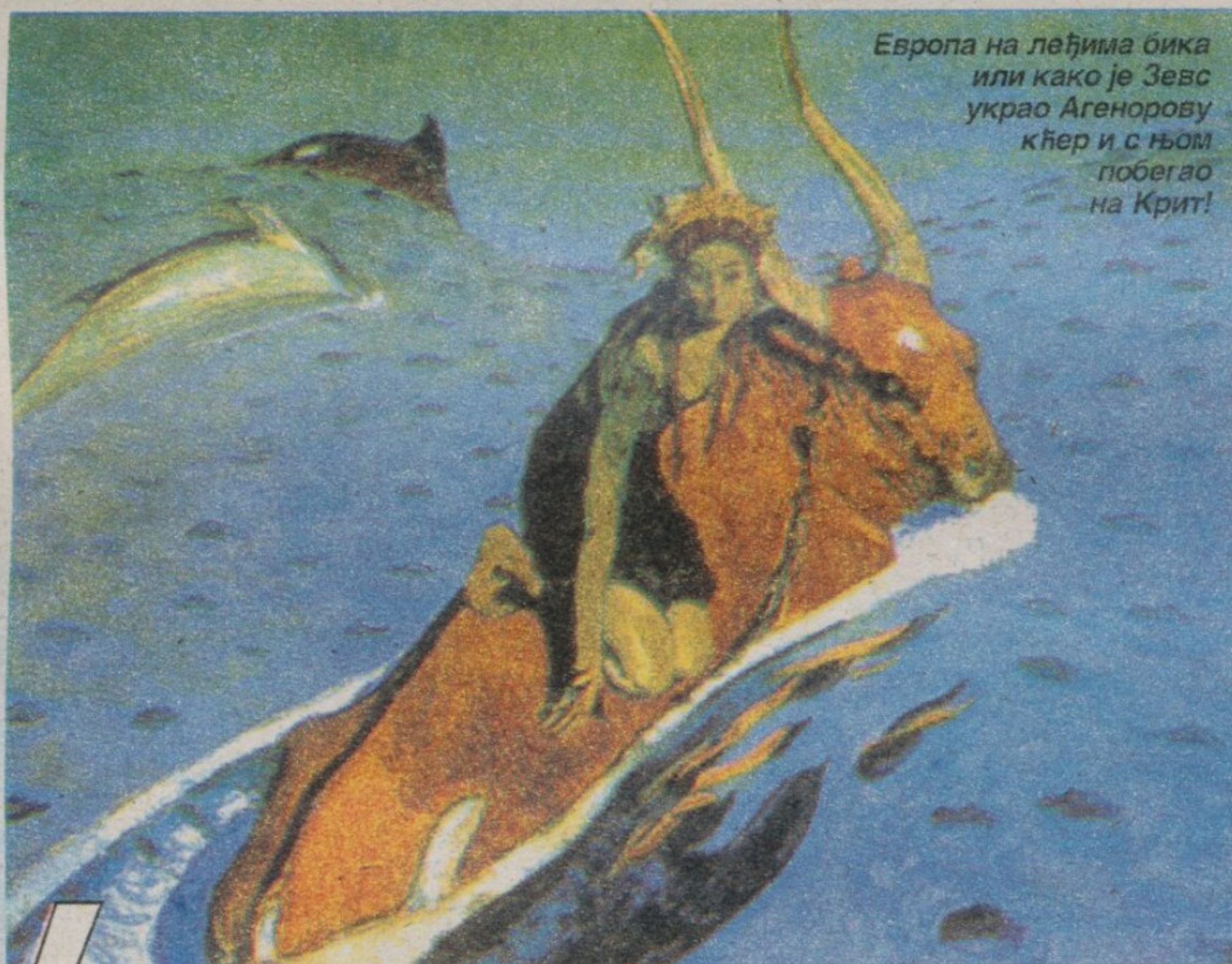

Ђакомо Казанова европским дворovima пролетео је као комета остављајући за собом необичан траг: ко зна колико сломљених срца

КРИТ

Најјужније европско острво Крит и географски је почетак Европе гледано са југа, ту су њени историјски и етимолошки корени. О почецима критске цивилизације говоре стари грчки митови

ОСТРВО СА К

Европа на леђима бика или како је Зевс украо Агенорову кћер и с њом побегао на Крит!

МИТ О ЕВРОПИ У УМЕТНОСТИ И НАУЦИ

Призоре из мита о отмици Европе налазимо на уметничким делима још од 6. века пре наше ере. Поменимо фризице у Делфима, слике на вазама и кованом новцу из Фестоса, Гортине и мозаике у Пели и Амфиполису. Зидна слика Европе на бикау откривена је у Помпејима (данас у музеју у Напуљу). У ренесанси је отмица Европе честа тема а посебно треба истаћи Тицијанову слику (Гарднеров музеј у Бостону) и три слике Веронезеа (Дуждева палата у Риму, Национална галерија у Лондону и Капитолски музеј у Риму).

Галилеј је 1610. године смеистио Европу поред Зевса на небо назвавши по њој новооткривени Јупитеров сателит (Јупитер је римски назив за Зевса).

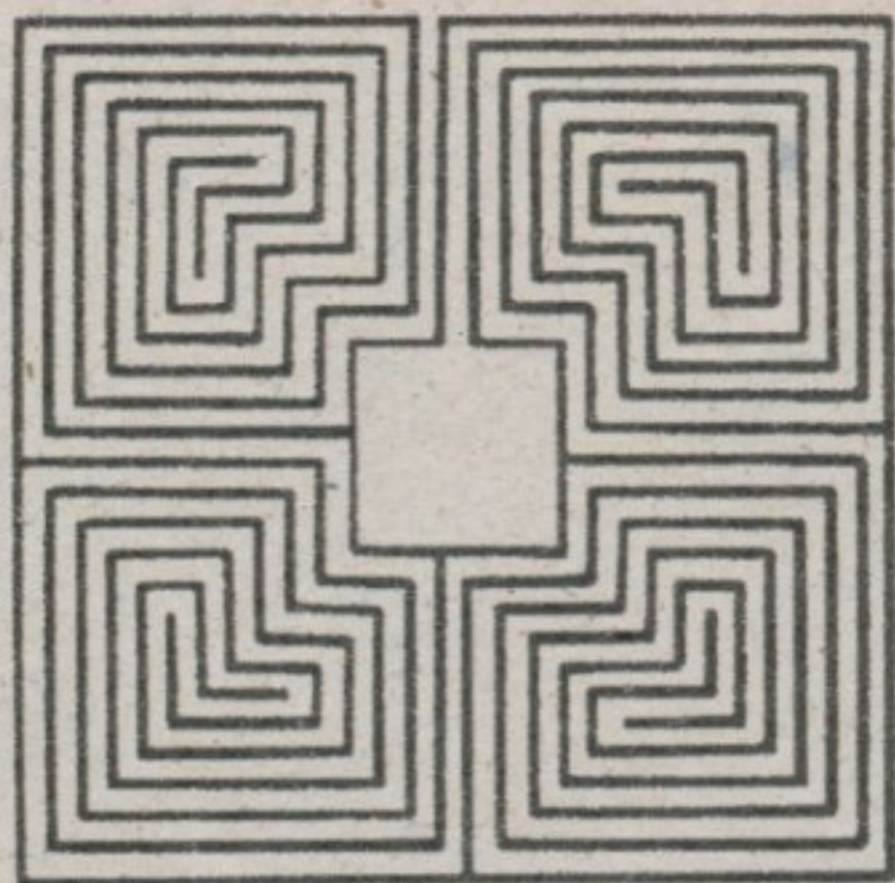
У земљи ханаанској, на источној обали Медитерана, владао је краљ Агенор, син Океаниде Либије и Посејдона, врховног бога свих мора и једног од дванаест Олимпљана (о грчким боговима „Забавник“ је већ писао у броју 2568). Агенор је имао пет синова и кћерку Европу. Мажена од родитеља и браће, Европа је израсла у прелепу девојку. Једне ноћи необичан сан пореметио је њен душевни мир: сањала је да се за њу боре две жене – једна је представљала Азију, а друга земљу поред мора, која није имала

име. Ова друга однела је у сну победу, али Европа није могла да схвати значење тог сна.

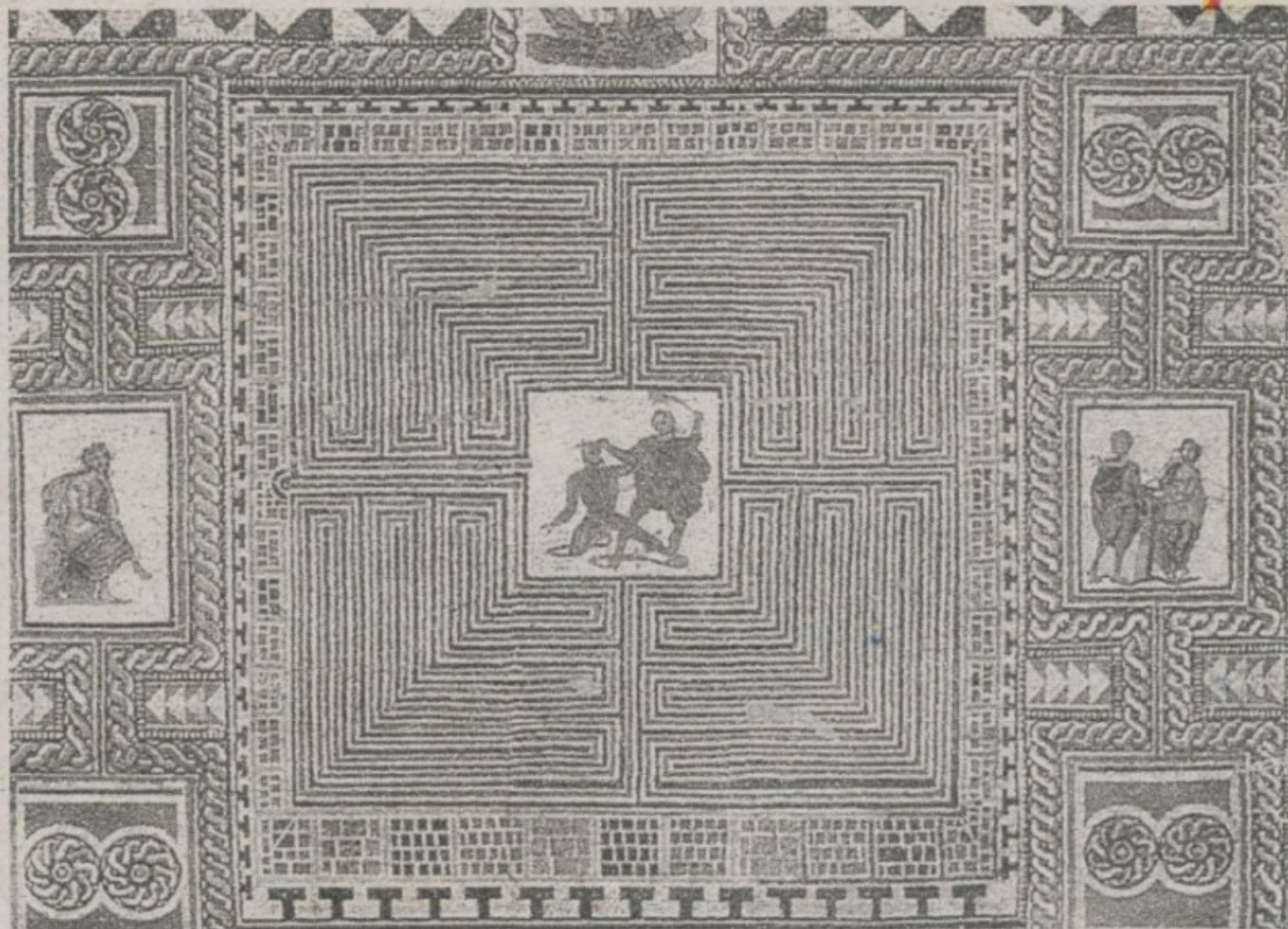
Отмица Европе

Врховни бог Зевс заљубио се у Европу на први поглед, што се њему често дешавало и доводило до беса ње-

гову жену Херу. Зевс је послао Хермеса, гласника богова, да отера Агенорово стадо на морску обалу у близини града Тира, где се Европа обично шетала са својим другарицама. Сам Зевс претворио се у бика,

Римски мозаик из 4. века приказује лавиринт и у средини борбу између Тезеја и Минотаура

КРИТСКА ПРИЧА О ЛАВИРИНТУ

Како нас обавештава Плутарх, Крићани нису признавали да је Минотаур постојао. Они су описивали лавиринт само као добро чуван затвор у коме су држали атинске младиће и девојке до погребних игара у част Андрогееја. Неке од талаца жртвовали би на гробу, а друге поклањали као робове победницима у такмичењима. Догодило се да је Миносов свирепи војсковођа Таур побеђивао у свим надметањима и тако из године у годину добијао

све робове, на велико незадовољство својих супарника. Минос га је такође омрзао, нарочито када су се прошириле гласине о љубавној вези Таура и Пасифаје.

Због свега тога Минос је радо удовољио Тезејевој жељи да се бори са Тауром. За разлику од каснијих грчких обичаја на такмичењима и олимпијадама, на Криту су у то време и жене присуствовале борбама. Међу њима је и Аријадна која је била одушевљена када је Тезеј три пута узастопце пребацио до тад непобедивог Таура преко главе и сабио га у земљу до рамена. Љубав између Аријадне и Тезеја распламсала се и наишла је на Миносово одобравање. Он је прихватио Тезеја за зета и укинуо свирепи данак ■

ОГ ПОТИЧЕ Европа

снежнобеле боје са малим роговима и наизглед веома питомог. Европу је изненадила његова лепота па га је китила цвећем и играла се са њим. Бик је кротко клекнуо пред лепом принцезом и умилним погледом позвао је да седне на његова леђа. Она се најзад попела. Није се уплашила ни противила док је он лагано касао до морске обале.

Бик је изненада запливао брзином делфина док је Европа

са запрепашћењем и страхом у очима гледала у обалу која се губила у даљини, грчевито се држећи једном руком за роге док је у другој још држала корпу с цвећем.

Уз њих су пливале Нереиде и остала морска божанства, као у величанственој свадбеној поворци. Када су стигли на острво Крит, Европа је сазнала да је њен отмицар сам врховни бог Зевс који се прерушио да би од љубомор-

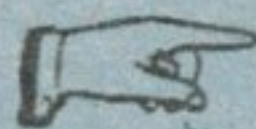
не Хере сакрио своју љубавну пустоловину.

Краљ Агенор био је очајан због нестанка кћерке мезимице те је послао своје синове да трагају за њом забрањивши им да се врате док је не нађу. Пошто нису знали куда се бик упутио, синови насумице пођоше различитим путевима.

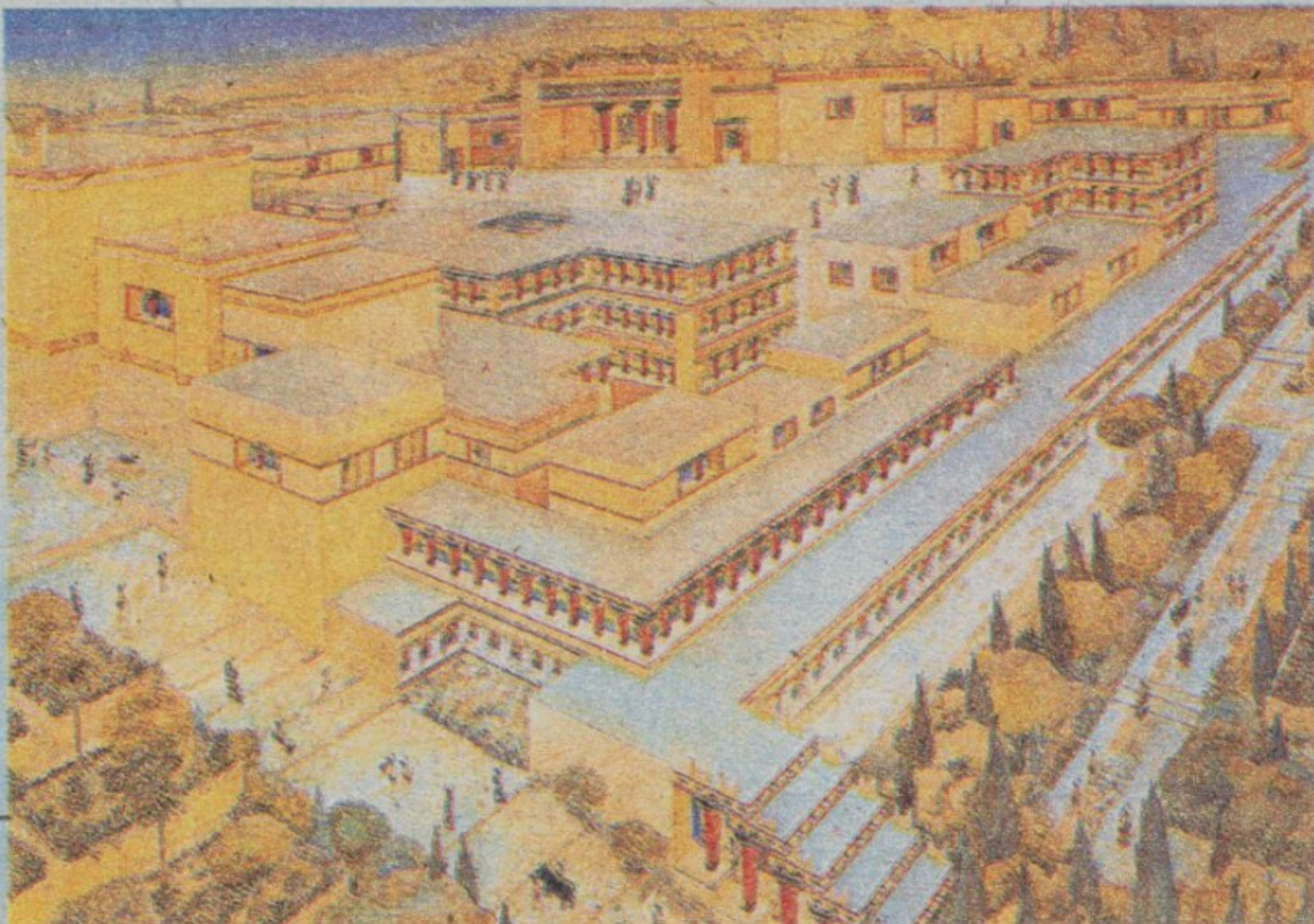
Феникс је отпутовао на запад преко Либије до Картагине, али се после Агенорове смрти вратио и од тада се та земља по њему називала Феникијом.

Килик није далеко одмакао и у југоисточној Малој Азији основао је краљевство Киликију.

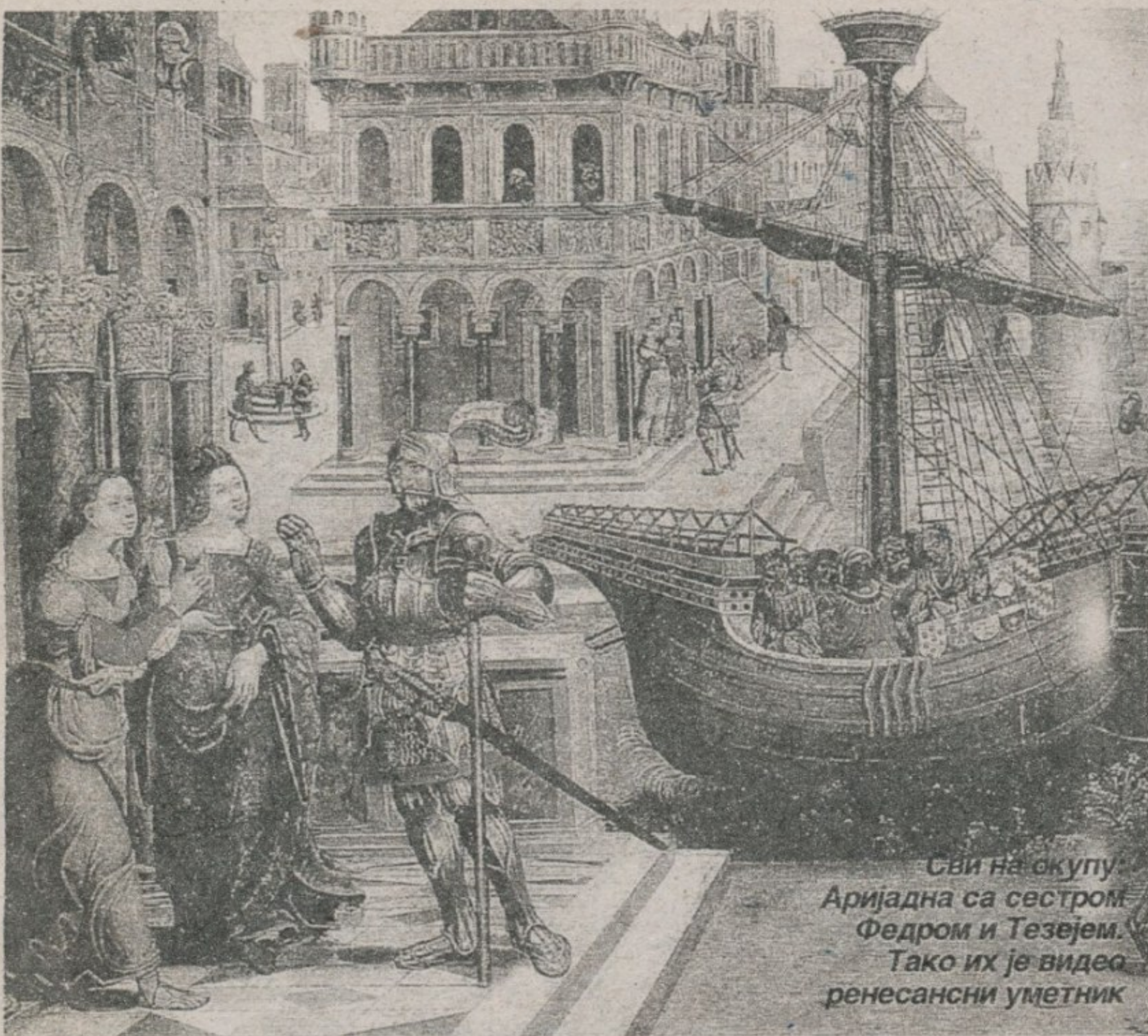
Финеј се настанио на полуострву које одваја Мраморно од Егејског мора, док је Тас стигао на северно острво, које по њему носи име Тасос, и ту

— двадесет седам

Тас је стигао на острво на северу Грчке које је по њему добило име Тасос. На слици је могућа реконструкција једног од насеља са Тасоса

Сви на окупу.
Ариадна са сестром
Федром и Тезејем.
Тако их је видео
ренесансни уметник

КИПАРСКА ПРИЧА

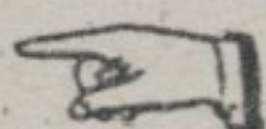
По кипарској причи о збивањима на Криту, Минос и Тезеј су се обавезали да ниједан брод не сме да плови са посадом већом од пет чланова. Када је Дедал побегао са Крита, Минос је прекршио заклетву покренувши своју ратну флоту. То је наљутило бога Посејдона, који је био сведок споразума, па је подигао буру отеравши Миноса на Сицилију где је нашао смрт. Минов син Деукалион запретио је да ће побити атинске таоце, које је Тезеј оставио као гаранте споразума, ако не врате Дедала. Тезеј је, међутим, потајно опремио флоту и изненадио Крићане који су мислили да се враћа Минова флота. Тако је Тезеј заузео Кносос и убио Деукалиона у једној од одаја краљевског дворца. Престо је припао Аријадни. Она је вратила таоце и склопила трајни савез са Атином удавши се за Тезеја. По овој верзији приче, Тезејеве бродове ухватила је, на путу за Атину, страшна олуја, а Аријадна, која је већ носила Тезејево дете, умрла је на Кипру приликом порођаја ■

КАЗИВАЊЕ ХЕРОДОТА

Сви антички историчари сматрали су Миноса историјском личношћу. Отац историје Херодот пише да су се Минос и Сарпедон борили за власт, те да се прогнани Сарпедон населио у малоазијској покрајини Милијади и постао њихов владар. Његов наследник био је Лик, избеглица из Атине, по коме је ова држава названа Ликијом. Херодот наводи да су још у његово време имали неке обичаје истоветне са критским.

Херодот нас такође обавештава о Миновом походу и његовој погибији на Сицилији, данашњој Сицилији. После Минових смрти Крићани су опседали град Камик на Сицилији пуних пет година, али нису успели да га освоје, па су одустали од опсаде јер су трпели глад. На повратку им је олуја уништила флоту, па они основаше град Хирију. На опустели Крит насељавали су се други народи, нарочито Хелени. Три поколења после Минових смрти дошло је до тројанског рата у коме су се Крићани посебно истакли. Али, када су се вратили, појавила се на Криту куга и глад тако да је поново остао без становника и поново насељаван ■

Херодот

Минотаур – биће с људским телом и главом бика

остао привучен богатим рудницама злата. Кадмо се упутио у Делфе, а затим, пратећи пророчанство, основао град Тебу. Али, славна Теба и трагедије везане за њу спадају у другу причу.

Владавина краља Миноса

На Криту је Европа родила Зевсу три сина: Миноса, Сарпедона и Рада-

манта. Зевс се побринуо да уда Европу за критског краља Астерија, а по њеном имену цео континент је добио име Европа. Брак са Астеријем био је без деце па је краљ усвојио Европину децу као своју и своје наследнике.

После Астеријеве смрти дошло је до сукоба Миноса и Сарпедона. Крићани су прогласили Миноса краљем, а Сарпедон је напустио Крит, отишао у Киликију у Малој Азији, удружио се са Киликом и, победивши Милијанце, постао њихов краљ. По његовом наследнику Лику та се земља касније називала Ликијом.

Радамонт, паметнији од Сарпедона, остао је на Криту и, добивши трећину кра-

љевства, слагао се са Миносом. Постао је чувен као праведан и исправан законодавац и прописивао законе и за Крит и за многа друга острва од којих су нека и добровољно усвојила његов правни кодекс.

Када је Егеј видео црна једра бацио се у море које се од тада зове Егејско

Када је 1900. године Артур Еванс дошао на Крит, није ни слутео да га ту чека једно од највећих открића у историји археологије. Потребно је напоменути да се Еванс до тада није ни занимао за археологију. Био је из богате породице фабриканата, много је путовао и бавио се дописништвом и другим пословима. Боравио је и у Босни и Херцеговини, те се због својих симпатија за противнике аустроугарске политике нашао и у затвору. На Криту, где је стигао другим поводом, његову пажњу привукао је брег изнад Ираклеје. Спровео је ископавања и одмах испод површине наишао на остатке древне палате. На том месту остао је, прекопавајући, још 29 година! Открио је највећу старовековну палату на свету са више од 260 просторија (приближно као дворца у Версају) и површине веће од 2,5 хектара (готово као Бакинџемска палата у Лондону). Широка степеништа водила су до ходника и покривених тераса које су подупирали стубови доле ужи, а горе шири, просторије су биле тако неправилно распоређене и тлоцрт целе грађевине тако заплетен да се на-

АРХЕОЛОШКА ИСКОПАВАЊА НА КРИТУ

метала мисао о лавиринту који су ту поставили грчки митови. О неимарском умећу сведочи и чињеница да су у зидовима на местима где се грађевина уздизала на спрат постављени дрвени улошци ради еластичности у случају земљотреса.

Источно крило зграде било је намењено становању и уређено са задивљујућом раскоши, чак и по мерилима 20. века. Ту су била купатила са кадама и одводом и доводом воде, тоалети са испирањем, водовод и канализација и уређаји за проветравање.

Поред техничких тековина, показало се да је и критска култура била на високом ступњу. Зидови просторија били су украшени фрескама у раскошним бојама и просто је невероватно да су после толико векова задржале своју свежину. За разлику од уобичајених мотива асирских, вавилонских и делимично египатских уметника, овде није било призора

Артур Еванс на Криту

битака, освајања и пљачке градова и суровости над противницима и заробљеницима. Слике су одисале култом лепоте и нежности. Прелепе жене с брижљиво уређеном косом, као трешња обојеним уснама, заво-

дљивим погледом и изузетним, мада за наше појмове изазовним одорама, навеле су научнике да неке од њих назову „Парижанкама“.

Еванс није сумњао да је открио легендарни Кносос. Али, на своје изненађење, установио је да није открио трагове бедема око палате. У читавом старом и средњем веку није био познат случај да неки владар или велможа не утврди бедема седиште своје власти. Еванс је спуштао сонде око палате, па све даље и даље, али ни трага од утврђења није нашао чак ни на морској обали. Кнососки владар био је сигуран и без утврђења! Очигледно, на Криту је владао ред, а против спољних непријатеља Крит је бранила много јача сила од било каквих бедема и утврђења – његова моћна флота која је надмоћно владала морима. Антички писци то потврђују. Тукидит је написао: „Минос је био први, како нам предање каже, који је имао флоту. Завладао је највећим делом Хеленског мора, господарио је на Кикладским острвима... а изнад свега је непрестано чистио море од гусара како би имао што веће дохотке“ ■

декс. После смрти Радаманта је по Зевсовој вољи постављен као један од судија мртвима, заједно са Миносом и Ајаком.

Минос се оженио Пасифајом, кћерком бога сунца Хелиоса и нимфе Крете, познате и као Персеида. Њена сестра била је чаробница Кирка, позната из Одисеје, а брат Ејет краљ у Колхиди где је чувао златно руно док га Аргонаути нису отели и однели у Грчку. Персеида је Миносу родила синове Андрогеја, Деукалиона, Глаука и Катреја и кћерке Аријадну и Федру. Али, Посејдон, гневан на Миноса што му није жртвовао најлепшег бика, изазва у Пасифаји неприродну појуду и она роди Минотаура – биће са људским телом и главом бика.

У то време на Криту је боравио највећи уметник тих времена Дедал, избеглица из Атине. Минос је био његов мецена, мада ће та реч настати тек петнаестак векова касније, а пошто је одлучио да сакрије Минотаура од људских погледа и злих језика, Дедал му је у Кнососу саградио лавиринт, огромну грађевину са много просто-

Дедал и Икар на платну Карла Сараценија с почетка 17. века

рија и ходника у чијем је средишту живео Минотаур. Напоље није могао, а онај ко уђе, не би нашао излаз.

Аријаднина нит

Миносов син Андрогеј учествовао је на играма у Атини и победио у свим дисциплинама. Да ли из љубоморе или због страха од пријатељских веза Андрогеја са побуњеницима, атински краљ Егеј дао је налог да се Андрогеј убије из заседе када се нађе на

путу за Тебу где је требало да учествује на другом такмичењу. Кад је Андрогеј убијен, Минос је кренуо с флотом на Атину и присилио краља Егеја да му, као одштету за сина, шаље по седам младића и седам девојка сваких девет година (а по неким причама сваке године). Младићи и девојке жртвовани су Минотауру у лавиринту.

Егеј је имао само једног сина Тезеја, који је одрастао у

Тројзену, на северозападној обали Арголиде. Тезеј, који по неким и није био Егејев, него Посејдонов син, стигао је у Атину када је одрастао и већ се прославио јуначким делима. Када је поново дошло време за давање талаца, добровољно се пријавио међу младиће који би требало да буду жртвовани. Делфијско пророчиште саветовало је Тезеју да за заштитника узме Афродиту, богињу љубави. Иако је савет био помало необичан за тако опасан подухват, Тезеј је послушао и пред полазак принео жртву Афродити.

Афродитина заштита заиста се показала као неизмерно драгоцен. Аријадна, Миносова кћерка, заљубила се у Тезеја на први поглед и научила га како да савлада Минотаура. А да би нашао пут из лавиринта, поклонила му је клупко конца који треба да закачи одмах код улаза, а затим разматава док не стигне до Минотаура.

Тезеј је учинио како га је Аријадна упутила, али да ли је Минотаура убио мачем који му је Аријадна кришом дала, или голим рукама, или батином, не зна се тачно и о томе су

МЕРИОН – ХОМЕРОВ ОПИС И НАЛАЗИ АРХЕОЛОГА

Хомер у „Илијади“, описујући Мериона, каже да је на глави носио чврст шлем са обрубом од говеђе коже учвршћен сплетом ремења и украшен зубима дивљег вепра. Овај, дотад нејасан опис, побудио је пажњу стручне јавности почетком прошлог века. Археолошка ископавања у Микени и на Криту открила су слике управо таквих шлемова, а у гробовима су нађени пробушени зуби дивљих вепрова који су их украшавали. Ти предмети потичу из времена пре тројанског рата, па је задивљујуће са коликом их је тачношћу Хомер описао иако је живео неколико векова касније. Уосталом, тачност Хомерових описа показала се и приликом ископавања Троје, Микене, Пила и Тиринта ■

Са једне грчке вазе: Тезеј
лови
белог
бика

постојале различите приче. Пратећи Аријаднин конац, Тезеј и остали таоци изађоше из лавиринта где их је чекала Аријадна бацивши се Тезеју у загрљај. Пошто су претходно пробали дно неколико критских лађа, да би спречили, или бар успорили, потеру, отпловили су на север.

Пристали су тек на острву Наксос да обнове залихе воде и да се одморе. Ујутру су наставили пловидбу, али – без Аријадне. Не зна се са сигурношћу зашто је Тезеј оставио Аријадну на Наксо-су. По једнима, то се десило на захтев и под претњама бога Диониса који се заљубио у Аријадну и желео је себи за жену. По другима, Тезеј није волео Аријадну, иако му је помогла да спасе живот, а по трећима је био заљубљен у њену млађу сестру Федру. Дионис се заиста оженио Аријадном и

тридесет

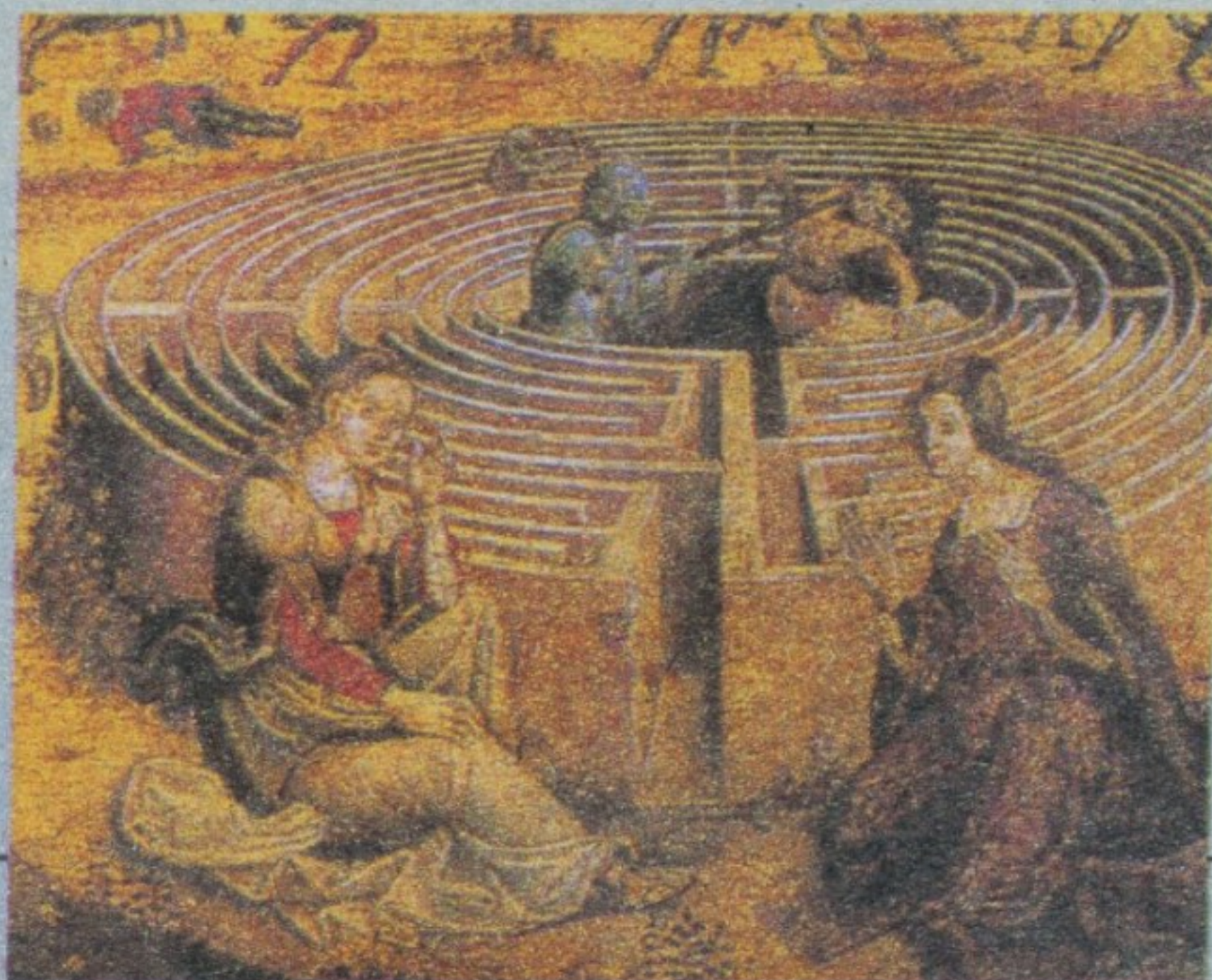
имао са њом много деце.

Због бурних догађаја, а можда и због жалости за Аријадном, Тезеј је заборавио да црна једра под којима су отпловили замени белим што је, по договору, требало да буде знак срећног исхода. Егеј, који је данима посматрао пучину очекујући вести од сина, када је видео црна једра као знак трагичног исхода, бацио се са стене у море које се од тада назива Егејско.

Дедал и Икар

Минос је желео да задржи Дедала на Криту у доживотној служби – због његовог врхунског стваралаштва, али и због тога да Дедал не би одао

тајну лавиринта. Али, Дедал је више волео слободу од удобне сигурности. Како му је Минос забранио да напусти Крит, размишљао је како да избегне Миносове бродове и обалске страже које су биле такве да би само птица могла не сметано да одлети са Крита. Дедал се досетио: направио је два пара крила од птичијег перја налепљеног воском која су могла да се причврсте за руке. Опоменуо је свог сина Икара да не лети ни сувише високо да сунце не би отопило восак ни сувише ниско да море не би овлажило перје. Узлетели су на север надлећући Наксос, Парос и Делос када је Икар, усхићен летењем, у младалачком одушевљењу заборавио очева упутства и узлетео сувише високо. Сунце му је отопило восак на крилима, он се суновратио у море и удавио се.

Аријадна
и Федра
чувају улаз
у лавиринт

ПОДЖУКНИК
ЗАБАВНИК
27. 7. 2001.

Доказ о
писмености
на Криту –
линеарно
писмо Б

КРИТСКА ПИСМЕНОСТ

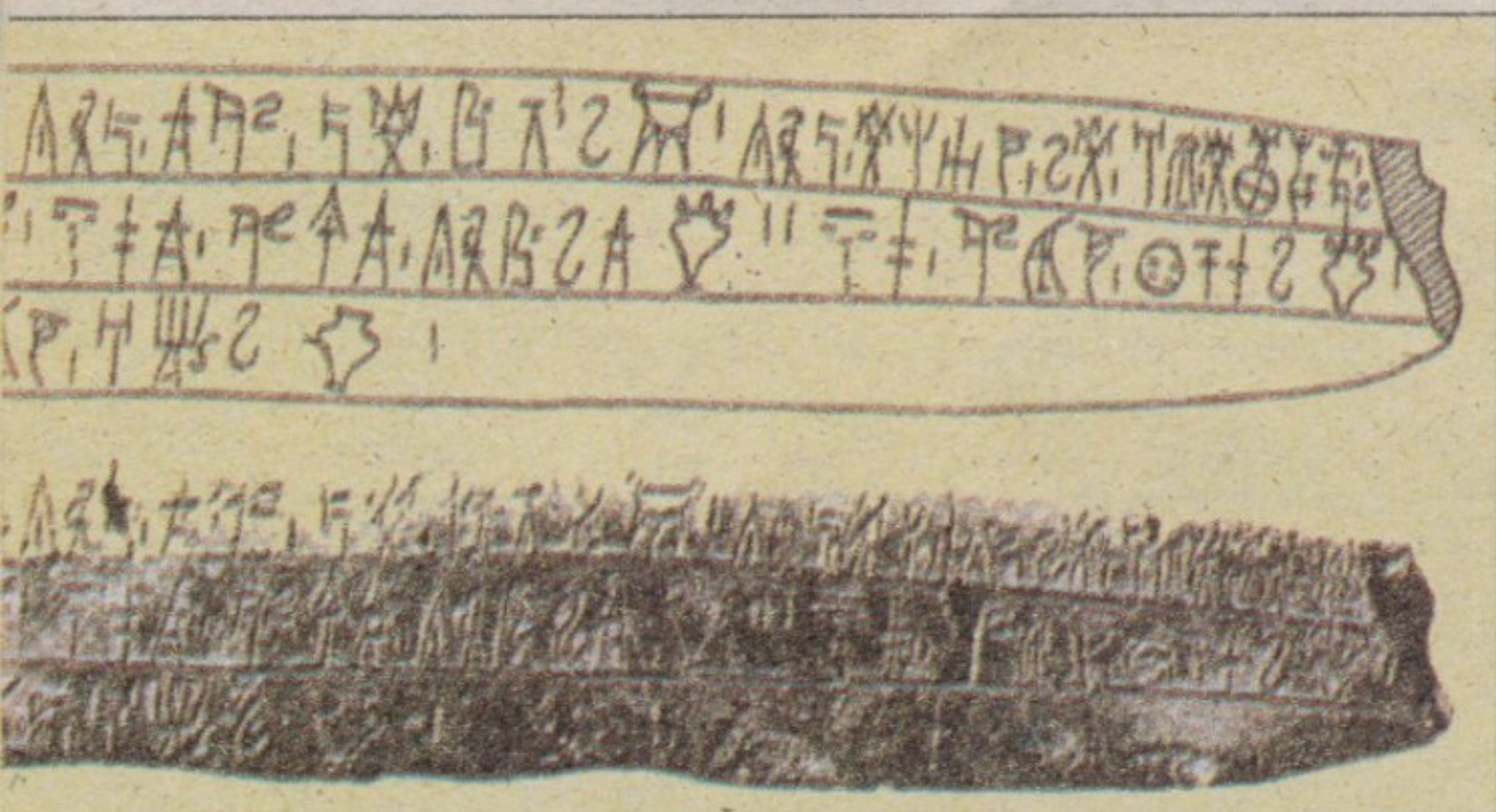
На античком Криту писало се још негде од почетка другог миленијума пре наше ере. Коришћена су писма која су се вероватно развијала једно из другог: хијероглифи, линеарно писмо А и линеарно писмо Б. Нађене су многобројне глинене плочице са записима, највише на линеарном писму Б, али није било лако разумети те текстове. Дешифровање тих писама могло би да се упореди са решавањем једне једначине са две непознате. Наиме, поред непознатог писма, није било познато ни којим су језиком стари Крићани говорили, чак ни порекло тог народа, па према томе ни којој је групи језика припадао њихов говор. Хомер у XIX певању Одисеје каже да су ту живели безбројни људи у деведесет градова и „језици различити ту се преплићу“.

Када је Шамполион одгонетнуо египатске хијероглифе, имао је на располагању бар билингву: двојезични египатско-грчки натпис. Хрозни је решио тајну хетитског језика,

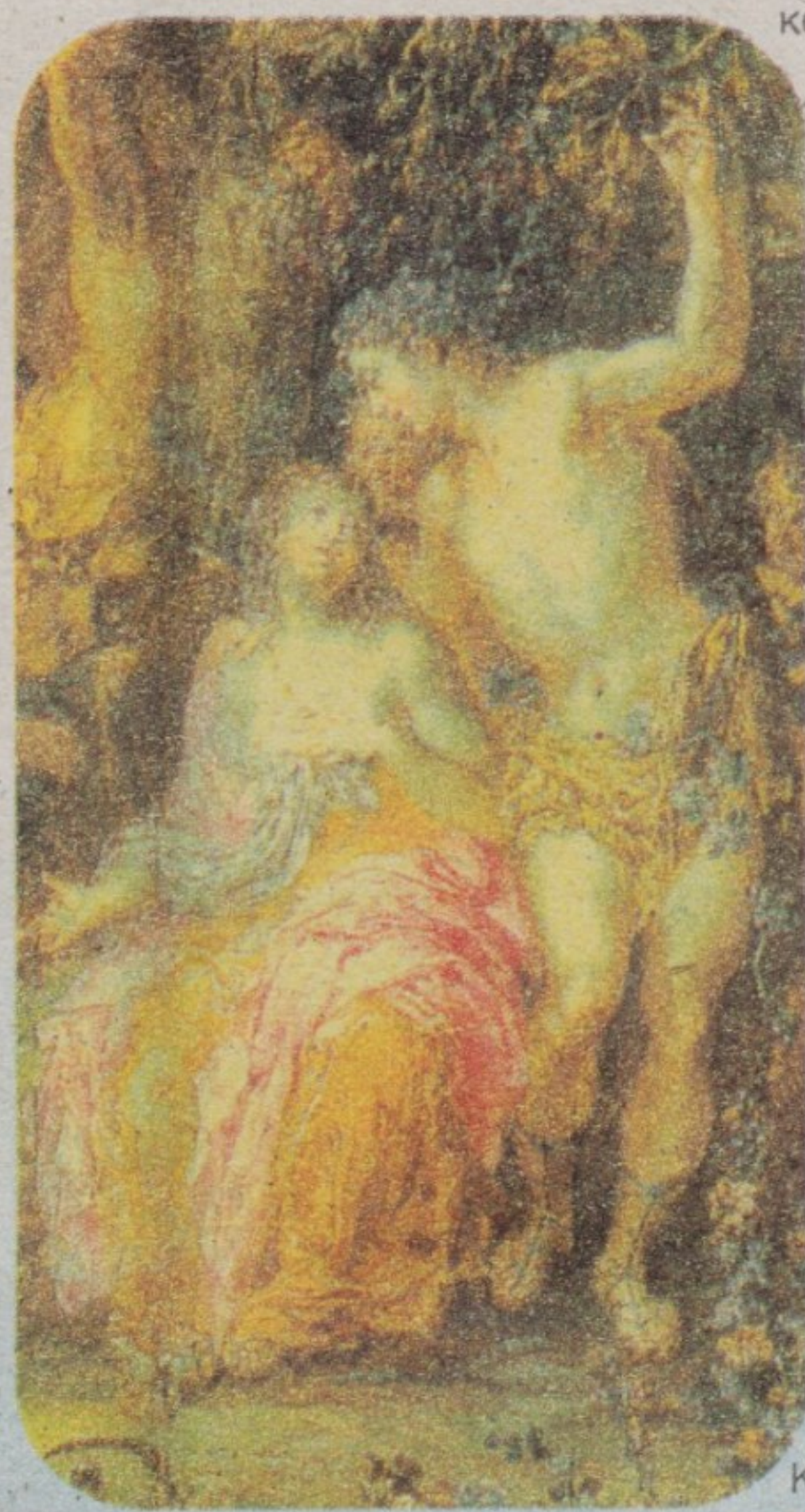
Дедал је сахранио сина на острву које се од тада зове Икарија. Затим је одлетео на запад до места Куме у близини данашњег Напуља, ту је саградио храм и своја крила посветио Аполону. Када је стигао на Сицилију, краљ Кокал га је угостио и примио у службу.

Миносова смрт и потомци

Минос је, међутим, у потрагу за Дедалом послао велику флоту. Када је стигао на Сицилију, затражио је од Кокала да му изручи Дедала. Кокал је, с једне стране, зазирао од моћног Миноса и његове флоте, али с друге стране Кокалове кћери нису желеле да се одрекну дивних играчки које им је Дедал правио. И оне наговоре оца, који је и сам уживао у Дедаловим делима, да пристане на заверу. Дедал је у краљевском купатилу вешто поставио тајне котлове на цевовод и када је Минос, по свом обичају, дошао увече да се окупа, пустио је на њега кључалу воду. Кокал је, наоко дубоко потресен, објавио несрећан случај и приредио

али је знао њихово (клинасто) писмо (о томе је „Забавник“ писао у броју 2557). Овде није било таквих олакшица. Алиса Колбер, један од научника који су се бавили овим проблемом, чак је резигнирано изјавила: „Ни из чега не може да се одгонетне нешто“. Па ипак, енглески архитекта Мајк Вентрис, коме су стара писма била љубав и заокупљала његове мисли од ране младости, успео је да раши загонетку линеарног писма Б. Показало се да је језик којим су писане те плочице био старогрчки језик! То је умногоме променило схватање о времену доласка Грка на Крит. Своју теорију Вентрис је непобитно доказао када је без тешкоћа прочитао плочицу нађену приликом откопавања Пила (седиште краља Нестора) које је открио истраживач Бленген. Показало се да су писмо и језик на плочицама са Крита исти као и на онима ископаним у Микени, Тиринту и осталим градовима о којима је певао Хомер ■

Овде је Аријадна у друштву Диониса и мало другачије приказана. Више личи на сликареву барокну епоху

Миносу величанствен погреб. Гроб му је био у средишту Афродитиног храма док много година касније његове

кости нису враћене на Крит. Зевс је Миноса поставио за једног од три судије мртвима у подземном свету. Миноса је наследио његов син Деукалион, а његов унук Идомеј је, како нам Хомер саопштава, иако већ просед, учествовао у тројанском рату. Уз њега је био и Мерион, Минов син, праунук, посебно вешт у борбама копљем и стрелама. Идомеј је под Троју довео осамдесет лађа, храбро се борио и срећно се вратио на Крит. Умро је десет година после тројанског рата, сахрањен у Кнососу и слављен уз велике почести.

Минов син Катреј имао је три кћерке: Аеропу, Климену и Апемосину и сина Алтамеја. Алтамеј и Апемосина населили су се са групом Крићана на Родосу. Аеропа се удала за микенског краља Атреја и њени синови били су Агамемнон и Менелај, добро познати из „Илијаде“. Климена се удала за Науплија, краља Еубоје. Њихови синови били су Паламед и Ојак. Паламед је био проналазач и најмудрији човек у грчкој војсци под Тројом. Он је прва позната жртва неправедне судске пресуде, а страдао је због Одисејеве љубоморе и лажи („Забавник“ је о томе већ писао у броју 2442) ■

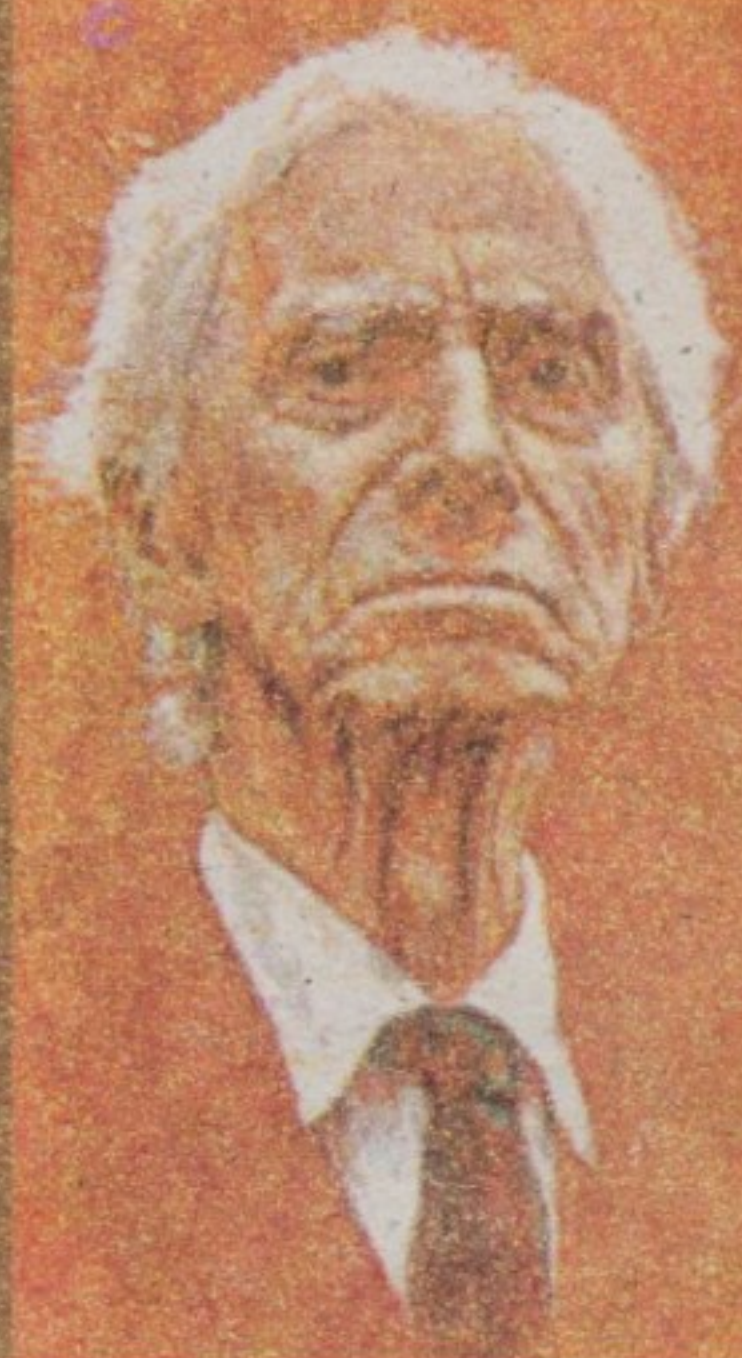
А. Дудуковић

РЕКЛИСУ

О ЛЕТОВАЊУ И ПУТОВАЊУ

ДА САМ МЕДИЦИНАР
СВАКОМ ПАЦИЈЕНТУ
КОМЕ ЈЕ ЊЕГОВ
ПОСАО ВАЖАН
ПРОПИСАО БИХ
ГОДИШЊИ
ОДМОР.

БЕРТРАНД РАСЕЛ
енглески филозоф
и нобеловац
(1872–1970)

ПРИЈАТЕЉСТВА СА ЛЕТОВАЊА
И ЈЕЛА ОД ПЕЧУРАКА
НИКАД НЕ ТРЕБА ПОДГРЕВАТИ.

ХЕРБЕРТ РИЛ-ХАЈЗЕ
немачки новинар (1948–)

ПУТОВАЊА СУ НАЈБОЉИ НАЧИН
ЗА САМООБРАЗОВАЊЕ.

КАРЛ ЈУЛИЈУС ВЕБЕР
немачки правник (1767–1832)

САМО НА ЛЕТОВАЊУ ПОСТОЈИ ВЕЧНА
ЉУБАВ НА ЧЕТРНАЕСТ ДАНА.

УШИ ГЛАС
немачка глумица (1944–)

САМО ПУТОВАЊЕ ЈЕ ЖИВОТ КАО ШТО ЈЕ
И ЖИВОТ САМО ЈЕДНО ПУТОВАЊЕ.

ЖАН ПОЛ
немачки писац (1763–1825)

МНОГИ ЉУДИ ОДЛАЗЕ НА ЛЕТОВАЊЕ
САМО ДА БИ МОГЛИ ДА КУПУЈУ
РАЗГЛЕДНИЦЕ, МАДА БИ БИЛО МНОГО
ЛОГИЧНИЈЕ ДА ОСТАЈУ КОД КУЋЕ
И ЧЕКАЈУ ДА ИХ ДОБИЈУ ОД ДРУГИХ.

РОБЕРТ МУСИЛ
аустријски писац (1880–1942)

ДОПУНИТЕ НИЗ

У празна поља упишите бројеве, али тако да буду задовољени услови из претходна два низа ■

4	5	10	8	4	5	2
3	4	8	6	3	4	1
7						5

ОСМОСМЕРКА

Колико се пута у овој осмосмерци појављује реч КОСМОС?

К	О	С	М	О	С	О	М	С	О	К
О	О	М	С	О	М	С	О	К	О	О
С	К	С	К	О	С	М	О	С	О	С
М	С	К	М	К	К	О	М	К	К	М
О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О
С	М	С	С	С	С	С	С	С	С	С
О	С	М	К	О	М	О	М	М	М	О
М	О	О	М	О	О	О	М	О	О	М
С	К	С	С	К	С	М	С	С	С	С
О	О	К	С	О	М	С	О	К	О	О
К	О	С	М	О	С	О	М	С	О	К

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

ВОДОРАВНО: 1. Име и презиме француског сликара који је највећи део живота провео на Тахитију – Град у Мексику (анаграм: МАПА), 2. Сазвучје више тонова – Творци, креатори, 3. Убирање плодова – Систем крвних судова, 4. Хавајска богиња олујне кише – Траг дивљачи – Речца за показивање, ено (покр.), 5. Лична заменица – Славни шведски скакач увис, Патрик – Ознака за литар, 6. Лудолфов број (3,14) – Давати глас на изборима – Символ баријума, 7. Ознака за исток – Лутати, тумарати – Савезна Република Немачка (скр.), 8. Мала једрилица са једним јарболом – Домаће животиње – Морска риба, харинга, 9. Потопљено острво у Дунаву – Путельци, 10. Алатка дрвосече – Главни улаз у цркву, 11. Чио за рад – Име и презиме шпанског сликара надреалисте.

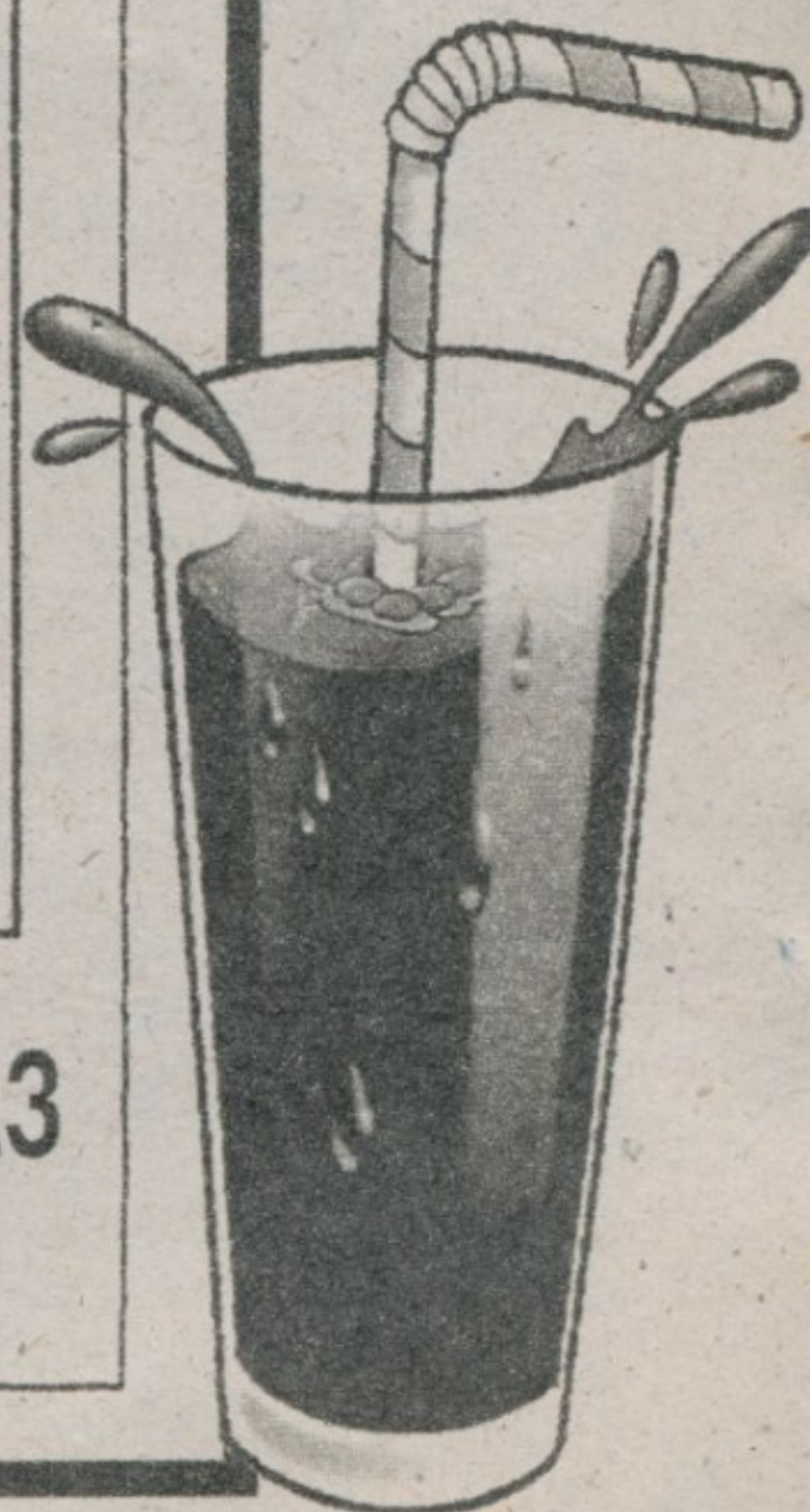
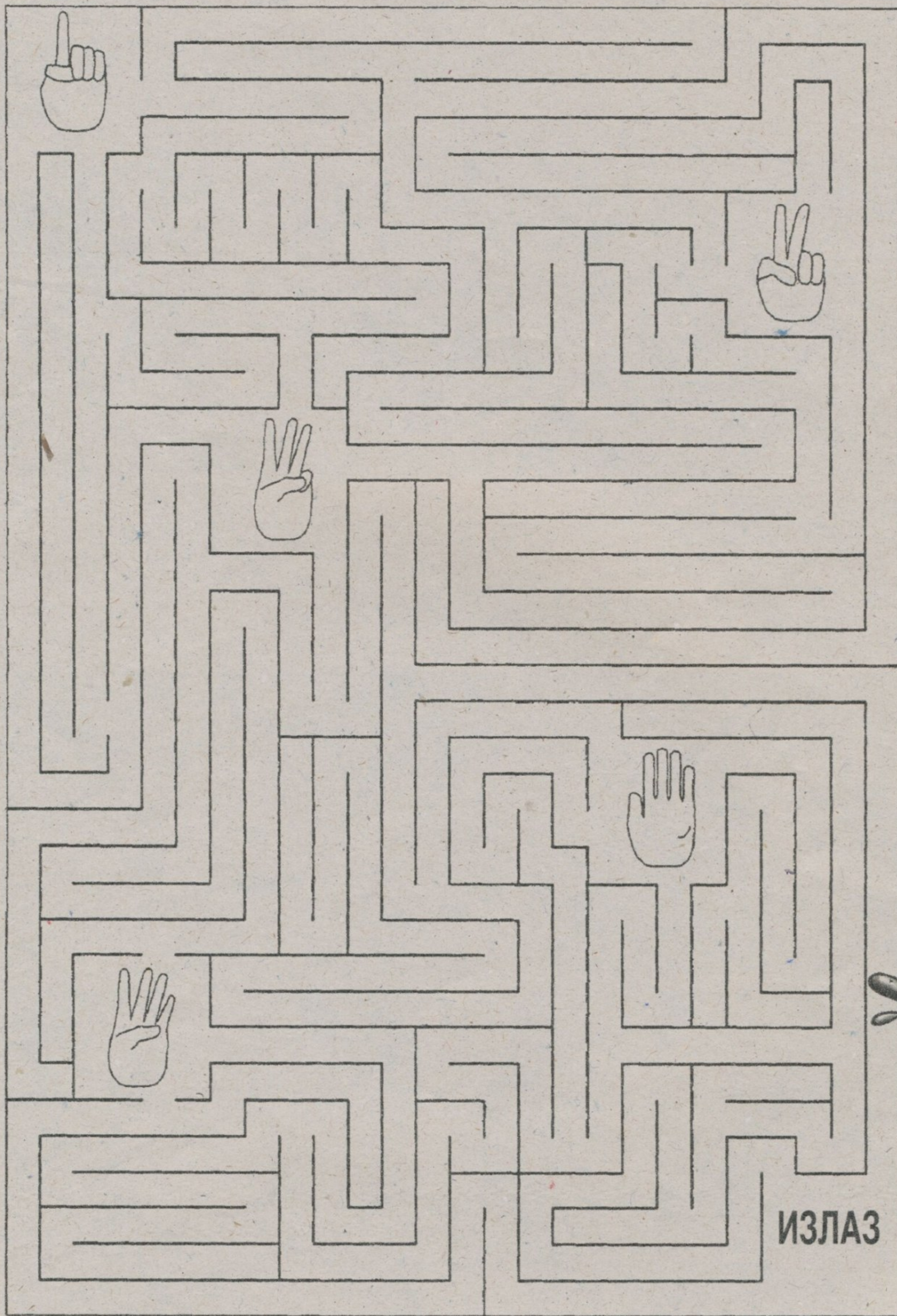
УСПРАВНО: 1. Име и презиме чу-

веног сликара шпанског порекла који је од ране младости живео и радио у Паризу, 2. Светска мора – Аустријска смучарка, Елфи, 3. Шпански песник, Федерико Гарсија – Име ТВ спикерке Новковић, 4. Израслина на леђима камиле – Градски комитет (скр.) – Кинески жичани инструмент, 5. Похвална песма – Ликовни уметник, 6. Четврто и десето слово азбуке – Ирански верски поглавар, 7. Ознака за електрон – Обрађивање камена, 8. Ситно нарезати, насецкати – Ауто-ознака за Панчево, 9. Згуснути се врењем – Талон при картању, 10. Име спринтера Болдона – Рударски институт (скр.) – Јако нагнут, 11. Покрет руком и напор потребан да се нешто потегне – Упућивати, 12. Име фудбалера Винтера – Мали тетреб, брезарка, 13. Чувени италијански сликар и вајар („Давид“)

●	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1									■				
2							■						
3						■							
4					■					■			
5				■								■	
6			■								■		
7		■								■			
8				■					■				
9								■					
10							■						
11					■								

ОД ПРВОГ ДО ПЕТОГ

Почните од једног прста и идите редом до два испружена прста, па до три, четири и пет, а затим напоље. Истом стазом смете да идете само једном.

ЦРНЕ МОРДМЕ

НАПИСАО ДАНИЈЕЛ ВАКСЛЕР НАЦРТАО МИШЕЛ ФОР

Април 1798. ГОДИНЕ. ПРОШЛЕ СУ ЧЕТИРИ ГОДИНЕ ОД ФРАНЦУСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ И ПОГУБЉЕЊА „ВЕЛИКОГ ТИРАНИНА“ РОБЕСПЈЕРА. МНОГО ТОГА СЕ ПРОМЕНИЛО У САМОЈ ФРАНЦУСКОЈ. КРУПНА БУРЖОАЗИЈА ВЛАДА УЗ ПОМОЋ ДИРЕКТОРИЈУМА КОЈИ ЧЕСТО БЕЗУСПЕШНО, ПОКУШАВА ДА ОДРЖИ ВЛАСТ У СВОЈИМ РУКАМА ЈЕДВА СЕ ОДБРАНИВШИ ОД ПРОТИВУДАРА РОЈАЛИСТА. ГЕНЕРАЛ БОНАПАРТА ПОТУКАО ЈЕ АУСТРИЈСКЕ СНАГЕ У ИТАЛИЈИ И НА ПОЧЕТКУ ЈЕ СВОЈИХ ВЕЛИКИХ ОСВАЈАЊА. ЈЕДИНИ ПРАВИ НЕПРИЈАТЕЉ ФРАНЦУСКЕ ЈЕ ЈОШ ЕНГЛЕСКА. ПОСЛЕ ТЕШКИХ БОРБИ, ВОЈНИЦИ У ИТАЛИЈИ ДОБИЛИ СУ ЗАСЛУЖЕНИ ПРЕДАХ...

ХЕЈ!
ПРОВУДИ
СЕ! ПОКА-
ЖИ ИСПРА-
ВЕ!

ДИВИЗИЈА
МАСЕНА!
У РЕДУ... МОРА
ДА СИ СЕ
СВАЧЕГ НАГЛЕ-
ДАО, ДРУ-
ГАР!

ПРО-
КЛЕТИ
КО-
ШМАР...

НЕ
ТРЕБА ДА
ОСТАНЕШ
ОВДЕ,
ВОЈНИЧЕ...
ПУТЕВИМА
ЛУТАЈУ БАНДЕ
ЛОЖДЖА!

МОГАО
БИ ДА НА-
ЛЕТИШ НА
СМРТ... АУ!
КИША ФЕ...

У ОВОМ
ПРАВЦУ ФЕШ
НАЈБИ НА ГО-
СТИОНИЦУ...

ХРЕНИ!
НЕКА ТИ
ЈЕ СА СРЕ-
ТОМ!

ПОД-
МУКА
КИШУ-
РИНА!

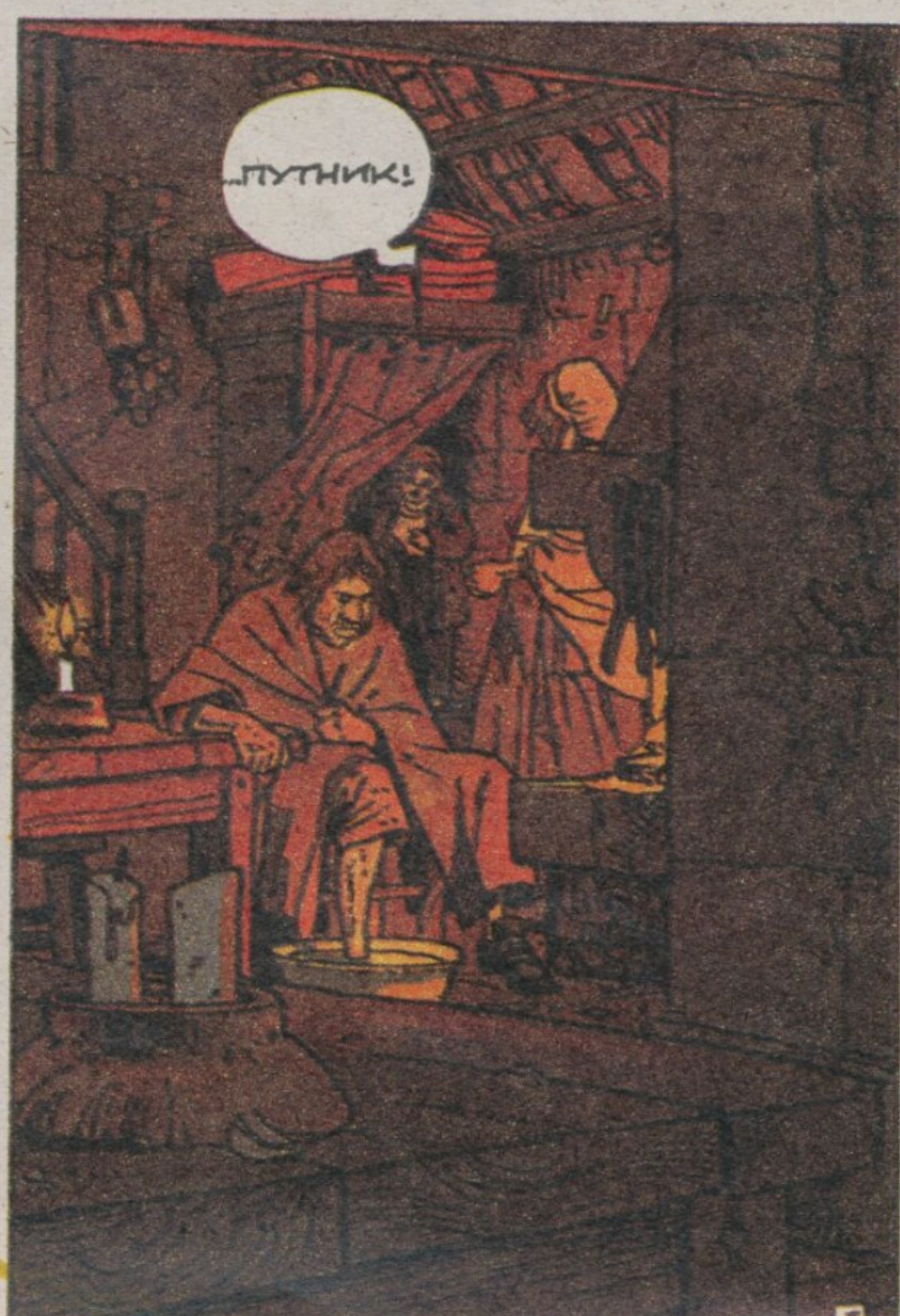

БУМ!
БУМ!

УФ!
ЈЕДВА
СЕ
ДОВУ-
КОХ!

А!?
АУ!
ПУ...

...ПУТНИК!

ЗНАМ!
ПЛАЊАЊЕ
УНАПРЕД!

ОА
ОВОГА
СЕ НЕЋЕ-
МО ОБОГА-
ТИТИ... ВИ-
ДИШ ЛИ
КАКО ИЗ-
ГЛЕДА?

ВИ-
ДИМ!
А ЊЕ-
ГОВ
МАЧ?

ОБЕШ
ЛИ МИ
ДАТИ
ПЕШКИР?

ТО
НИЈЕ
МАЧ
ОБИЧНОГ
ВОЈНИ-
КА!

ПА...
ВЕРО-
ВАТНО ГА
ЈЕ НЕ-
КОМЕ
УКРАДО!

ШТА
АКО ЈЕ
ЦРНА
МАРА-
МА?

ЦРНА
МАРАМА!
ОБАЈ БЕА-
НИК! КАКО
ТЕ НИЈЕ
СТИГА ОА
ГАЗДАРИ-
ЦЕ?

МОГУ
ЛИ ДА
ДОБИЈЕМ
ЈОШ МАЛО
СУТЕ?

И СВЕЈУ,
ДА ВИ-
ДИМ ШТА
ЈЕДЕМ!

А...
ДА ЛИ
МОГУ ДА
ПРЕНО-
БИМ?

ТО
ЈЕ...

ЖАО
НАМ ЈЕ
ГРАЂАНИ-
НЕ...

ИЗ-
ДАЛИ
СМО
ЦЕЛУ
КУБУ!

ДУМ!
ДУМ!

ГОРЕ! ГОРЕ!
У СОБИ!

ВИДИШ...
КАД ПЕ-
ЧЕШ МУЖА,
ЖЕНА ПРО-
ГОВАРА!

АХА...
АМ МНОГО
БРЗО ГОВО-
РИШ ДА
БИ ГОВОРИ-
ЛА ИСТИНУ,
СТАРА СОВУ-
ЧАГО!

ДА ПРО-
ВЕРИМ,
ШЕДЕ?

ТИ СИ
ЛУДА...
ГОРЕ
ЈЕ...

НЕШТО
КРИЈУ?

БИТЕ
ДОВОЈНО
ВРЕМЕНА
ДА ТЕ ИС-
ПРЖИ-
МО!

...ГОСПО-
ДАРИЦА!
ЗНАШ ЛИ
ШТА ТЕ
ЈОЈ УЧИ-
НИТИ?

ЗАКУ-
ЧАНО!

ПРО-
ВАИТЕ!
БРЖЕ!

ПАЗ
БОЖЕ
ЈОЈ
НЕГО
НАМА!

ТРАС!
БУМ!
КРАК!
УПОМОГ!

БЛАГИ
БОЖЕ!
ЛЕПА
ДРОБА!

УПОМОГ...
У...

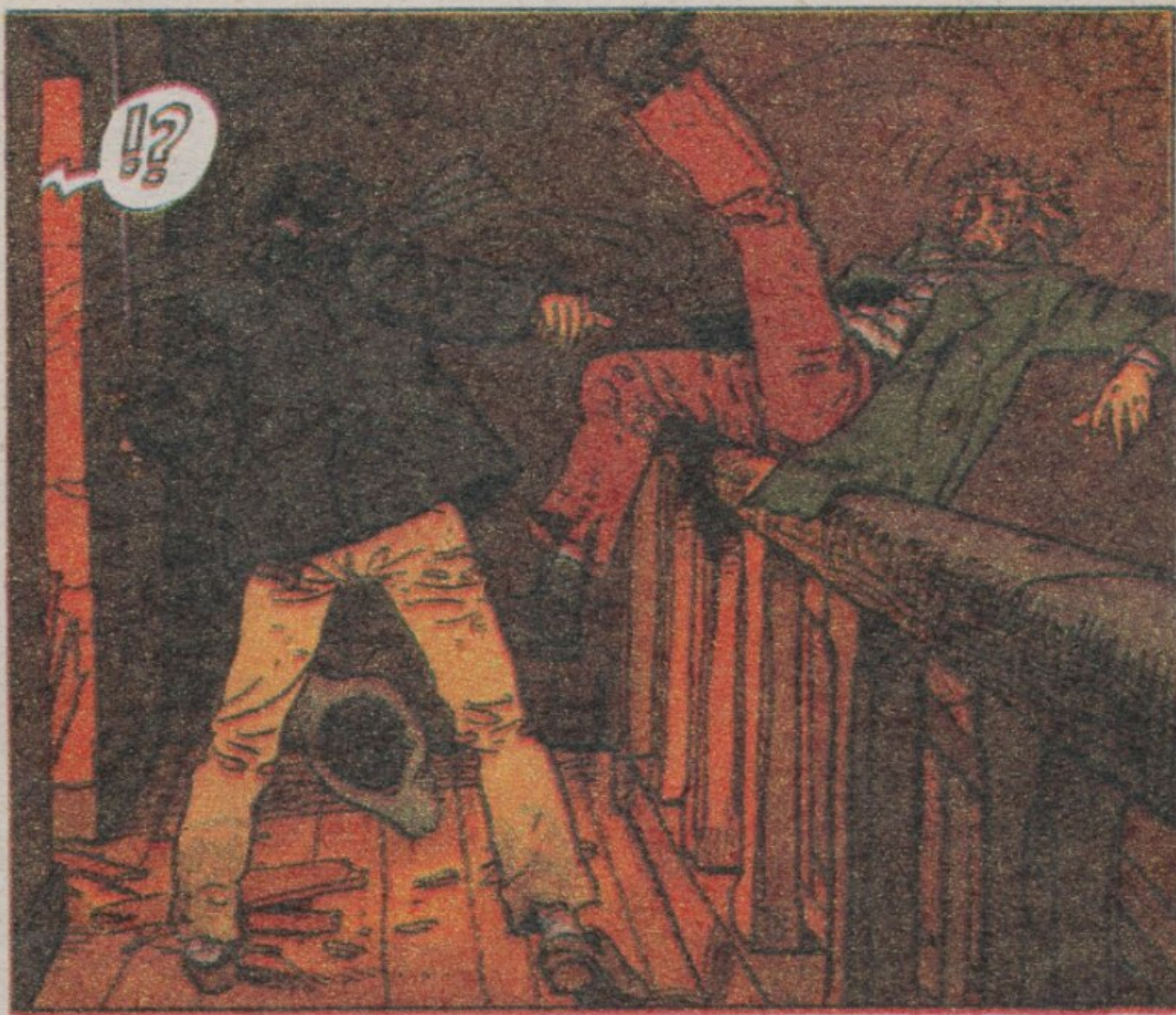
ЛЕПА
МОЈА
ДАБЕШ НАМ,
УЗ НАЈ-
ЛЕПШИ
ОСМЕХ, СВОЈЕ
ЗЛАТО... И
СВЕ ОСТА-
ЛО...

ШЕФЕ,
МОЖЕМО
ЛИ И МИ?

ААХ!

!?

ГОСПОДО,
ИЗАЗИ-
ТЕ!

ЕЈ!
НЕ
БУДИ
ГЛУП!

КЛИК!

БЕЗ
ПРИЧЕ!...

НЕ-
БЕШ НАМ
ВАЖДА
ОТИМАТИ
ЗАЛОГАЈ
ИЗ УСТА?

...И
БЕЗ
ПОТРЕШ-
НИХ ПО-
КРЕТА!

АЕ-
ВОЈКУ
ОСТАВ-
ЈАМО
ТЕБИ...

ЗА
КОГА
МЕ СМА-
ТРАТЕ?

ЗА
МРЦУНУ
КОЈА БЕ...

ТРЕС!

8

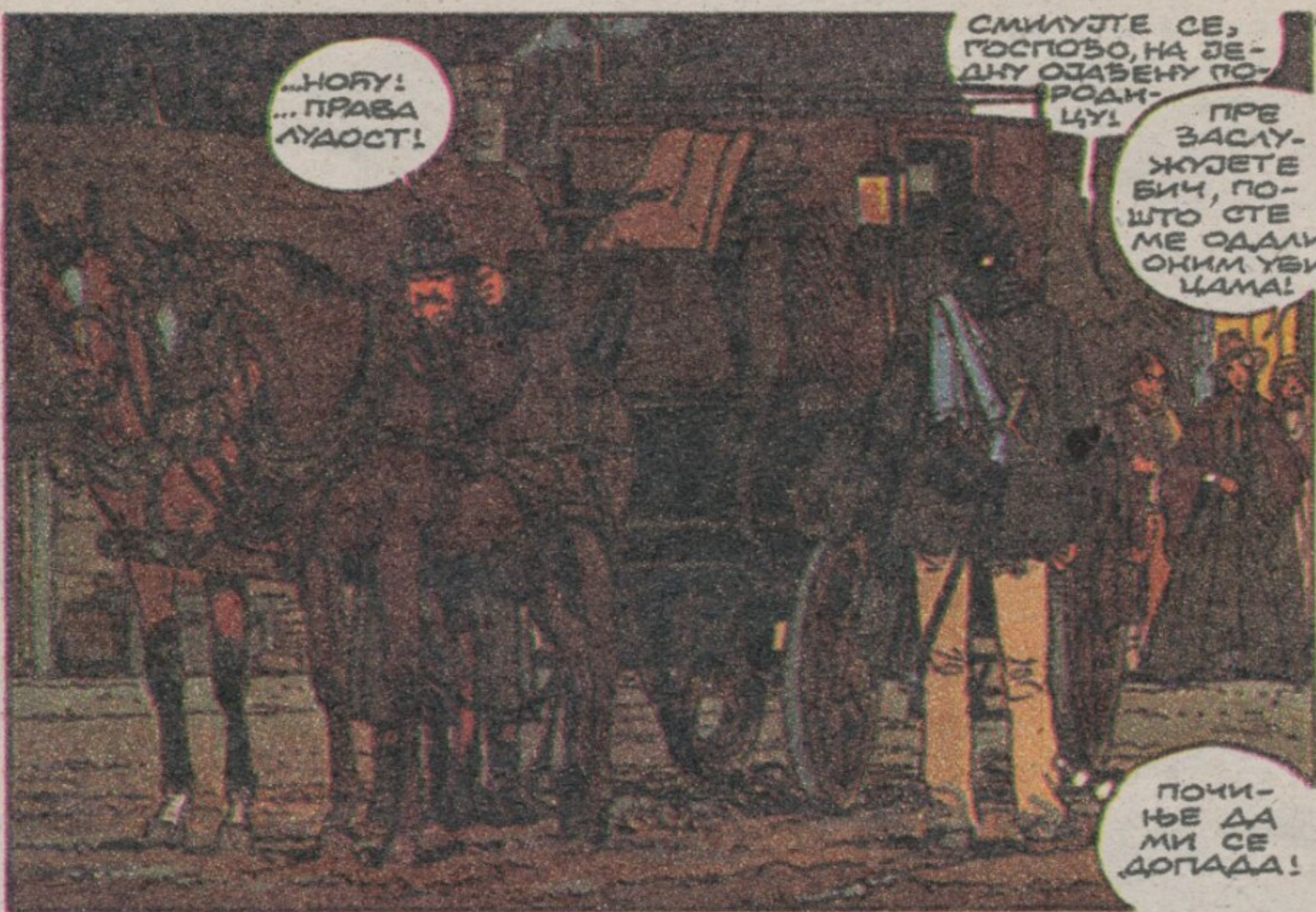

ДИЖИ
СЕ, КО-
ЧИШАШУ!

АЗ!
МО-
ЛИМ?

УПРЕЖИ!
НАРЕЗЕ-
ЊЕ ОД
ГОСПОДА-
РИЦЕ!

ШТА?
ХОБЕ
ДА ПУ-
ТУЈЕ?
НОГУ?
...

...НОГУ!
...ПРАВА
ЛУДОСТ!

СМИЛУЈТЕ СЕ,
ГОСПОДО, НА ЈЕ-
ДНУ ОДАБЕНУ ПО-
РОД-
ЦУ!

ПРЕ
ЗАСЛУ-
ЖУЈЕТЕ
БИЧ, ПО-
ШТО СТЕ
МЕ ОДАЛИ
ОНИМ УБИ-
ЦАМА!

ПОЧИ-
ЊЕ ДА
МИ СЕ
ДОПАДА!

ПРИЈИ
МАЛИ...
ТИ СИ БИО
ХРАБАР!

ОХ!
ЗНАТИ
ОРА-
НАК!

ДАД
МИ,
СИНЕ
ДАД!

Н...Н...
НИЈЕ
ВАШ,
Н...

...НЕГО
МОЈ!

ДРАГО
ДЕТЕ...

МОЈ!

ДОПАДА
МИ СЕ ВАШ
ХУМОР, ПРИ-
ЈАТЕЉУ... ВРАО
ОТМЕНО...

...РЕЦИТЕ
ЗАШТО
СТЕ МИ
ПРИТЕ-
КИ У
ПОМОЋ?

МОЖДА
ЗБОГ
ОСТАТКА
ДОБРОГ
ВАСПИ-
ТАЊА! И ЈА
САМ СЕ ИЗ-
НЕНАДИО!

А
ЗАШТО
СТЕ
ПРИХВА-
ТИЛИ ДА
МЕ ПРАТИТЕ
ДО ПАРИ-
ЗА?

ДА
НЕ
БИХ
ИШАО
ПЕШКЕ!

НЕ
БИ СЕ
МОГЛО
РЕЧИ ДА
СТЕ ПРЕТЕ-
РАНО ЛУ-
БАВНИ!

МОЖА
ЛУБАВНОСТ
ОДАВНО
ЈЕ МРТВА,
ГОСПОДО...
НАТО-
ПЈЕНА
ЈЕ
КРВАВУ!

МЛАДИ ОЧАЈНИК!
БЕЗ СУМЊЕ ПЛЕМИЈ...
ЗАНИМАШ МЕ ЛЕПА, ТУ-
ЖНА ПТИЦО...

ПОСЛЕ ДУЖЕГ ПУТОВАЊА...

НЕМАТЕ НИКОГ?
ЧАК НИ
РОДИТЕЉЕ?
ПРИЈАТЕ-
ЉА?

МОЖИ
РОДИ-
ТЕЉИ СУ
У РУПИ!...

...ГЛАВА
НА ЈЕДНОЈ,
ТЕЛО НА
ДРУГОЈ
СТРАНИ...

...АКО
ЗНАТЕ
НА
ШТА МИ-
САМ...

ОВО
ЈЕ МОЈ
ЈЕДИНИ
ПРИЈА-
ТЕЉ!...

...ПА И ОН
МЕ ЈЕ
ЈЕДНОМ
ИЗДАО!

А...

...ХОРЕ
ТЕ ЛИ
КОД МЕ-
НЕ?

ЧИМЕ САМ ТО
ЗАСЛУЖИО,
ГОСПОЂО?
САМО САМ БИО
ЛОШ САПУ-
ТНИК И...

КА-
ЖЕМ
ОЗБИР-
НО, ОД
СРЦА!

...Е, ПА
АКО
ЈЕ ОД
СРЦА...

АЛИ,
ИМАМ
МАЛИ
ЗАХТЕВ...

?

ОБУ-
ЦИТЕ
ОВО!

!?

ПРИПРЕМА
ЈОВА
РАДОВАНОВИЋ

ИЛУСТРОВАО
ДОБРОСАВ
БОБ
ЖИВКОВИЋ

БОЛЕСТ ОД ЛЕЧЕЊА

Занима ме шта су и
како настају тако-
зване суперинфек-
ције?

ДРАГАНА
Гроцка

Многи данашњи моћни лекови, који отклањају разна заразна обољења, могу да доведу до спонтаног настанка нових болести. Ове заразе, назване суперинфекцијама, обично изазивају одређени микроорганизми. Они су, иначе, редовно присутни у човековом телу, нарочито у дисајним путевима и у цревима (стафилококе и неке гљиве), али на њих првобитно дат лек није деловао.

Ове суперинфекције морају посебно да се лече зато што понекад могу да буду и теже од првобитно леченог обољења (чак и да се заврше смрћу) ■

УЉЕ УМЕСТО ЖУМАНЦЕТА

Можете ли да ми одговорите када су настале уљане боје и ко их је открио?

ЉУБОМИР
Обреновац

Уљане боје ушле су у употребу у 15. веку. Пре тога сликари су најчешће користили темперу коју су мешали са разблаженим жуманцетом. Фламандски (холандски) мајстори први су се, пре пола миленијума, досетили да жуманце замене уљем. Те боје су се тешко сушиле, али су сликарима пружале низ нових могућности, као што су: више нијанси исте боје, поправљање, досликавање...

Проналазак сликања уљаним бојама дуго је приписиван Јану ван Ајку (1390-1441). Ипак, готово је сигурно да један човек није могао да открије све могућности ових боја. Зато је ближе истини ако се каже да заслуге за овај изум припадају генерацијама фламанских сликара ■

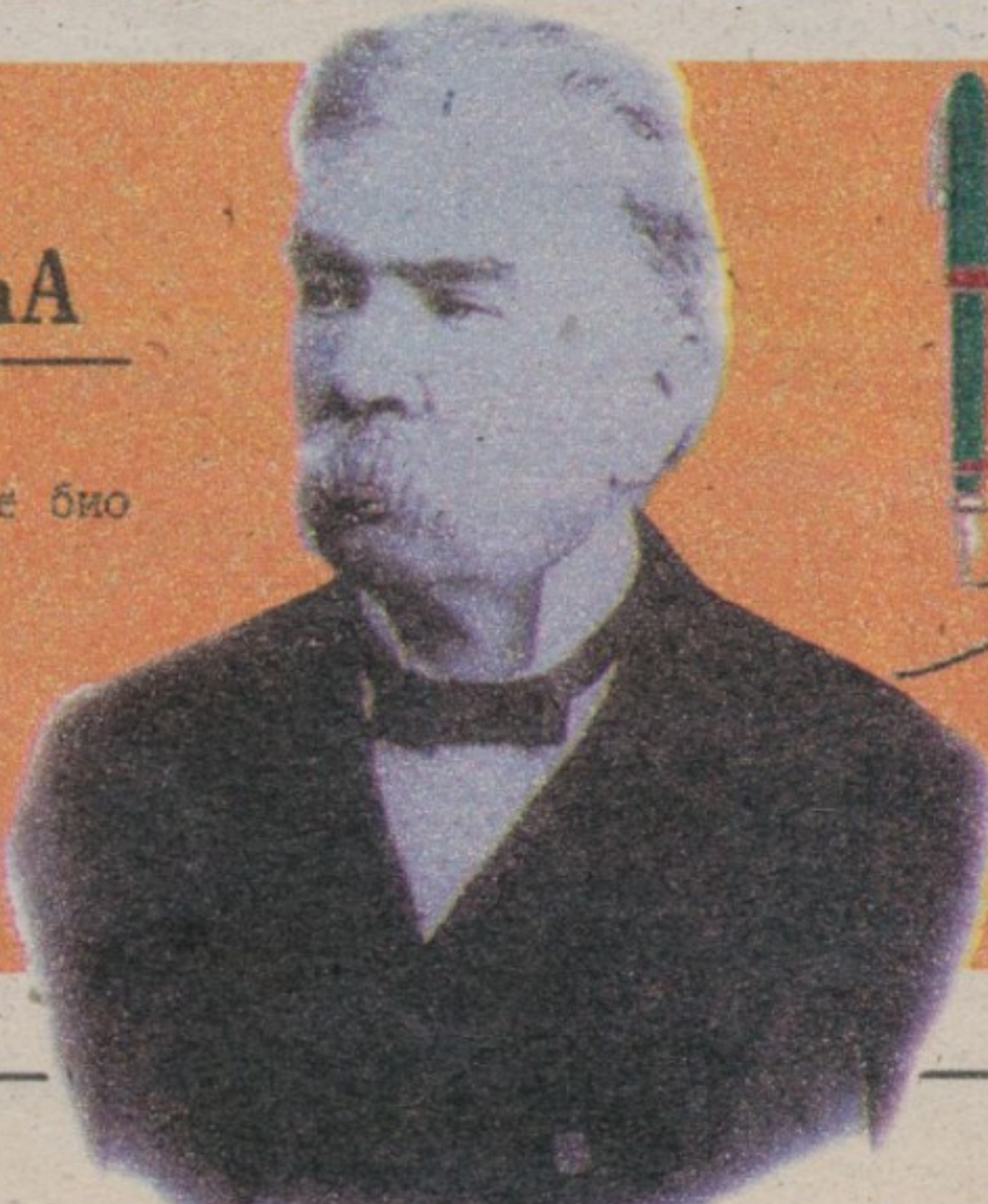

УЧИТЕЉ ЂУРЕ ДАНИЧИЋА

Занима ме ко је био
Миклошич
по коме је
име добила
моја улица?

ЗОРАН Ч.
Београд

Словенац Франц Миклошич (1813-1891) био је професор Универзитета у Бечу. Он се и данас сматра једним од највећих словенских филолога, а нарочито се истакао класификацијом и систематизацијом словенске језичке грађе. Миклошич је, у млађим годинама, био учесник културног покрета Славенаца и присуствовао је познатом књижевном договору Срба и Хрвата у Бечу 1850. године.

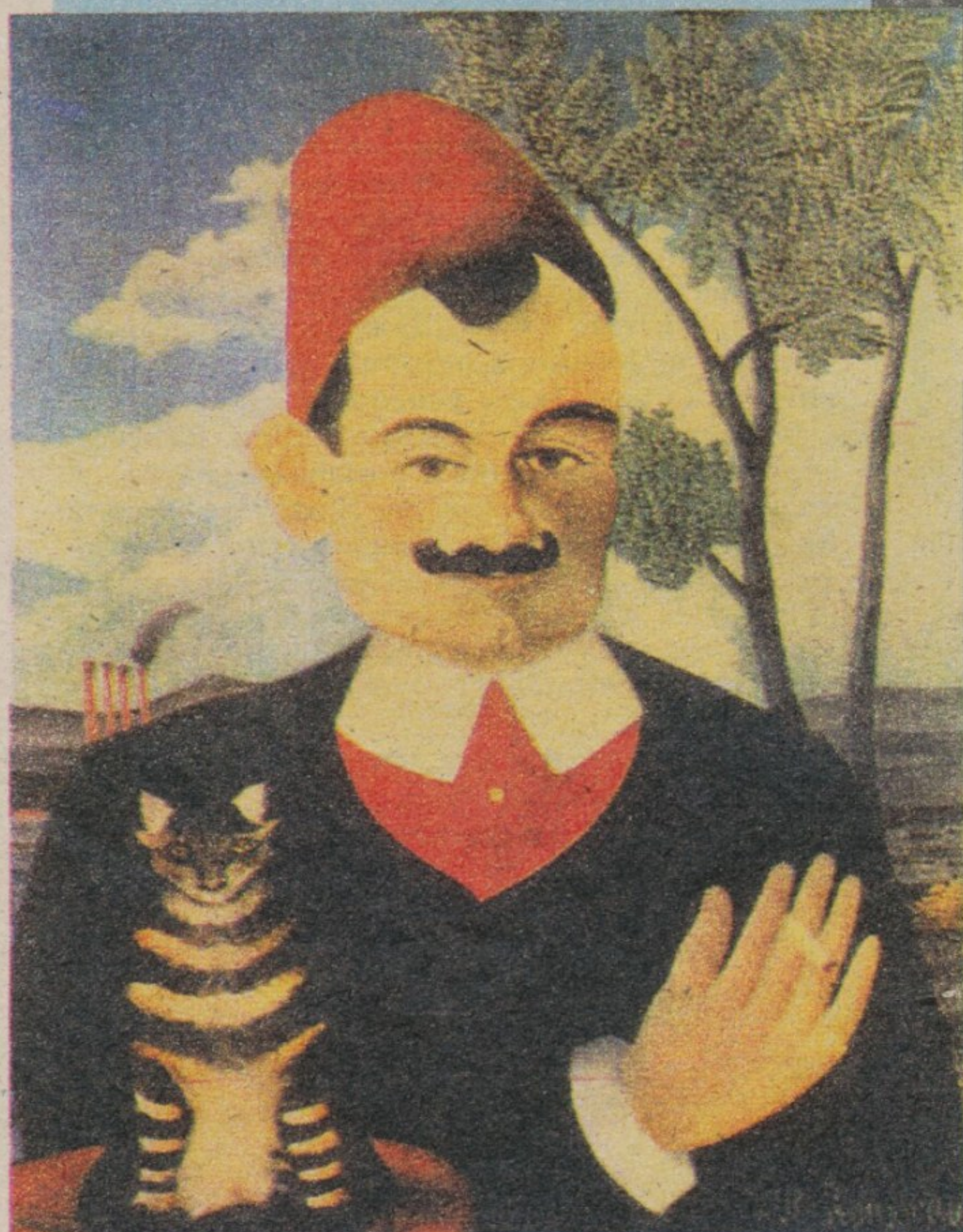
Многи словенски филози, међу којима и Ђура Даничић и Ватрослав Јагић, били су Миклошичеви ученици. Главна дела Франца Миклошича су: „Упоредна граматика словенских језика“ (четири књиге, на немачком), „Речник старословенског језика“ и „Етимолошки речник словенских језика“ ■

ЦАРИНИК У ЛУВРУ

Беома ми се допадају слике наиваца па бих вас молио да нешто напишете о уметнику који је први почео да се бави таквим сликарством.

ДЕЈАН
Батајница

Henri Rousseau

Родона-
челником
наивног
сликарст-
ва сматра
се Франц-
уз Анри
Р у с о
(1844-1910)
звани Ца-
риник. О
њему и
његовом сликар-
ству својевремено
су се испредале раз-
не легенде и анег-
доте.

Као младић Ру-
со је радио у цари-
нарници и зато је
и добио тај нади-
мак. Затим је пи-
сао мелодраме, па
био учитељ музи-
ке и војни музи-
чар у Мексику,
власник књижаре
и продавац слика.

Прве Царинико-
ве слике побудиле
су у Паризу „оп-
ште весеље“. Тек

неколико година после Русоове смрти настала је права јагма за његовим сликама које су продаване по високим ценама.

Анри Русо је и први сликар наивац (од француске речи naïf) – како се називају самоуки, нешколовани сликари или вајари – чија су дела изложена у чувеном париском музеју Лувру■

СУЗАНА ЈЕ ЉИЉАНА

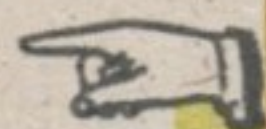

Желела бих да
сазнам ког је по-
рекла и шта зна-
чи моје име.

СУЗАНА Ц.
Панчево

Сузана је име хе-
брејског порекла и
означава жену која
је лепа и бела као
крин. Код нас је одго-
варајуће име Крин-
ка. Међутим, пошто
се крин другачије
зове љиљан, то мо-
же да буде и Љиља-
на ■

Овако је у филму
Сирана Лумио
Жерар Дејардије

СИРАНО И ФАНТАСТИКА

Молим вас да ми одговорите да ли је заиста постојао Сирано де Бержерак, главни јунак истоимене драме француског писца Едмона Ростана коју сам недавно прочитао?

МАРИНКО
Стара Пазова

Сирано де Бержерак не само да је постојао, него се и сам бавио писањем. Савињен ди Сирано, како му је било право име, живео је у 17. веку (1619–1655) и окушао се у свим главним књижевним родовима. Највећи домет достигао је у научнофантастичним романима: „Други свет” или „Државе и царства на Месецу” и „Комична историја држава и царевина на Сунцу” (није успео да га заврши).

Бержериков филозофски поглед на свет, снажно изражен у овим романима, настао је под утицајем италијанског утописте Томаза Кампанеле (1568–1639) и француског филозофа материјалисте Пјера Гасендија (1592–1655). Сирано је мислио да ће му романи донети велики успех, али француско друштво још није било довољно зрело да прихвати његову научну фантастику.

О писцу су, временом, настале многе легенде. Неке од њих искористио је Едмон Ростан у драми „Сирано де Бержерак” (1898) која је имала великог успеха у многим земљама, па и код нас.

ПЕЧУРКА КОЈА ШКРИПИ

Недавно ми је бака за ручак спремила врло укусно јело од неке печурке. Само ми је рекла да се печурка зове шкрипац и да се сваког пролећа може наћи на дрвећу у оближњој шуми. Молим вас да нешто више напишете о тој врсти печурака.

АЛЕКСАНДАР
Нови Београд

Шкрипац или шкрипавац (име је добио по шкрипању које се чује када се сече ножем) у нашим крајевима расте од маја до ране јесени. Реч је о јестивој гљиви необичног облика и изгледа коју је, због тога, практично немогуће заменити неком отровном врстом.

Ова печурка јавља се више година на истим стаблима листопадног дрвећа (најчешће је то јасен), на планинама и по низијама. Лепезаст шешир шкрипца стоји на краткој црној дршци при којој је, са горње стране, обавезно удубљен. Шешир је густо прекривен тамним љуспицама, па често подсећа на крила јастреба или неке друге сличне грабљивице. Са доње стране шешира је мрежа кратких цевчица у којима се налазе беле споре.

Шкрипац у повољним условима може да нарасте до огромних размера – пречник му понекад износи и 70 центиметара, а највећи примерак ове печурке за који се зна убран је у Енглеској пре 180 година. Био је тежак 15,4 килограма, док је у пречнику имао чак 226 центиметара!

За јело је најбољи млад шкрипац који тада мирише на брашно. Може да се пече, похује и суши. Ако се користи за поховање, треба скинути цевчице зато што су доста тврде. Није лоше ни претходно га прокувати да би постао мекши. Прах од самлевеног сушеног шкрипца може да се користи као додатак јелима ■

ЕНИГМАТИКА

ДОПУНИТЕ НИЗ

7, 8, 16, 14, 7, 8 и 5 ($7+1=8$; $8 \times 2=16$;
 $16-2=14$; $14:2=7$; $7+1=8$ и $8-3=5$)

ОСМОСМЕРКА

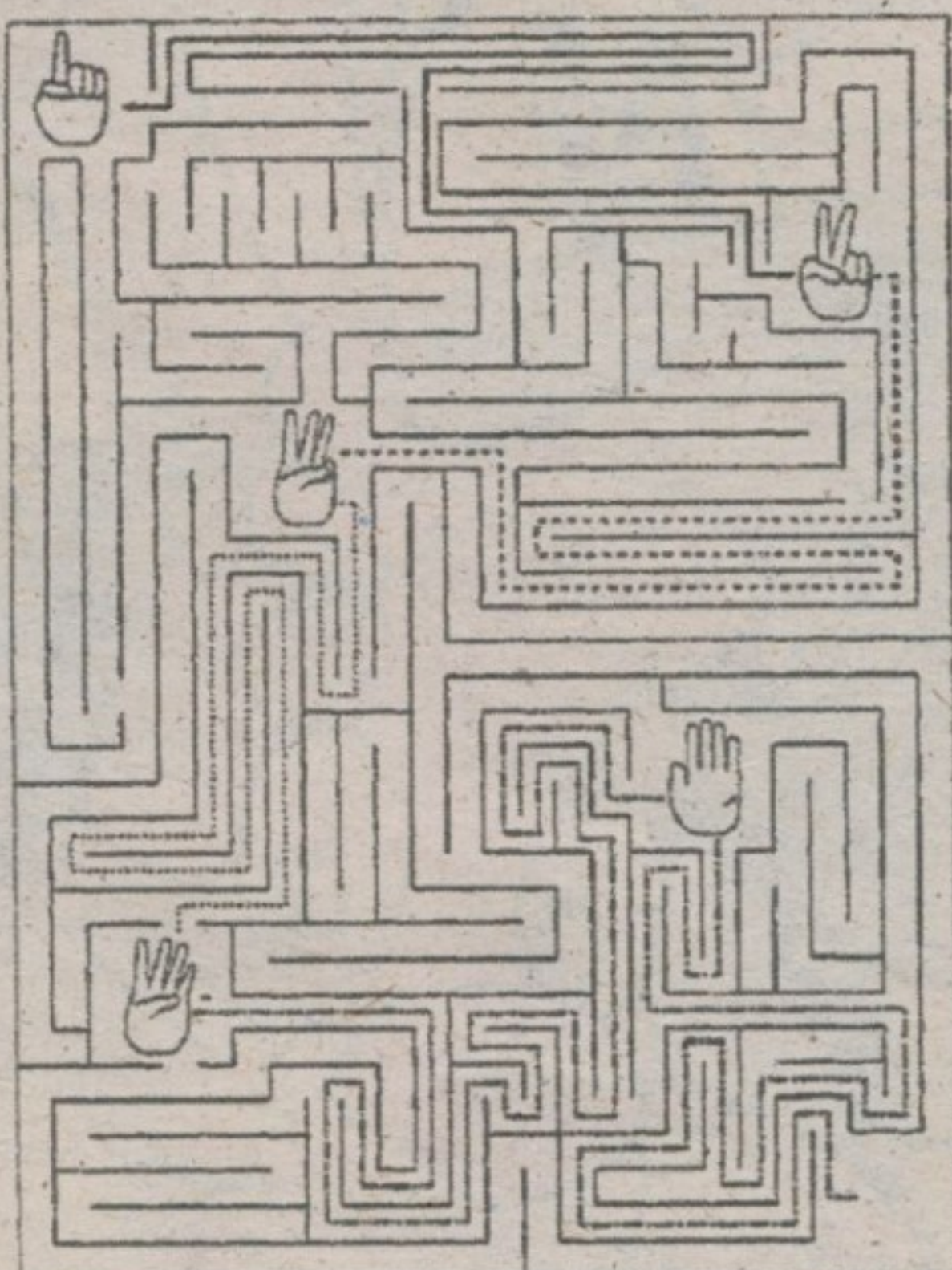
Реч КОСМОС појављује се 25 пута

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Пол Гоген, Апам, акорди, аутори, берба, крвоток, Лака, алир, ене, она, Сјеберг, л, пи, гласати, Ба, И, скитати, СРН, кет, коњи, слеђ, Ада-Кале, стазе, секира, портал, оран, Хуан Мирон

РЕШЕЊА

ОД ПРВОГ ДО ПЕТОГ

Енигматске стране припрема Енигматско друштво
„Ђорђе Натошевић”, Сомбор

Уређује Славко Бован

ДОПИСУЈТЕ СЕ, ЉУДИ!

Милана Ранисављевић, Матије Гупца, 26000 Панчево – има десет година, сакупља салвете и жели да се дописује са свом децом света.

Јована Белић, Стевана Немање 224, 36300 Нови Пазар – рођена је 1990. године, пише песме и приче, воли море, природу и музику. Желела би да се дописује са децом из земље и иностранства.

Ана Брзаковић, Мокрањчева 50, IV прилаз, 18000 Ниш – воли дружење и музику, а највише – да чита „Забавник” (посебно Живот пише драме). Волела би да се дописује са децом из целе земље.

Марија Радовић, Николе Мараковића 2/36, 11000 Београд – сакупља салвете, постере, слуша забавну музику, воли дружење и дописивање.

Pozdrav iz NESQUIKOVJE

на ствар по закону обавезно означавање имена
ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК
БРОЈ 2581

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника” изашао је
28. фебруара 1939. године

Главни и одговорни
уредник В.Д. Зефирино Граси

Генерални директор Дарко Рибникар

Оснивач и издавач „ПОЛИТИКА” А.Д.

Штампа Штампарија Политике А.Д.
11000 Београд, Македонска 29

Заменик главног и
одговорног уредника Недељка Сташић

Ликовно графички
уредник Душан Глушац

Графички уредник
стрипа Горан Војиновић

Редакција
Олга Вукадиновић
Бојана Дожић
Слободанка Делибашић
Мина Илић
Петар Милатовић
Весна Минић
Вито Недељковић
Мирјана Огњановић
Биљана Орловић
Љубомир Патрновић
Јова Радовановић
Весна Ракић
Весна Софреновић
Миленко Тодоровић

Техничка редакција Слободанка Вујић
Зоран Петканић

Секретаријат Зорица Филиповић

Редакција „ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК”
Македонска 29
11001 Београд, П. факс 124

Телефони Секретаријат 3224-471
Редакција 3224-483
Техничка редакција 3226-620
централа 3224-191 и 3225-761
преплата 3228-776

Маркетинг агенција Македонска 31/1, тел. 3220-645

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.
На основу мишљења Републичког секретаријата
за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I
1973. године не плаћа се порез на промет.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:

1 месец 156,00 дин. 3 месеца 468,00 дин. 6 месеци 936,00 дин.
Преплата на жиро рачун број: 40801-603-2-47280,
уз обавезну назнаку: „ПОЛИТИКА” А.Д. – ПРЕТ-
ПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК”.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:

Полугодишња/возом: 136 DEM или противвредност
осталих валута. Полугодишња/авионом: I група –
Европа: 191 DEM. II група – Азија – Африка: 200-
DEM. III група – Америка – Аустралија: 215 DEM
или противвредност осталих валута.

**ПРЕТПЛАТА СЕ ВРШИ ПРЕКО: DEUTSCHE
BANK AG, Frankfurt/M, FR Germany, SWIFT:
DEUTDEPF, на рачун број: 100935966200,
КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАНКЕ АД БЕОГРАД,
Београд, FR YUGOSLAVIA, SWIFT KOB-
BYUBG, BLZ 99900158, А У КОРИСТ „ПОЛИ-
ТИКА” АД, Београд**

Као сврха уплате – ОБАВЕЗНО навести
„преплата на лист”.

Копију уплате обавезно послати на адресу
ПОЛИТИКА АД, 11000 Београд, 29 новембра
24/I Yugoslavia

• Уплате за ОГЛАС на горе наведени рачун, а
копију уплате на факс:

++381 11 3226 353 или ++381 11 3249 293

Годишњу претплату на лист не примамо.

Интернет адреса: <http://www.politika.co.yu>

Е. пошта: politikin.zabavnik@politika.co.yu

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину • ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

Najsladi je
Nesquik zeka
kada je
u šolji mleka!

Čitanje Zabavnika svakako je sasvim posebna stvar. Ali, treba imati na umu još nešto. Uz pravi časopis ide i pravo piće. Nesquik. Poštovani čitaoci, molimo za pažnju, samo u Zabavniku, pročitacete odličan recept za slatko i zdravo piće, uz koje je čitanje pravo uživanje.

U šolju sa toplim ili hladnim mlekom sipati dve do tri kašičice Nesquika i dobro promešati. Verovali ili ne, to je to.

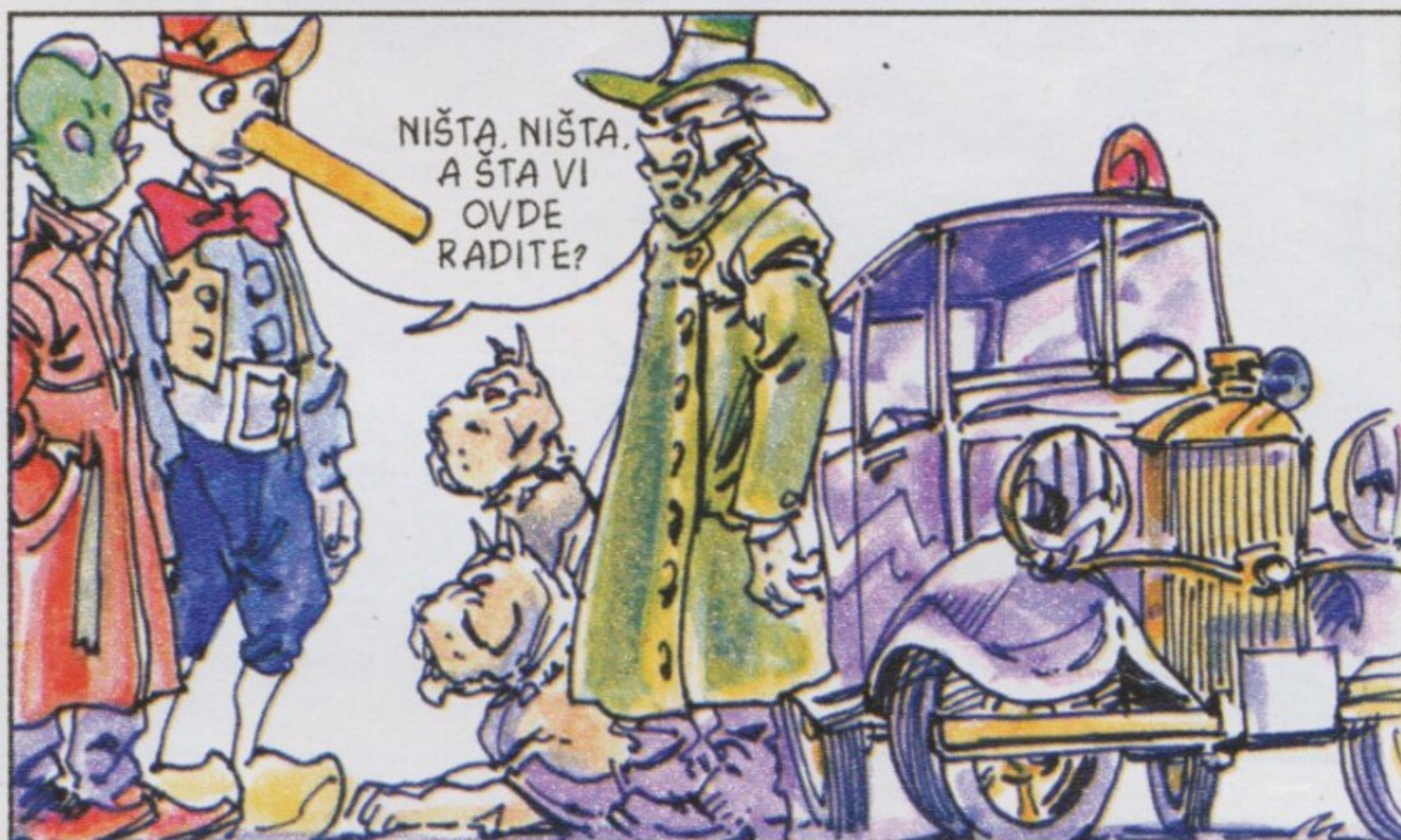
Nestlé
Nesquik

neodoljiv ukus čokolade

PUSTOLOVNA

Zemlja čuda

VELIKA RAČKA SLADOLEDA

BY JIM DAVIS

ГАРФИЛД

GARFIELD

GARFIELD

GARFIELD

